

કૃષ્ણભક્ત.

નરસીંહ મહેતા નોવેલ.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્તા

મંગળદાસ એમતારામ શાહ, બુદ્ધસેનર.

કે: રીચી રોડ-અમદાવાદ.

આવૃત્તિ ૧ થી. પ્રત ૨૦૦૦.

સંવત ૧૯૭૬. સને ૧૯૨૬.

આ પુસ્તક ગવરમેન્ટમાં રજીસ્ટર કરાયું છે.

શ્રીકેત વિદ્યાવિજય પ્રેસમાં શ્રી. વાઘેલાલ
નાથાલાલ છાપ્યો. રીચી રોડ-અમદાવાદ.

રૂ. ૦-૧૨-૦.

૧૧૩૧૨

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૧૩૪૧ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ૦૧૨૨૧૨ નવેન

વિષય ૬-૩

કૃષ્ણભક્ત.

નરસીંહ મહેતા નોવેલ.

લખનાર

કવી લીમરાવ માધવજીભાઈ.

—♦♦—

શેઠ મહાદેવ રામચંદ્રની પરવાનગીથી
છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્તા
મંગળદાસ જોગજીરામ શાહ, બુકસેલર.
૬૦ રીચી રોડ—અમદાવાદ.

—♦♦♦♦♦—

આવૃત્તિ ૧ લી. પ્રત ૨૦૦૦.

—♦♦♦♦♦—

સંવત ૧૯૭૯. સને ૧૯૨૩.

આ પુસ્તક ગવરમેન્ટમાં રજીસ્ટર કરાવ્યું છે.

શ્રીજેન વિદ્યાવિજય પ્રેસમાં શા. વાણીજીભાઈ
નાથાલાલે છાપ્યો. રીચી રોડ—અમદાવાદ.

રૂ. ૦-૧૨-૦.

જાહેર ખબર.

છપાપીડ

—❖❖❖—

૧૧૩૧૨

—❖❖❖—

બુકસેલર મંગળદાસ બેઘતારામના પુસ્તકાલયમાં
વેચાતાં પુસ્તકોની યાદી:—

ચતુર સુંદર (બાર ભાગ)	કિંમત ૦-૧૨-૦
હોથલ પદ્મભૂષી	,, ૦-૧૨-૦
છેલ જરાર	,, ૦-૧૨-૦
પારસમણી	,, ૦-૮-૦
જાજનસાગર	,, ૦-૮-૦
સુંદર કામદાર	,, ૦-૮-૦
સદેવંત મીઠી	,, ૦-૮-૦
કાનો કુંભાર	,, ૦-૮-૦
નરસીંહ મહેતો	,, ૦-૧૨-૦

જો શિવાય તમામ જાતનાં પુસ્તકો છપાવનાર
તેમજ ઠિકાયત ભાવે વેચનાર—

મંગળદાસ બેઘતારામ શાહ બુકસેલર.

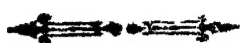
ચીચીરાડ—અમદાવાદ.

—❖❖❖—

ॐ श्री तत्सत् ।

-नरसींह मेहेतो.- नॉवेस.

। अथ संगलम् ।

यत्सर्वशास्त्रसिद्धातो यत्सर्वं हृदयानुगम् ।
यत्सर्वं सर्वगं सार्वयत्तं चत्सदसौस्थितः ।
(योगावासिष्ठम्)

प्रकरण १ लुं.

छष्ट संकेत.

समग्र विश्वना पालक अने स्थितिस्थापक सर्व-
व्याप्त परमात्माना अनुग्रहस्थी सत्पुद्गेना रक्षणार्थे
अने धर्मांना स्थापनार्थे आ विश्वमंडल ઉપર અવ-
તારિક લિલા વિગ્રહતનુઓ ઉત્પન્ન થઈ અનેક પ્રાણી-
ઓનું સમુદ્ધરણ કરી છષ્ટ સંકેતાનુસાર પરિણામે
પરમપદે મમાય છે એ શ્રી સદ્ગુરુ અને સત્શાસ્ત્રના
વચનો અંતરમાં અનુભવ કરતા કરતા એક તત્ત્વવિદ્

સિદ્ધ પુરુષ પાસેના ચિરનારમાંથી નીકળી સૌરાષ્ટ્રની
 રાજધાનિ જુનાગઢ શહેર તરફ આવી આવતા હતા.
 તેમનો એહેલો બાબ અને મોબાદાર હતો. તેમની
 મુખાકૃતિ અતિ સુંદર હતી. તેમના મુખ ઉપર
 જાણતેજ એવું તો છવાઈ રહ્યું હતું કે સૂર્ય પણ
 ઝાંખો પડી જાય. શરીર કઠાવર અને પંચકેશયુક્ત
 હતું. આવા પ્રચંડ યોગી મહાત્મા ઇષ્ટ સંકેતનો
 વિચાર કરતા કરતા. જુનાગઢમાં આવ્યા અને એક
 શંકરના મંદિરમાં જઈ તેમણે આસન રચ્યું. આજે
 સંવત ૧૫૧૧ ના ફાલ્ગુન શુકલપક્ષ પંચમીનો
 રણીયામણો દિવસ હતો. વસંતના વાયુથી નગર
 જહેકી રહ્યું હતું. ગુલાલ તથા ખજૂરીની તૈયારીઓ
 થઈ રહી હતી. હોરીઓ ગવાઈ રહી હતી. જુના-
 ગઢના નાગરો પીચકારી અને રંગઈ લઈ હોરી
 ખેલવાને તત્પર થઈ રહ્યા હતા. આ વખતે જુના-
 ગઢની ગાદિએ માંડલિક રાજા રાજ્ય કરતો હતો,
 જેથી તેના દરબારમાં પણ હોરીના રંગ રાગની
 તૈયારીઓ થઈ રહી હતી. રાજ દરબારમાં નોકર
 વર્ગનો ઘણો ભાગ નાચર સાતિનો હતો. દીવાન
 પણ નાગર અને ગામનો મેહેતો પણ નાગરજ હતો.
 રાજા માંડલિક નાગરનીજ સલાહથી આવતો; આ
 સમયમાં દિલ્હીના તખ્ત ઉપર હુમાયુ ખાદસાહ
 સાર્વભૌમ ચક્રવર્તિ ગણાતો હતો. તેની સાથે પણ
 નાગરો દ્વારાજ રાજ્યકાળજનાં કામેને બંધકાર

ચાલતો. આથી જુનાગઢમાં જ્યાં ત્યાં નાગરના કાર-
કારભાર સિવાય અન્ય કશુંજ જણાતું નહતું. આ
સમયે જુનાગઢનું રાજ્ય માત્ર શેહેનશાહ હુમાયુને
ખંડણી ભરતું બાકી રાજ્યના તમામ હક સ્વતંત્ર-
પણે લોગવતું હતું. એટલે બીજી બધી ન્યાત કરતાં
નાગરની ન્યાત સર્વ તેહેવારો ફી રીતે પાળતી
હતી. જેથી આજે ફોરીની તેવારીની સાથે વસ-
તની બહાર શહેરમાં છવાઈ રહી હતી. આશરે
ત્રીજા પ્રહરનો સમય થવા આવ્યો હતો, અને
શહેરની મધ્યમાં આવેલા સુંદર નાગરોના હાટકેશ્વર
મહાદેવના શિવાલયમાં મહાદેવની આસપાસ આવેલી
ફરતી પડાળીમાં જઈ આ સિદ્ધ પુરૂષે મુકામ
નાંખ્યો હતો. તેમની પાસે એક વ્યાઘ્રાંબર તથા
એક તુંબિયા પાત્ર, સિવાય અન્ય કશુંજ નહતું.
શરીરે માત્ર પગ મુધીની એક ભગવી ઠંકની ખેરી
હતી. પગમાં પાદુકા અને હાથમાં પવનપાવણી
સિવાય અન્ય કંઈ જણાતું નહતું. તે સત્પુરૂષ
વ્યાઘ્રાંબર પાથરી પન્નાસન મારી બેઠા હતા. થોડી
વાર થઈ એટલે હાટકેશ્વરનાં નિયમીત દર્શન કર-
નાર પેદીની ચાર ડોશીઓ જેમાં એકની પાસે
છોકરો હતો તેમણે આવી મહાદેવનાં દર્શન કરી
પાછા વળતાં પેલા મહાત્માને બોલ્યા એટલે તે સૌ
મહાત્માઓ પાસે આવીને શ્રદ્ધાપૂર્વક નમસ્કાર કરી
બેઠી. એક ડોશી બીલકુલ વાંકી વળી ગઈ હતી,
એક આંખે કાણી હતી, એક બીલકુલ ખેરી હતી

અને જોશી ડોશીની કેડમાં એક આઠ વર્ષનું નિર્દોષ બાળક હતું. આ મારે ડોશીઓ પેલા સિદ્ધ પુરુષ પાસે બેઠી. પેહેલી ડોશીએ કહ્યું “મહારાજ બાપલ આપ મોટા તપસ્વી પુરુષ છો તો હું આ કમર-માંથી વાંકી વળી મધ્યું તેનો કંઈ ઉપાય બતાવો?” બીજી ડોશી બોલી “બાપલ મારી આ એક માંખ મધ્યે તે કોઈ રીતે પાછી આવે ને બરાબર ઉપાય તેનો ઇલાજ હોય તો બતાવો કૃપા કરો.” ત્રીજી ડોશી કેહેવા લાગી, મહારાજ હું જન્મથી બેહેરી છું તો કોઈ પ્રકારે બેહેરાશ મટી જાય અને સર્વ સાંભળી શકું તેવો ઉપાય હોય તો દેખાડો? જોશી ડોશી કે જેનું નામ જયકુવરમા હતું અને જેની પાસે પેલું આઠ વર્ષનું નિર્દોષ બાળક હતું તેણે કહ્યું “હે મહાત્મન આ મારા દીકરાનો દીકરો છે અને તે આઠ વર્ષનો થવા આવ્યો છે પણ તે એકે બક્ષર બોલતો નથી. મેહેલામાં અને આખા જુનામહમાં તેને સહુ કોઈ બોલડો બોલડો કહી બોલાવે છે. અમારી નામરિ ન્યાતમાં તે બોલડાની સંજ્ઞાથી જોળખાય છે. માટે તેની વાચા ખુલે અને બોલતો થાય તેવો ઉપાય હોય તો દર્શાવો અનુ-ગ્રહ કરો.” આ પ્રમાણે ચારે ડોશીઓનું બોલવું શ્રવણ કરી પેલા સિદ્ધ પુરુષે પેહેલી ડોશીને કેડે હાથ ફેરવ્યો એટલે તરત સિધ્ધી બની મધ. બીજીની માંખે હાથ ફેરવ્યો એટલે દેખતી બની ગઈ. ત્રીજીને કાને હાથ ફેરવ્યો એટલે તેને શ્રવણ-શક્તિ પ્રાપ્ત

મધ. અને ચોથી ડોશીના પેલા આઠ વર્ષના બાળ-
 કને હાથે ઝાલી પોતાની પાસે બેસારી તેના ઉપર
 ચોડીક વાર માછીન કરી પશ્ચાત જેના જમણા
 કાનમાં ધીરે રહી પુ'ક મારી કહેવા લાગ્યા “બચ્ચા
 રાધા કૃષ્ણ કહો રાધા કૃષ્ણ” એટલે તે બાળકે તરત
 રાધા કૃષ્ણ રાધા કૃષ્ણ એવો ઉચ્ચાર કર્યો જે સાંભળી
 જયકુંવરમા અતિ પ્રસન્ન થઈ મહારાજને વારંવાર
 આશીર્વાદ કરવા લાગી અને પોતાને ઘેર પધરામણી
 કરવા અતિ આગ્રહ કરવા લાગી. મહારાજે કહ્યું
 “ માઈ તુમ પૂર્વ રચિત સંકેતસે આ ગઈ હય
 ઔર તેરે લડકેકી પીડા દુર હુઈ એસા જાનકે જાળ
 ચલી જા હમ વિરજા લોકબસ્તિમે નહિં પ્રગટ
 હોતે હય. જા માઈ જા કૃષ્ણકા ભજન કર સજ
 કુછ અચ્છા હોગા. જા જાન યે લડકેકી શાદી હો
 જાયગી ઔર તેરી ઉમેદ ફલિભૂત હો જાયગી. હમ
 જાન બીરનારકે ચલેં જાયંગે. એમ કહી પેલા
 સિદ્ધ પુરૂષે તો ઉઠી ચાલવા માંડયું. ડોશીઓ બેતી
 ને બેતી રહી ને સત્વર તે મહાત્મા થોડે સુધી દુર
 જઈ પશ્ચાત અત્રોપ થઈ ગયા. ચારે ડોશીઓ
 આશ્ચર્ય પામી તે મહાત્માનાં અત્યંત વખાણુ કરતી
 પોતપોતાને ઘેર ગઈ. ઘેર જઈ તેઓએ પોતપોતાના
 દીકરા અને દીકરીઓને બનેલી વાત કહી, જેથી
 તે મહાત્માની યોજનામાં તેઓના ઘરનાઓ, શહેરમાં
 અને શહેર બહાર પાંચ પાંચ ઠાણની હદમાં ફર્યા
 પણ તે સિદ્ધ પુરૂષનો પતો લાગ્યો નહિં. છેવટે

સર્વે ડોશીઓ અને તેના ઘરના માણસો યાદીને
 બેઠા પેલી યોથી ડોશી જ્યકુંવરમાએ પેલા પો-
 તાના દીકરાના આઠ વર્ષના બાળકને નવમું વર્ષ
 બેઠું એટલે પોતાની નાગરિ ન્યાતમાં નિવ્ય કુળની
 એક સુંદર ન્યા બેઠી તેની બેઠે તેનાં લગ્ન કરી દીધાં.
 આ ડોશીનો પુત્ર મરી ગયો હતો પણ તે મરનાર
 દીકરાને બે દીકરા હતા. એક મોટો પચીસ વર્ષનો
 હતો અને બીજો આ નવ વર્ષનો હતો. મોટાનું નામ
 વણસિધર હતું અને તે રાજ માંડલિકના હરબારમાં
 સો કોઠીને હરમાયે થાણદારની પદવી કંપર હતો.
 જેથી ઘર ચાકર નકર અને વાહનાદિનું સુખ સાઈ
 હતું તેની સ્ત્રીનું નામ દુરિતગવરી હતું. તેને પો-
 તાના પતિ વણસિધરની થાણદારીના અમલનું ઘણું
 મિથ્યાભિમાન હતું, જેની તેની સાથે પડોશમાં પણ
 બાજતી અને ઘણી ઘેર આવે ત્યારે જીહું જીહું
 કહી સર્વ સાથે મેહેલ્લામાં અને ન્યાત જાતમાં
 કુસંપ કરાવતી. પછી પેલા નવ વર્ષના પોતાના
 દીયરનાં પણ હરદોજ ખોતરણાં કાઢી પોતાના ઘણી
 પાસે ખીજાવતી વા જ્યકુંવરમા બે ઘરમાં ન હોય
 તો ચોદમા રતનનો સ્વાદ પણ પેલા બાળકને ચખા-
 હતી. વણસિધર સ્ત્રીવશ અને માયાશસ્ત્ર પુરૂષ હતો,
 જેથી નિરંતર સ્ત્રીની મતિથીજ ચાલતો હતો. કેમ
 જે બધી ન્યાતો કરતાં નાગરી ન્યાતમાં ઘરોમાં પુ-
 રૂષો કરતાં સ્ત્રીઓનું ચલણ વિશેષ હોય છે એ
 નિયમાનુસાર વણસિધરના ઘરમાં સ્ત્રીની સલાહ

સિવાય એક ડગલું પણ ઠેઠ જારી થકતું નહોતું.

મારા પ્રિય મુમુક્ષુ વાંચકવૃંદ, એ નવ વર્ષના આ વણસિધર મહેતાના લઘુ બંધુ તેજ આપણી વાતોના નાયક ભક્તશિરોમણિ નરસિંહમહેતા હતા; અને પેલા તેમના કાનમાં સધામંત્રનો ઇષ્ટમંત્ર આપી તેમની આઠ વર્ષની વયે વાચા દધાડનાર સિદ્ધ પુરુષ તે શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા પોતેજ હતા. નરસિંહ બાળકને શુદ્ધિક્ષા આપવા નિમિત્તે સંતનું રૂપ લેઈ સંદેતાનુસાર આવ્યા હતા અને ઇષ્ટમંત્ર આપી તરતજ પાછા અંતરધ્યાન થઈ ગયા હતા. તે વાતને એક વર્ષ આચારે વિતી ગયું હતું. અને નરસિંહ મહેતાનાં લગ્ન પણ તેમના પિતાની માતૃશ્રીએ આ વખતે કરી દીધાં હતાં. તેમની સ્ત્રીને પણ વણસિધરે પરણાવી પોતાને ઘેરજ રાખી હતી; કારણકે નરસિંહ મહેતાના શ્વસુરપક્ષમાં એક પણ માણસ તે કન્યાને ઉછેરે તેવું ઠેઠ રહ્યું ન હતું. માત્ર જેમ તેમ કરી તે કન્યાના કાકાએ તેનાં માત્ર લગ્ન કરી આપ્યાં હતાં. તે કન્યાનું નામ માણેકગવરિ હતું. નાગરી ન્યાતને છાજતી સૌંદર્યતાએ, રૂપલાવણ્યતાએ અને કેમળતાએ તેનામાં સ્વાભાવિક રીતે નિવાસ કર્યો હતો. આ પવિત્ર દંપતિનું લગ્ન થયું તે વખતે માણેકગવરિની ઉંમર સાત વર્ષની હતી અને આપણા ભક્ત શિરોમણિ નરસિંહરામની વય નવ વર્ષની હતી. તેમના મોટા ભાઈ વણસિધરે નરસિંહરામને બાણાવી ગણાવી વિદ્વાન કરવા

લણેએ પ્રયત્ન કર્યો છતાં રાધાકૃષ્ણ સિવાય અન્ય
 બાબત તેઓ એક પંદર વર્ષના થયા ત્યાં સુધી શી-
 ખ્યાજ ન હતો. જેથી વણસિંધરે પોતાના ઘોડાની
 નોકરી કરવાના, ઢોરો માટે જંગલમાં જઈ ઘાસ-
 ના ભારા કાપી લાવવાના, તથા એવા બીજા ચાકર
 નક્કરના કામમાં તેમને મુક્યા હતા. જેથી ઢોર
 ઢાંખરની સેવામાં અને રાધા કૃષ્ણના રટણમાં
 પોતાનો સઘળો સમય વ્યતિત કરવા લાગ્યા.
 એમ કરતાં મેહેતાજીને જ્યાં સોળમું વર્ષ બેઠું
 એટલે તેમની પત્નિ માણેકગવરિએ એક ક-
 ન્યારત્નનો જન્મ આપ્યો. અને તેનું નામ કુંવર-
 બાઈ પાડયું. ડોશીએ તો દીકરાના દીકરાને ઘેર
 દીકરી જન્મી એ હરખથી, મેહેલામાં સગાં સહો-
 દરમાં અને ન્યાતજાતમાં સાકર વેહેચાવી અને અતિ
 હર્ષભેર તે કન્યારત્નને લાલનપાલનથી ઉછેરવા
 લાગી. કુંવરબાઈ ઉછરીને એમ કરતાં બે વર્ષની
 થઈ એટલે માણેકબાઈએ પુત્રનો જન્મ આપ્યો.
 એટલે તેનું નામ ડોશીએ શામળશા પાડયું અને
 પુત્રોત્સવ તથા સઘળું જાતકર્મ કરી ન્યાતના જોર
 અને અન્ય પ્રાણીઓને દક્ષિણા આપી સંતોષ પ-
 માળ્યા. આ પ્રમાણે મેહેતાજીને આશરે ત્રીસ-
 શ વીશ વર્ષની વયે બે બાળકોની પ્રજા થઈ હતી.
 આ વખતે ડોશી જ્યકુંવરમા એકજ વયોવૃદ્ધ થઈ
 ગયાં હતાં. અત્યારે તેમની ઉંમર આશરે પંચાણ્ણ
 વર્ષની થવા આવી હતી. આણું એક વૃદ્ધ શરીર

છતાં પરમાત્માની કૃપાથી તે આંખે દેખી શકતાં
 તથા કાને સાંભળી શકતાં હતાં. માત્ર હાંત ગયા હતા
 અને કેશ સઘળા શ્વેત થયા હતા. જો કે કમરમાંથી
 એવડાં વળી ગયાં હતાં છતાં પણ હરવાહરવાની શક્તિ
 રહી હતી જેથી ન્યાતજાતમાં કે સગાં સહોદરમાં
 તેમજ દારિકાનાથના મંદિરે હરદોજ દર્શન કરવા
 ગયા વિના રહેતાં ન હતાં. આપણા નરસિંહરામ તથા
 તેમનાં પત્નિ માણેકગવરિ તેમજ તેણીનાં બે બાળકો
 અતિ તે ડોશીની ઘણીજ મમતા હતી. જેથી વણસિ-
 ધરની પત્નિ દુરિતગવરિના દેવથી કંઈ તેનું વળતું
 ન હતું. કદાચ દુરિતગવરિ વણસિધરને ભંભેરી વ-
 દવાડ કરાવવાની ખાતર કાંઈ કારણ આપતી તો સ-
 ત્તર ડોશી માણેકગવરિનો અને આપણા ભક્ત શિ-
 રોમણિ મેહેતાજીનો પક્ષ લેઈ તેણીની જોડે બાજ-
 તી. અને છેવટે તેનેજ કપડાને પાત્ર કરાવતી. આમ
 છતાં પણ તે દુરિતગવરિ નામ પ્રમાણે ગુણને ધરા-
 વનારી હોવાથી કકંશા હતી જોટલે હરદોજ ધરમાં
 કલહ કરાવ્યા વિના રહેતી ન હતી. જે દીવસે પો-
 તાનો પતિ વણસિધર, પોતાના દીયર નરસિંહરામ
 ઉપર ન ચીડાય અમર તેને ના ખીજે તે દીવસે
 તેણીને ખાતું પણ ભાવતું ન હતું. જો કે વણસિ-
 ધર જોળા હૃદયનો અને અંદરખાનેથી સત્યાસત્યનો
 વિચાર કરનાર પુરુષ હતો જેથી પોતાની મિના દેવી
 સ્વભાવને તે બધી રહ્યો હતો. તથા કેાઈ કેાઈવાર
 જોમ બહુતો કે મારો હથુ બંધુ નરસિંહરામ પવિત્ર

અને નિર્જાળ અંતઃકરણથી કેવલ સોચે અને
 સાત્ત્વિક પરમ વેશવ ભક્ત છે અને નિર્દોષ છે છતાં
 તે પોતાની સ્ત્રીની દુષ્ટ લજ્જાસાને સંતોષ આપવાની
 ખાતર નહોતો વાંક કાઢીને પણ મેહેતાજીને કપકો
 આપતો. આથી કરીને કોઈ દિવસ કલેશ વીનાનો
 જતો ન હતો. આમ કરતાં કન્યા નવ વર્ષની થઈ
 અને સામળશા સાત વર્ષનો થયો એટલે ડોશીએ
 વિચાર કર્યો કે “હવે મને સોમું વધ જાય છે
 જેથી દેહનો ભરોસો રાખવો યોગ્ય નથી તેમજ
 આવા મારા પવિત્ર નરસિંહરામને તેની બાણીએ
 ન્યાતમાં હલકો અને ઉલેટો પાડ્યો છે તો તેની
 છીકરી આ કુંવરબાઈના ઉપર પણ દ્રેષભાવ રાખી
 તેને ન્યાતમાં ઉલેટી પાડી દેશે તો છોકરીની માઠી
 છે ને કદાચ એમ હલકી પડી જવાથી તેને કોઈ
 પરણશે નહીં તો તેની માઠી વલે થશે માટે લાવ
 તેને ન્યાતમાં સફ અને મુખી વર જોડ પરણાવી
 હઈ પશ્ચાત્ત નિરંતે લાંબે પગે સુગંધિ” આવો મન
 સાથે નિશ્ચય કરી ડોશીએ પોતાના દીકરાના મોટા
 પુત્ર વણસિંધરને કુંવરબાઈના લગ્ન કરી દેવા સંજ્ઞા-
 થી હકીકત કહી. અને ડોશીની દયાતીમાં કુંવર-
 બાઈને પરણાવી દેવાનો વાત વણસિંધરે પણ સ્વીકારી
 જેથી તે ન્યાતમાં વર શોધવાની પ્રવૃત્તિ કરવા લાગ્યો.
 એક તન્દુ ડોશી ન્યાતના છોકરાઓને એક પછી એક
 બોલાવી ત્રણ વર શોધવાને ધરાદે તેમની વિલાસી
 અને કળાકૌશલ્યની પ્રરિક્ષા કરવા લાગી. બીજી તરફ

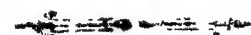
દુરિતગવરી જે જે વર ડોશી પાસે આવતો તેને જે
 જઈ તેના માળાપોને તે કન્યા સાથે તેમના છાક-
 રાને નહીં પરણાવવા માટે સાચુ જુકું કહી આવતી
 હતી. છેવટે વણસિધરને તથા ડોશીને તો કેઈ વર
 પસંદ ન પડ્યો જેથી જુનાગઢની આસપાસના ગા-
 મામાં જ્યાં પોતાની નાગરિન્યાતનાં ઘરો હતાં ત્યાં
 વર જોવાવવા અર્થે જોરને મોકલ્યો. જેથી જોરે બહુ
 વનગર પાસે એક તળાજા કરીને ગામ છે ત્યાંના
 રહીશ વડનગરા નાગર સદ્ગૃહસ્થે શ્રીરંગધર મહે-
 તાના પુત્ર વસંતરાય સાથે કુંવરમાઈનું વેવીશાળ
 કરી લગ્ન કરવાનું ઠરાવ્યું. ઇષ્ટ સંકેતાનુસાર વેવી-
 શાળ થયું અને લગ્નની પણ તઈયારીઓ વણસિધરે
 સઘળી કરાવી લગ્ન કર્યું. વરનાં માતૃ પિતા પણ
 લગ્ન કરી સંતોષકારક પહેરામણી લેઈ આનંદ પા-
 મ્યાં. ને ડોશીનો તથા મોટાભાઈ વણસિધરનો કન્યા
 પરણાવવાની જોખમદારીનો જોગે માથેથી દુર થયો.
 અને આપણા ભક્ત શિરોમણી નરસિંહરામની ડોશી
 (પિતાની માતા) જ્યકુંવર માને નિરાંત વળી. પ-
 શ્ચાત લગ્ન વીત્યાંને આશરે ત્રણ માસ થવા આવ્યા
 એટલે ડોશી માંઢાં પડ્યાં અને બરાબર સો વર્ષ-
 નું આયુ ભોગવી વેકુંઠવાસિ થયાં. વણસિધરે (પિ-
 તાની માતૃશ્રી) ડોશીમાની સર્વ મહુંડીયા વચા-
 વિમ્બિ કરી આપણી વાતોના નાયક ભક્તશિરોમણી
 નરસિંહ મહેતા તો મોટાભાઈના ટોર ઢાંખરોની

સેવા કરવામાં, મંદીરોમાં જઈ વૈશ્વનાર સાધુઓથી સ-
 ત્સંગ કરવામાં અને શ્રીકૃષ્ણના વટણામાંજ સધળો કા-
 જ વ્યતિત કરતા હતા. ભાભી કઈંશા હોવાથી તેમને
 ઘરમાં ઘડી પણ જાયવા દેતી નહીં જેથી પોતાના
 મોટા ભાઈ વણસિંધર ઘરમાં હોય ત્યાં સુધીજ
 મેહેતાજી ઘરમાં રહેતા અને જ્યારે તેમના ભાઈ
 રાજ દરબારી કામોની દેખરેખ રાખવા ગામડામાં
 ફરવા જતા હતા ત્યારે તો મેહેતાજી આખો દાહા-
 ડોને રાત સંત સાધુઓમાંજ રહેતા હતા. આ
 પ્રમાણે મેહેતાજીની સ્થિતિ હતી. એક દીવસે
 તેઓ જંગલમાંથી ઘાસનો ભારો લાવવા ઢોરોને નીરી
 રતાત કરી સંધ્યાકાળ પછી જમવા બેઠા એટલે
 ભાભીએ સવારનો તાઢો ખાજરીનો રોટલો તથા બે
 દીવસની ફરેલી વાસી કઢી ખાવાને મુક્યાં જેથી મેહે-
 તાજીએ એકલો રોટલો ખાઈ લીધો અને કઢી ખાધા
 વગર હાથ ધોઈ દલા થયા એટલે ભાભીને ક્રોધ ચઠ્યો
 અને કહેવા લાગી. “ એક ભીખારી સાધુ જેવો તો
 થઈ ગયો છે અને વળી એવો ખાધાપર છનછનાટ
 કેવો? એટલું એ બીજી કોઈ ખવરાવે તેવી હોય
 તો લઈ આવજો હું તો હવે કાલથી રાંધનારી નથી
 મારે તાઢું કામ નથી, મારા ઘરમાં હવે છ નહિં.
 આવવા દે તારા મોટભાઈને એટલે તને શ્રીકૃષ્ણ
 ‘અપવુ’ છું. હવે તરી ખાયડીનાં અને તારાં
 કોઠરાઓનાં વૈતરાં કરનારી નથી. ” આવાં કઠોર
 વચનો મેહેતાજી સાંભળી રહ્યા પણ મોટાભાઈ

વણસિધરની ગેર હાજરી જાણી ખીલકુલ બોલ્યા
 ચાલ્યા વગર મૌન્ય રહી ઘરમાંથી ચાલતા થયા.
 એટલે પેલી કકં'શા બાબી મહેતાજીની પત્નિ અને
 પોતાની દેરાણી માણેકગવરિ ઉપર પડી અને છો-
 કરાઓને પણ મારવા લાગી અને એવો તો કલ્લેશ
 મચાવી મુક્યો કે આખો મોડોલો ભરાઈ ગયો.
 એટલામાં મોટાભાઈ વણસિધરની સ્વારી ગામડા-
 ઝોમાંથી આવી પોહોચી એવામાં જ્યાં તે ઘરમાં
 પેઠા એટલે તરત પેલી કકં'શા આપણા નરસિંહ-
 રામ અને તેમની પત્નિ માણેકગવરી સામે મોટા
 મોટા ઘાંટા કાઢી ફરિયાદ કરવા મચી પડી. વણસિધરે
 તો સ્ત્રીનો પક્ષ લઈ નરસિંહરામને અતિ તિવ્ર વચન
 પ્રહારથી ઘરની બહાર કાઢી મુક્યા. અત્યારે રાત્રિના
 બાર વાગવાનો સમય થવા આવ્યો હતો. વૈશાખ
 માસના શુક્લ પક્ષની પૂર્ણિમાનો ચંદ્રમા પોતાની
 સોળે ઠળાથી સંપૂર્ણ પ્રકાશી રહ્યો હતો. તે વખતે
 નરસિંહરામને તેમના મોટા ભાઈ વણસિધરે ઘર
 બહાર કાઢી મુક્યા જેથી મોડોલોને નાકે એક
 એટલો હતો તે ઉપર જઈને મહેતાજી બેઠા અને
 વિચાર કરવા લાગ્યા કે “ હમણાં મોટાભાઈ થાકીને
 બોલાવવા આવશે. ” એવી આશામાંને આશામાં તે
 એટલાપર નિદ્રાવશ થઈ ગયા. સહવાર થયું અને
 ઘેરથી કોઈ બોલાવવા આવ્યું નહીં જેથી ઘેર નહિ
 જતાં અરણ્યમાં જઈ તપશ્ચર્યા કરવી એવો મન-
 સાથે નિશ્ચય કરી ઉત્તર દિશા પકડી અરણ્યમાં

નિકળી પડ્યા. સંધ્યાકાળપર્યંત ચાલ્યા અને જુના-
 મઠથી બારેક કોશ દુર આવ્યા એટલે એક વડવૃક્ષ
 તળે શંકરની છાત્રી થયેલી દેહેરી જોઈ તથા તેની
 નજીક એક સુંદર સરોવર જોઈ અત્યંત આનંદ
 પામી દેહેરીના ચાતરા ઉપર બેઠા. દેહેરીમાં દષ્ટિ
 કરી તો તે માંહે શંકરનું બાણ છાત્રી થઈ ગયેલું
 અને ખંડીત થયેલું જોયું છતાં વડવૃક્ષની છાયા
 અને તે પાસે નાનું સુંદર સરોવર જોઈ નરસિંહ-
 રામને ત્યાંજ સ્થિતિ કરવાની ઇચ્છા થઈ. જેથી
 નહાઈ ઘોઈ દેહેરીમાં જઈ શંકરના બાણ પાસે બેસી
 આરાધન કરવા લાગ્યા. એમ છ દિવસ અન્ન જળ
 વગર શંકરનું એક ચિત્તથી તપ કર્યું અને સાતમા
 દિવસનું પ્રભાત થયું એટલે આકાશવાણી થઈ કે-
 “ અરે નરસિંહરામ તારા તપથી હું પ્રસન્ન થયો છું.
 આગભાગ તે આપું ” છતાં આપણા નરસિંહરામ તે
 આકાશવાણીના અવાજ તરફ લક્ષ ન આપતાં શંકરના
 આરાધનમાં આડૂઢ રહ્યા. છેવટે સાતમા દિવસની
 રાત્રી પડી અને જ્યાં મધ્યરાત્રી થઈ એટલે શંકરે
 વિચાર કર્યો કે “ મારા સાક્ષાત પ્રગટ થયા વગર
 એ ભક્ત નરસિંહરામ જરાપણ હઠશે નહિં માટે
 લાવ સત્વર પ્રગટ થઈ તેની ઇચ્છા પ્રમાણે વર
 આપું ” આવો નિશ્ચય કરી સાક્ષાત શ્રી સદાશિવ
 ભગવાન પ્રગટ થઈ કહેવા લાગ્યા “ બેટા નરસિંહ-
 રામ વરંજી હી માગ માગ ? હું શંકર આજ તારા
 ઉપર પ્રસન્ન છું માટે તારી ઇચ્છામાં આવે તે માળી

લે ? ” આ સાંભળી નરસિંહરામ ઉભા થઈ શંકરના ચરણમાં ઢળી પડ્યા અને કેહેવા લાગ્યા “ હે શંકર ભગવાન આપની પ્રિયમાં પ્રિય વસ્તુ હોય તે મને આપો મારે અન્ય કશું જ જોઈતું નથી. “ શંકર ભગવાન કહે છે ” હે વત્સ મને પ્રિયમાં પ્રિય એક સાક્ષાત વિષ્ણુ છે અને તે જો કહે તો આપું, મેહેતાજીએ કહ્યું “ હા પ્રભુ મારે એજ સાક્ષાત વિષ્ણુજ જોઈએ છીયે ” શંકરે કહ્યું “આલે ત્યારે” એટલું કહી વૃષભ ઉપર આરૂઠ થયાછે એવા શ્રી શંકર ભગવાન ઈષ્ટ સંકેત અનુસાર મેહેતાજીને પોતાની જોડે વૃષભ ઉપર ઉચકી લેઈ શ્રીમદ વિષ્ણુ ભગવાન પાસે વૈકુંઠ વિદાય થયા.

ॐ શ્રી તત્સત્ ।

પ્ર કરાણુ ર જી.

શ્રીકૃષ્ણ દર્શન અને રાસ લીલા.

મારા પ્રિય સુમુક્ષુ વાંચક વૃંદ, આપણી વાર્તાના નાયક ભક્તશિરોમણિ નરસિંહ મેહેતાને લઈ શ્રી સદાશિવ ભગવાન વૈકુંઠમાં આવી પોહોત્યા અને શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા પાસે તેમને ઘેર લેઈ જઈ કહેવા લાગ્યા કે “ જોતા નરસિંહરામ મારા પ્રિયમાં પ્રિય વસ્તુ આ એક શ્રીકૃષ્ણ છે અને તે લે હું તને આજથી આપી દઉં છું. “ આટલું કહી પશ્ચાત શ્રી

શંકર ભગવાન કૃષ્ણ પરમાત્મા પ્રત્યે જોલ્યા “ભગ-
વાન આ એક નામર ગૃહસ્થ જુનાગઢનિવાસી નર-
સિંહરામ કરીને આપનો પરમ વૈષ્ણવ ભક્ત છે.
તેણે અન્ન જળ વિના સાત દીવસ સુધી માફ ઉઘ
તપ કરી મને પ્રસન્ન કર્યો છે અને તે બદલ મારી
પ્રિયમાં પ્રિય વસ્તુને આપવા હું બંધાયો છું. માટે
તે ભક્તને હવે આજથી આપના શરણમાં સોંપુ છું
તો સંભાળજો અને તેને સદાને માટે આપનો ગણી
પ્રિયથી પાળજો. હું હવે રજા લઉં છું.” એમ કહી
શ્રી સદાશિવ ભગવાન તો પોતાના વૃષભ ઉપર
સ્વારી કરી વિદાય થઈ ગયા. આ વખતે નરસિંહ
મેહેતા શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માને વારંવાર સાષ્ટાંગ કરી
અત્યંત પ્રેમ પૂર્વક બેઠા બેઠા તેમના ચણી તળાં-
સવા લાગ્યા. શ્રી સદાશિવ ભગવાનના ગયા બાદ
શ્રીકૃષ્ણપરમાત્મા નરસિંહમેહેતા પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા,
“વત્સ નરસિંહ મારામાં અને મહેશ ભગવાનમાં
યત્કીંચિત પણ ફેર નથી એ મને લાગે છે હું
એમને ભળું છું. મારી પણ પ્રિયમાં પ્રિય વસ્તુ
તંબ છે હું અને શંકર ભગવાન કેવળ અભિન્ન
છીએ. માટે તેં તેમને તપથી પ્રસન્ન કર્યો તં મનેજ
પ્રસન્ન કર્યો છે તેમ સમજ હું આજથી તારો છું.
આજથી હવે તારો દાસ અરે બદકે તારા દાસને
પણ દાસ બની રહીશ અને તારી સર્વ આશાઓ
ફલિભુત કરીશ માટે તું હવે નિશ્ચિંત અને નિશ-
કપણે જેની ઇચ્છા કરતો હોય તે ઇચ્છાને મારા

પ્રતિ નિવેદન કર એટલે હું તે તારી ઈચ્છાને પરિ-
 પુર્ણ કરું ” આ પ્રકારની શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માની
 અમૃત ભરી વાણી શ્રવણ કરી મહેતાજીએ કહ્યું ”
 હે કૃપાસિંધુ ચક્રપતિ મારી ઈચ્છા આપના ચરણ-
 સીવાય અન્ય શી હોય ? મારે આપના ચરણાવિ-
 દના પાન સીવાય અને આપના ચરણકમલના
 યથોગાન સિવાય અન્ય કંઈજ ઈચ્છા નથી. હે
 ભગવાન જે આપ પ્રસન્ન હો તો જરા આપ શ્રીની
 કૃષ્ણાવતારની રાસ લીલા બતાવો એવી આશીશુની
 અત્યારે ઈચ્છા છે. ” આ સાંભળી શ્રીકૃષ્ણ ભગ-
 વાન બોલ્યા “ હે પરમ પ્રિય નરસિંહ, જે એજ
 ઈચ્છા હોય તો લે અહીંજ આ ક્ષણે મારી કૃષ્ણા-
 વતારની રાસ લીલાનાં દર્શન કરાવી તને આનંદ
 પમાડું. ” એટલું કહી શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માએ પોતાની
 સોળ હજાર એકસોને આઠે રાણીઓને આજ્ઞા કરી
 કે તમારે ગોપિકા લઈ અમુક વખતે અમુક સ્થળે
 રાસ લીલા કરવા અર્થે હાજર થવું. શ્રીકૃષ્ણ પર-
 માત્માએ પણ તેટલાજ કહાન સ્વરૂપો બનાવી દીધાં
 અને શુકલ પૂર્ણિમાની રાત્રી છ માસની બનાવી
 મહેતાજીને રાસ દેખાડવાનો દઢ નિશ્ચય કર્યો. આ
 પ્રકારનો શ્રીમદ્ ભગવાનનો બંદોબસ્ત જોઈ નર-
 સિંહ મહેતા રાસલીલા જોવાની ઈચ્છા પાર પડશે
 તેવી આતુરતાભેર આનંદપૂર્વક સમયની રાહ જોતાં
 વૈકુંઠમાં શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માના ચર્ણમાં વખત વ્ય-
 તિત કરવા લાગ્યા. એક સમયે તેઓ શ્રીકૃષ્ણ પર-

માત્રમાના ચણો દબાવતા હતા તે વખતે વિચાર
 કરવા લાગ્યા કે “ અહો, પરમાત્મનું મારા પરમ
 પ્રિય પ્રાણાધાર કૃષ્ણપ્રભુ, જે સાક્ષાત્ સ્વયં વિષ્ણુ,
 તેના ચણની પ્રત્યક્ષ સેવાને પ્રાપ્ત થયો છું. તે બધે
 પ્રતાપ બાલીનો ખરેખર તેણે જે મહેણાં દુણાં મારી
 મને નીકળી જવાનો સમય ના આપ્યો હોત તો
 આ મારા પ્રભુને હું શી રીતે પ્રાપ્ત કરી શકત ?
 માટે કેવલ ધન્યવાદ તો બામીશ્રીનેજ ઘટે છે. જેનાં
 વચનો શ્રવણ કરી હું કોષ કરી ગૃહનો ત્યાગ કરી
 રીસાઈ ચાલી નીકળ્યો અને તેમ થતાં આ મારા
 સાક્ષાત્ શ્રીકૃષ્ણપ્રભુને પામ્યો ખરેખર આજે શ્રી
 કૃષ્ણ દર્શનથી મારો જન્મારો સફળ થયો. નહિંતો
 આવો અમૂલ્ય લાભ જે દેવતાઓને મળવો દુર્લભ
 છે તેમજ તે મૃત્યુ લોકના મનુષ્યને પ્રાપ્ત થવાનો
 જ્યાં કેવલ અસંભવ છે તેવો શ્રીપ્રભુપ્રસિદ્ધો અનન્ય
 લાભ મને અપાવનાર નિમિત્તરૂપ તે બાલી જ છે.
 પરમાત્મા તેનું કલ્યાણ કરો ” આ પ્રકારના વિહિત
 વિચારોના વમળમાં પડેલા જોઈ શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા
 કહેવા લાગ્યા “ વત્સ નરહિંદ, રાસ લીલા તો શું
 પણ તારી કોઈ પણ ઇચ્છિત વસ્તુ હોય તે મને
 નિવેદન કર તોપણ હું આપવા તૈયાર છું આ મારા
 બ્રહ્મમય બ્રહ્માંડમાં એવી કોઈ ચીજ નથી કે જે
 હું તને આપવા સમર્થ ન થઈ શકું. આ અનંત
 બ્રહ્માંડ અને ચૌદ લોક સુધીનું પણ કદી સામ્રાજ્ય
 ભોગવવા તારી ઇચ્છા હોય તો તે પણ આ ક્ષણેજ

હું તને આપવા તત્પર છું. નરસિંહ મેહેતા કેહેવા લાગ્યા “હે પ્રભુ આપની ભક્તિ સિવાય અન્ય કંઈ મારી ઇચ્છા નથી માત્ર આપની ભક્તિ આપો અને આપના ચરણકમલ સતત મારા હૃદયમાં સ્થાપો. આતો હૃદયમાં એટલો મારી ભાળીનો મેં ઉપકાર માન્યો કે તેના નીચીતે આપ કૃપાળુનું મને શરણ પ્રાપ્ત થયું. આ સ્વમવત્ સંસાર અને દૈન્ય પ્રપંચાત્મક પદાર્થોની જુઠી માયાને હું શું કરું ? એથી મળતા ક્ષણિક સુખોને ભોગવવાની લાલસાવડે જન્મ મરણના બંધનમાં બાળીજોઈને શું કરવા પડું ? માટે હે પરમ પ્રિય પ્રાણાધાર મહારા બહાલા કહાનભ, આપશ્રીની અવિચળ ભક્તિ અને અવિચળ સદ્વૃત્તિએ બેજ વસ્તુની મને ઇચ્છા છે બાકી આપ આપનું જાણો આપ આપનું નીવેડશે તેમાં કેને પાડ કરેછો. હે જહુપતિ આપના ચરણકમલની સેવા અને આપની ભક્તિ સિવાય આ તમારા હાસાનુહાસ નરસિંહના અંતરમાં અન્ય કંઈજ ઇચ્છા રહેલી નથી એવાં પ્રેમાર્દ્ર વચનો ભક્ત નરસિંહના સુખમાંથી નીકળતાં જોઈ ભગવવાને ઉભા થઈ મેહેતા-ભને છાતી સરસા ચાંચ્યા અને કેહેવા લાગ્યા. “એટા નરસિંહ, જા મારું વચન છે કે હું તારો વ્યવહાર અને પરમાર્થ જાનને પ્રથેક ક્ષણે હાજર થઈ સીંદ કરીશ અને તને મારી સંપુર્ણ ભક્તીનો સ્વાદ ચખાડીશ માટે નીચીંત થા, અને પ્રથમ શસલીલા બતાવું તે પ્રમપુર્વક નીહાળી પ્રસન્ન થા?”

આટલું કહી શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માએ રાસમંડળ તૈ-
યાર કરવા જોઈતી સામગ્રીઓ સર્વ રચી દીધી વં-
દ્રાવનની લીલા પ્રકટાવી દીધી. ગીરીરાજની રમ્મ
તળેટીમાં શરદ પુષ્પિમાનાં ચંદ્રની રાત્રી બનાવી સોળ
હજાર એકસોને આઠ ગોપીકાઓ અને પ્રત્યેક બં
સીધર કહાનજીનાં સ્વરૂપ પણ પ્રકટાવી દીધાં અને
રાસત્રીલાને આરંભ કર્યો વનુલાકારે તેઓ સર્વ
ગોઠવાઈ ગયાં અને આપણા પરમ ભક્ત શીરોમણી
નરસિંહ મેહેતાને તે રાસમંડળની મધ્યમાં દીપક
પાસે આસન આપી બેસાડ્યા દેવ કીર્તરાદી અને રૂપી
મુનીઓ તેમજ ચાકલોઠ રાસમંડળ જોવાને અંત-
રીક્ષમાં આવી રાસમંડળ ઉપર પુષ્પ વૃષ્ટી કરી આનં-
દથી જોવાલાગ્યા અને એ પ્રમાણે શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માએ
શરદ પુષ્પિમાની રાત્રી છ માસની બનાવી રાસ રમી
પોતાના પરમપ્રીય નરસિંહ ભક્તની ઈચ્છા પરીપુર્ણ
કરી આપણી વાતોના નાયક નરસિંહ મેહેતા પણ
એવા તો રાસમાં તલલીન બની ગયા હતા કે રાસની
પુણાહુતી થતાં સહજ તેમનો હાથ પેલા મંડળની
મધ્યમાં મુકેલા દીપકની જ્યોતને અડક્યોને તેથી
અંગરખાની બાંદા સળગી ઉઠી જેથી હાથ બળી
ગયો છતાં તેમને બળર પડી ન હતી એવટે જ્યારે
કૃષ્ણ પરમાત્માએ જોયું કે ભક્તનો હાથ બળી
જશે તે તો મારી ભક્તીમાં એવો તલરૂપ બની રહ્યો છે
કે આખો હાથ ભસ્મીભુત થઈ જાય પણ તેના લક્ષ્મી
અલાયમાન થનાર નથી પણ મારે સત્વર તેને બચાવવો

જોઈયે તે ઉપરથી જોઈકદમ પોતે રાસ બંધ કરી જળ
 લેઈ નરસિંહ ભક્ત પાસે જઈ અગ્ની છાંટી તેના ઉપર
 ફેરવી તેને ઉભો કરી છાતી સરસો ચાંપી તેના
 પ્રતી કહેવા લાગ્યા કે હે પરમપ્રીય નરસિંહ તારી
 તારી મારા પ્રત્યેની જોઈકાચતા અને દૃઢ ભક્તી જોઈ
 હું પણ અતિ આજે પ્રસન્ન થયો છું માટે માગ
 માગે તે આપું નરસિંહ મેહેતાએ કહ્યું પ્રભુ વારે
 વારે શું માગું જે મેં માગ્યું છે તે તેજ બસ છે
 ભગવાન કહેવા લાયા “એમ, ત્યારે જા. મેં તને
 મારી ભક્તિ આજથી આપી આજથી તારી જી-
 વહાના અગ્રભાગ ઉપર દેવી સરસ્વતિ સતત ખીરાજે-
 લી રહેશે અને તે વડે તું મારી સંપુર્ણ ભક્તિ
 કરી પરીણામે પરમપદને પ્રાપ્ત કરીશ ” નરસિં-
 હ મેહેતા આ પ્રકારનાં ભગવાનનાં અભય વચન
 શ્રવણ કરી અત્યંત આનંદ પુર્વક શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુની
 સેવામાં આનંદથી અહોરાત્રિ સમય વ્યતિત કરવા
 લાગ્યા. રાસ પુર્ણ થયા પછી આશરે પંદરેક દીવસ
 વીત્યા એટલે એક દીવસે રાત્રિને સમયે સર્વ જળ
 જંપી ગયું પશ્ચાત નરસિંહ મેહેતાને શ્રીકૃષ્ણ પ-
 રમાત્મા બેઠાવી કહેવા લાગ્યા કે હે “વત્સ
 નરસિંહ તું હવે તારે સ્વદેશ ઇન્દુનાગઢ જા । અને
 ગૃહી થયા પછી સ્ત્રીપુત્રાદિકનાં જેટલાં ફણે પતવવા
 મોઝ્ય શાસ્ત્રે વિધાન કરેલાં છે તેને પતાવી ગૃહીના
 ફણેથી મુક્ત થા. કારણ કે બધી નાની વયમાં
 તારાં લગ્ન થયેલાં હોવાથી તારે પ્રજા થયેલી છે

અને તેથી પ્રજાનું પાલન કરી તેમની પ્રત્યેના સર્વ
 તારા ધર્મો તારે જાળવવાના છે માટે વ્યવહાર અને
 પરમાર્થ એ ઉભયની સિદ્ધિ અર્થે તારે જુનાગઢ
 જવાની ખાસ આવશ્યકતા છે એ નિઃસંશય જાણુજે”
 આ વચનો શ્રવણ કરી આપણા ભક્ત શિ-
 રોમણી નરસિંહ મેહેતા ભગવાન પ્રત્યે બે હાથ
 જોડી અતિ નમ્રતથી કરુણાળુ સ્વરે કહેવા લાગ્યા
 કે “ હે પરમાત્મનુ એકવાર ચરણ સંનિધ આ
 દાસ આવ્યો પછી તેને ખસેડી આપનાથી વીમુખ
 કરવા ધારોછો તે આપશ્રીના ભક્તવત્સલ પદને
 છાજતું નથી. પછી કૃપાનાથ આપ સમર્થ છો ધણીનું
 ઠોઠ ધણી નથી. બાકી આપ ઇષ્ટશ્રીના ચણીવિંદને
 છોડી આ દાસને ઠોઠપણ ઠેકાણે જવાની યત્કિ-
 ચિત પણ ઇચ્છા નથી નિરંતર આપ ઇષ્ટની સંનિધ
 રહી આપશ્રીના ચરણકમલની સેવા કરી અત્રેજ
 જ્ઞાનંદમાં છાંડગી ગુજારવાની ઇચ્છા છે. હે પ્રભુ !
 આપ મને જુનાગઢ જવાની આજ્ઞા કરો એ મારો
 સ્વદેશ જે જુનાગઢ તે એક ફિકરકોટ છે મને સં-
 સારની જળોજથામાં નાંખનાર ન્યાતજ્ઞત અને
 સહોદરોના વચન પ્રહારથી મને ઉપાધીમાં નાંખનાર
 અને સર્વ વાતમાં દુઃખનું લાન કરાવનાર મારો
 શત્રુની ગરજ સારનાર છે એટલે હે કૃપાસિંધુ મારી
 જુનાગઢ જવાની હેશ પણ ઇચ્છા નથી. પછી આ
 પંતી આજ્ઞા મારે તો ખુશીથી જઈશ પણ મારી
 આપણા ચરણવિંદની સેવામાંજ છાંડગી વહન મારે”

તો મને તો સંતોષ થશે ભગવાન જોલ્યા “ હે વત્સ નરસિંહ હું તારાથી એક ક્ષણ પણ દુર નથી એ નક્કી સમજજે ઉપરાંત હે આ એક મારી પ્રતિમા આપું છું તેને હું પોતેજ છું એવી દ્રઢ શ્રદ્ધાથી સેવી આ કરતાળ આપું છું તે વડે મારે ગાન કરજે એ મુર્તિ પ્રતિ કરતાલ વગાડી જે જે વખતે મને તું યાદ કરીશ કિંવા જે જે ઇચ્છા કરીશ તે તે વખતે હું હાજર થઈ તારી તે ઇચ્છા પરિપુર્ણ કરીશ ” નરસિંહ મેહેતા એ સાંભળી કહેવા લાગ્યા “ હે ભગવાન આપને પ્રત્યક્ષ અને સાક્ષાત્ અહીં મુકીને મુર્તિ અગર તો તાળનું શું કામ છે ? ભગવાન જોલ્યા “ હે પ્રિયભક્ત તે થકી તું તારા સર્વ વ્યવહાર અને પરમાર્થની સિદ્ધિ કરીશ તે કરતાળ વડે મને સંગિતદ્વારા જ્યાં તું જોલાવીશ કે હાજર થઈ જે પ્રમાણે તારી ઇચ્છા થશે તે પ્રમાણે વર્તિશ વગી એ મુર્તિ અને કરતાળ મારા કરથી અર્પણ થયેલી છે એટલે તેથી તું દુનિયામાં મારા વાસ્તવિક સ્વરૂપને પ્રગટ કરીશ મારી લીલા માઈ ગુણી જનોને અને સત્પુરુષોને સદુપદેશરૂપ નીવડીશ અનેક પ્રાણીઓને ઉદ્ધાર કરી શકીશ અને પરિણામે તું પણ સર્વ રૂણોને પતાવી પરમપદે બિરાજવા સમર્થ થઈ શકીશ તને સંસારમાં ગમે તે પ્રકારે વિધેને ઉપાધીઓ અડચણો ઇત્યાદિ વ્યતિકરે નહીં છતાં તારે જરાપણ જરા ધરવો નહિં બ્યારે બ્યારે જેવો જેવો શુભાશુભ પ્રસંગ પ્રાપ્ત થશે

ત્યારે ત્યારે માફે સ્મરણ કરતાંમાં હું તારી સમક્ષ
જાવી ઉભો રહીશ અને તેવા પ્રસંગમાં પશ્ચિમે
તારા હપરને સઘળો બોલે હું ઉઠાવી લઈ તારા
કાર્યને સિદ્ધ કરીશ એ નિશ્ચય કરીને બાણને, માટે
માફે વચન માની તું જુનાગઢ જા, અને સંસારમાં
પ્રવૃત્ત થા ! નરસિંહ મહેતા તો પ્રભુની જ્યારે
છેવટની આજ્ઞા થઈ ત્યારે બેલાશક જવું એવો
નિશ્ચય કરી દેહેવા લાગ્યા કે ,, ત્યારે જેવી પ્ર-
ભુની આજ્ઞા એટલું કહેતામાં શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માએ
ચોતાના કબા અકુરને હુકમ કર્યો કે જાઓ મારા
ગરદ દેમાનમાં ઠેરઠી મારા પરમપ્રિય ભક્ત નર
સંદને જુનાગઢ રુકી આવો. આ પ્રકારે ભગવાવની
આજ્ઞા થતાં અકુરે નરસિંહ મહેતાજીને ગરદ
દેમાનમાં બેસાડી જુનાગઢ તરફ વીઢાય થયા.

— ❦ —

પ્રકરણ ૩ જી

સ્વદેશાગમન અને દીવ્યમંદીર.

શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માએ અકુરની જોડે નરસિંહ
મહેતાને વેકુંઠથી જુનાગઢ વિઢાય કર્યા તે પ્રમાણે
અકુરે મહેતાજીને જુનાગઢની લાગોળે ઉતારી દીધા
અને ચોતે વેકુંઠ તરફ પાછા વળ્યા.. મહેતાજી જુ-
નાગઢમાં જઈ ચોતાના બાઈને હેર ગયા કે જ્યાં
તેમનાં પત્નિ તથા બાલ જમ્યાં હતાં, ઘરમાં પેઠા

એટલે તેમણે પોતાની બાબતને સાષ્ટાંગ કર્યો અને
 મોટા ભાઈ વણસિધરને અને સર્વને નમસ્કાર કર્યો.
 આ વખતે મહેતાજીનો પોશાક જે ભગવાને વંકુ-
 કમાંથી પહેરાવ્યો હતો તે હતો અર્થાત કસબી
 પીતાંબર માથાપર મોરપિછનો મુકટ, ગળામાં
 તુલસિની માળા એક હાથમાં કરતાળ અને બીજા
 હાથમાં શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માએ બક્ષીસ કરેલી પોતાની
 સુવર્ણની પ્રતિમા હતી. તિલક છ.પાં વગેરે ભગવાને
 અંગે કરી દીધાં હતાં જેથી મહેતાજી એક વિચિત્ર
 વૈરાગી વૈશ્ણવ સાધુ કરતાં પણ અત્યંત વિવેકશા-
 લીન હતા આવો વિચિત્ર વેશ જોઈ વણસિધર
 બોલી ઉઠ્યા “ અહ્યા વિરાગી નરસીંહ આ બધું
 ગળામાં શું કામ ધાલ્યું છે, અને માથાપર મોરનાં
 પીછાં શાં ધાલ્યાં છે?” આવું તને કોણે પહેરાવ્યું ?
 મહેતાજી કહેવા લાગ્યા કે વણસિધરભાઈ મારા
 વિઠલવરે જે પોશાક મને પહેરાવ્યો તે મેં પહેર્યો
 છે. મારો આવો વિચિત્ર વેશ બનાવનાર તે મારા શ્રી
 કૃષ્ણ ભગવાન પોતેજ છે એટલે તેમની ઇચ્છાની
 અવજા કરી તે પોશાક શી રીતે ઉતારી નાંખું ?
 એ તો મારા કૃષ્ણ મહારાજની પ્રસાદી છે માટે
 તે પ્રસાદીનો ત્યાગ પ્રાણ બચ તો શું પણ કંઈ થઈ
 શકે ખરો કે ? કદી નહીં એતો મારા પ્રાણ સાટે
 છે ભાઈ વણસિધરે આ સાંભળી ગુસ્સો કરી
 કહ્યું કે “ અરે મુખ કાઢી નાંખ કાઢી નાંખ; હાથે
 કરી ન્યાત બાત અને સમાં સહોદરમાંથી તારો

સિધર પ્રત્યે કહે છે કે “ હે મોટાભાઈ આપ મારા પિતા તુલ્ય છો. પણ મારે જે સત્ય છે તે નિવેદન કરવું જોઈએ કે તમે તથા આખી દુનીયાં એક વખતે મને ગાંડો ગણી કાઢો તો ભલે પણ જીવો. મોટાભાઈ આ સાક્ષાત વિશ્વ સુતિ જે મને ભગવાને વૈકુંઠમાંથી વક્ષીસ કરી છે આ કરતાળ પણ તેમણે તેમની ભક્તી કરવા હાથમાં ધારણ કરાવી છે આવેશ અને તિલક તુલસિ અને વક્ષર ખો નહીં આમ કરવાથી નાગરિન્યાત ગાંડો ગણી કાઢશે. અરે નાદાન વિચારતો કર કે તું જે છોકરાંનો આપ થયો. હવે કાંક શાણપત અને દુનીયા-

બધા રહે છે તેમ રહે. અને જે પંસા ઘરમાં લાવતો થા ! જો તું વૈરાગી સાધુઓમાં જાય નહીં અને હજીએ સુધરી કંઈક વર્ણમાં આવે તો હમણા હું રાજા માંડલિકને અરજ કરાને તને આઠ દશ કોરીની નોકરીએ દરબારમાં વળગાડી દઉં. માટે આ બધી ગાંડાઈ સુકી દઇ જરા ડાહ્યા થા ” આ સાંભળી નરસિંહમહેતા પોતાના મોટા ભાઈ વણુ અને છાપાં એ સર્વેક પણ તેમણેજ કહ્યું છે અને વૈકુંઠમાંથી અહીં પાછાં આવવાની જરા પણ ઇચ્છા ન હતી છતાં શ્રીમદ્ કૃષ્ણ પ્રભુએ આગ્રહ કરી માફ બધું ખેડવાની શરત કરી મને પાછો મોકલ્યો છે. બાકી મોટાભાઈ મેં તો સાક્ષાત મારા વહાલા વૈકુંઠપતિને પણ ટહી દીધું હતું કે હવે આ હાસને સંસારની ઉપાધી જોઈતી નથી પણ

અને તેમણે કહ્યું “ હજી તારે સંસારીનાં રૂપ
 ઘણાં પતવવાનાં છે અને તેથી તારે સ્વદેશ મના
 વીના છુટકો નથી જેથી અનિચ્છા છતાં તેમની
 આજ્ઞા માની આપ્યો છું. માટે વહીવટ બંધુ હું
 વૈકુંઠમાં જઈ આવ્યો અને આ કરતાળ તથા
 પ્રતિમા લઈ આવ્યો માટે દર્શન કરી પાવન થાઓ.
 આ મુર્તિ તે સાક્ષાત તેજ મારા પ્રાણાધાર કૃષ્ણ
 પ્રભુ છે એને અન્ય સમજસો નહિ અને અ.
 મારા શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુએ પ્રસાદી રૂપ આપેલો વેશ
 તે તો મારા કૃષ્ણ પ્રભુનું બહાનુ છે માટે તેને
 ત્યાગ થાય તેમ નથી ” વણસિધરને આ સાંભળી
 વધારે ક્રોધ ઉત્પન્ન થયો જેથી ભવાં ચઢાવી ડાળા
 કાઢી મેડેતાળને કહેવા લાગ્યો કે “ અરે ગણેડા
 ભગવાન એમ તારે માટે નવરા હતા કે તને વૈકુંઠમાં
 લઈ જઈ સાક્ષાત દર્શન લીધાં. અરે ગમાર આવી
 ક્રોધને વાત કરીશ તોપણ હુની કાઠશે. એમ જો
 તારા જેવા મુર્ખ અને મતિમંદ જીવોને ભગવાન
 પ્રત્યક્ષ થતા હોય તો વૈકુંઠ ભરાઈ જાય અને બીજા
 ભક્તોને રહેવાની જગ્યા પણ ન મળે. કેણુ જાણે
 ક્રીયાયે સાધુડાએ આ પીતળની પ્રતિમા અને
 કરતાળ જલાવી તને આવો વિચિત્ર વેશ પેહેરાવ્યો.
 હશે કંઈ સાધુડાની ગામમાં ખોટ છે? તારે તો રસ્તા-
 માં જો લંગોટો મળ્યો તે તારો ભગવાન હજી કહુંકું
 કે આ મુર્ખાઈ મુકી દે અને ડાહ્યો થા અને એપો સા
 લાવી ઘરનું પોષણ કર, ” મેડેતાળએ ઉત્તર વાળ્યો

“ મોટા ભાઈ મારી વાતને તમે હસી કાઢા છે, મારી વાતને તમે ઘાંડી ગણો છે તો જાઓ મારે તમારી વાત પણ કબુલ નથી. મારે ડાહ્યા થવાની જરૂર નથી અને આ વેશ ઉતારવો પણ નથી.” આ સાંભળી વણસિધર બોલ્યા “ અરે મુખ ઠીક કહું છું માનીજા નહીં તો ઘણો દુઃખી થઈશ અને ન્યાતબત કે સગાં સહોદર કેઈ તારો સંગ નહીં કરે. તને કેઈ પાણીએ નહીં પાયું અને તારું સરી-મત પણ કેઈ નહીં થાય. તારી પુત્રીને તો ડાશી જીવતાં મેં પરણાવી દીધી છે એટલે તેની તો ફીકર નથી પણ હજી પુત્ર પરણાવવાનો છે તે તારા આવા અવિચારી વર્તનથી પરણી શકશે નહિં અને ઉંચું કુળ આપણું છતાં નીચા જેવું ગણાઈ જશે. માટે સમજ. ” મેહેતાજી કહેવા લાગ્યા “ મોટાભાઈ મારા શ્રીહરિ સહુ કરશે કદી ઉંચું ગણાય નીચું ગણાય પ્રજાનું પત્નિનું પોષણ થાય વા ન થાય. પુત્ર પરણે વા ન પરણે પણ કાંઈ મારા નાથનું નામ તબાય? અને આ તેણે આપેલું બહાનું તબાય? સંત સાધુઓનીયે કંઈ અવજ્ઞા થાય? કદી નહિં. કદી આપું વિશ્વ એક સમયે પલટી બાય તોપણ શું એમનું કદી થાય? સ્વપ્ને પણ ન સમજશે. ” આવાં નિરપૃહી નમ્ર વચનો શ્રણ્ય કરી અંદરથી દુરિતમવરિ મેહેતાજીની ભાણી અને વણસિધરની પત્નિ ધસીને વાઘજીની પેઠે બહાર આવી મેહેતાજીને કહેવા લાગી “ ત્યારે આવી

ઉદ્ધતાઈ મારા ઘરમાં નહિં આવે. અમારે ન્યાત જાતમાં મ્હોં જતાવી કિર્તિને ગુમાવવી નથી. તમારે ફકઠણુને સાધુડાઓના ટોળામાં ફરેજ જવું અને દેવાળીયા જેવા થઈને ફરવું પાલવે ! આટલા દહાડા ઘરમાં ન આવ્યા તો કોઈ તેડવા નહોતું આવ્યું. આટલા બધા દહાડા બધાં ત્યાં ટીચાયા અને રખડ્યા તોયે છેવટે બાઈના ઘર વિના કંઈએ તમારો ધટો થયો નહિં. કાઠી મુક્યા પછી જેને નાક હોય તે તો ન આવે. તમારું અને તમારી વેળનું અમે કાંઈ ઋણ કાઢ્યું નથી. માટે જો લાજ હોય તો હવે તમે તમારી વેળ લઈને નીકળી જાઓ. મારા ઘરમાં રહેવામાં સાર નહીં કાઢો. તમારી વેળનું હવે મારાથી વેતરું થનાર નથી. ” આવાં કઠોર વચન શ્રવણ કરી મેહેતાજીએ કહ્યું કે “ માતૃ સુલ્ય બાબીશ્રી, હજી તો મારા મોટાભાઈ ખાર વરસના બેઠા છે તે કમાય છે અને તેમનું ખાઈકું. તમારું કંઈ જાતો નથી. હવે જો મારી વેળ તમને ખારે પડતી હોય તો કાલથી મારો ઘરખટલો લઈ કું જુદો રહીશ માટે કવેશ કર્યો નહીં. ” બાબી બોલી “ જો એવો ટેક ધરાવતા હો તો કાલથી શું કામ આવજીજ રહો, હું જોઉં તો ખરી કે તમે કેવા ટેકવાળા છો. આટલું કહી પોતાની દેરાણી માણેકજવરિને કહેવા લાગી “ માણેક, જા તું તારા છોકરાંને લઈને તારા ઘણી જોડે રહે આવજી તમે કોઈ મારા ઘરનું પાણી પીઓ તો તમને હરામ

છે. નીકળો મારા ઘરમાંથી હવે મારે તમારું કામ નથી. ” માણેકભાઈએ ઉત્તર વાળ્યો “ જેઠાણીલ તમે કાઢી મુકશો તો જઈશું એમાં કંઈ ના કહેવાશે. પણ ગરીબનો બેટી વિશ્વંભર છે. તમને પાંચે પકવાન જમવા માટે દરરોજ મળશે તો અમને તે બાજરીનો રોટલો પણ આપશે એટલાં બધાં શું કામ તણાઈ જાશે છે. આ સાંભળી વણ-સિંધરને ક્રોધ ચડ્યો. જેથી માણેકગવરિને કેહેવા લાગ્યા “ એવો મિજાજ હોય તો અત્યારેને અત્યારે તારી વેળ અને તારા ધણીને લેઈ ચાલી જા ! મારા ઘરમાં તમારું હવે કામ નથી. માટે જો નાક ધરાવતાં હો તો આ ક્ષણેજ ચાલ્યા જાઓ. પછી હું જોઉં તો ખરો તમારો વિશ્વંભર આવી તમારું કેવું પુરું કરે છે? ” આવા છેવટના મોટાભાઈ વણસિંધરના શબ્દો ધ્રુવગુ કરી મેહેતાણે કહ્યું “ મોટાભાઈ જો એમણે તો આ ક્ષણેજ હું ઘરમાંથી મારો ખટલો લઈ નીકળી જાઉં છું. તેથીજ આપના જીવને શાંતી થાય તો તેમ કરવા હું તત્પર છું. માટે આપ જરા પણ ખેદ કરશો નહિ. ” એટલું કહી પોતાની પત્નિ પ્રત્યે કેહેવા લાગ્યા કે “ ચાલો હવે આપણે અહિં રહેવા યોગ્ય નથી હવે મારા નાથની જીદ રહેવાની આ ક્ષણથીજ ઇચ્છા છે તો તેમ કરવામાં જરા પણ બંધ કે શંકા ધરવાનું પ્રયોજન નથી. મોટાભાઈ અને લાભીશ્રીયો આપણા ઉપર અનન્ય ઉપકાર થયો કે મને ઘરમકાર કાઢી

મુક્યો જેથી શ્રીવિષ્ણુભગવાનને પામ્યો અને આજ
 ક્ષણથી બુદ્ધો રહીશ તેથી પશુકંઈ અનન્ય કૃણ થશે
 તો વળી અધિક ઉપકાર થશે માટે મારા પ્રભુની
 ઇચ્છા છે તો ચાલો હમણાં ધર્મશાળામાં જઈ
 નિવાસ કરીશું અને પછી મારો દીનોનાથ દામોદર
 સ્વતંત્ર રચળ માટે ઘણાંએ પેરવી કરી આપશે.
 “માણેકગવરિએ કહ્યું” “ચાલો અમે તો ભૂખે મરી
 જઈએ વા ગમે તો કાલ પ્રાણુ જતા હોય તો આજ
 જાય પણ હવે એક પળ પણ આ ઘરમાં રહેવાય
 તેમ નથી” એટલું કહેતામાં લાલી પાછી આવી
 કહેવા લાગી “એવી મોટી ટેકીલાની દીકરી હોય
 તો જાને કેમ હલ હલી રહી છે. જેને જવું હોય
 તે તરત મુંગેમોઢે નીકળી જાય મહેતાણની દીકરી
 કુંવરબાઈ તથા પુત્ર શામળશા બન્ને કેહેવા લાગ્યા
 “કાકી એક પળમાં આમ છેક બદલી બેઠાં આપનું
 અમે શું બગાડ્યું છે ? આપને અમે શો અસંતોષ
 આપ્યો છે તે આપ આમ છેક દુશ્મનની ગરજ સારો
 છો ? જરા કંઈક ઈશ્વરથી તો ડરો. અમે સહુ
 ઉલટાં સેવા કરી કરી વ્યાજ આપીએ છીએ છતાં
 પણ આપ છેક આમ નિર્દયતા વાપરો છો એ શું
 તમને વડીલને ધટે છે” દુરિતકાકી કેહેવા લાગી,
 “હા હા જાઓ જાઓ હું નિર્દય છું પણ અહિંથી
 હવે નીકળો. એ રાત રૂપમાં બહા મારે જોઈતી
 નથી” આ સાંભળી માણેકબાઈ કહે છે “ભાભીજી
 એકરાં કેઈને વધારે નથી અમારી જાત હલ

તેમનું પાલન પોષણ કરવા હયાત છે. આપ વડીલ
 છો છતાં ત્યાગો છો પણ વડીલોનો એ વડીલ અને
 આખા વિશ્વનું પોષણ કરનાર તે અંતર્યામી વિશ્વ
 પતિ અમને ત્યાગી વિસરી જવાનો નથી. આ જન્મ-
 તમાં રાજા રાવણનો પણ અહંકાર રહ્યો નથી, એ
 બાણો છો તો પછી તમારો કે અમારો અહંકાર
 રહેવાનો સંભવજ નથી બાબીએ કહ્યું ” અરે
 બાણી એતો મોટી પંડીતની પુછડી હમણાંથી થઈ
 મઈ છે તે હમણાં હમણાંમાં મોટી તપસ્વી બીલાડી
 બની ગઈ છે એટલે જ્યાં ત્યાં પંડીતાઈની વાતો
 કરી સર્વને ઠગવાનીજ વાત. ઝોળખું છું તારા
 ચરિત્રને. અમારો અહંકાર રહેશે નહીં તે હહાડે
 જોઈ લઈશું હમણાં તો તારી વેળા લઈને રસ્તે
 પડ્ય હવે માથુ કુટવાની મને હામ નથી. ” માણે-
 કગવરિ પોતાના એ સાક્ષી લઈ છોકરાંને લઈ વજ્ર
 હોર ઘરમાંથી નીળી મેહેલા બહાર જઈ ઉભી રહી
 અને મેહેતાણએ પોતાની મૂત્ત કરતાળ પ્રભુપ્રસા
 દીનો વેશ માત્ર ધારણ કરી વણસિધરને સાદાંજ
 કરી કેહેવા લાગ્યા “ મોટાભાઈ હયો હવે આપની
 રજા લઉં છું. જે શ્રીકૃષ્ણ કામ પડયે બાળકને જો-
 લાવજો. અમારે પ્રત્યે આપનું અંતર પ્રસન્ન અને
 રામદ્રેષ રહિત રાખજો અને અમારું તો આપના પ્રત્યે
 કેવું છે તે મારા કૃષ્ણપ્રભુને ખબર છે. માટે આજ
 લઉં છું જે શ્રીકૃષ્ણ ” આ સાંભળી વણસિધરે કહ્યું
 “ જ જા વૈરાગી બની બીજા માગે તોએ પણ હું ”

તારા સ્વામી જોનાર નથી મારે મનથી .આજે તારી
સ્નાન કર્યું હવે આ ઘરનું નામ લીધું તો તારી વાત
તું જાણ્યો અને તારા બાપડી પણ પગ દેશે તો
ટાંટીયોજ કાપી નાંખીશ જ કાળુ મોઢું કરી ગાલ્યો
જા ? મહેતાજીએ કહ્યું કે “ મોટાભાઈ આ ચાલ્યો
પણ એટલું ગરીબનું કેહેવું માન્ય રાખજો કે દોઈ
પ્રત્યે જરા પણ રાગદ્વેષને સેવશે નહિં તો શ્રાદ્ધાર
સહ. પ્રમત્ત પોહશે એટલું કહી મહેતાજી મહેલ
બહાર જ્યાં પોતાની પત્ની માણેકબાઈ પોતાના પુત્ર
પુત્રી બન્ને છોકરાં લેઈ ઉભી હતી ત્યાં આવ્યા
એટલે માણેકબાઈ બોલી “ પ્રાણેશ આપણે કઈ
ધર્મશાળામાં નિવાસ કરીશું ? ” મહેતાજીએ કહ્યું
મામ બહારની ધર્મશાળામાં નિવાસ કરાશું ત્યાં
અન્ય નાગરિકોની ઉપાધી નહશે નહિં અને દરરોજ
પાંચ સાત સંત સાધુ તેમાં ઉતર્યા હશે તેના સેવા
શરે ધર્મશાળામાંજ મીઠો ફુવો છે એટલે જળનું
પણ સાધન ઉત્તમ છે માટે મને તો ત્યાંજ રહેવું
હમણાં પસંદ પડશે માટે ત્યાં ચાલો ! ” માણેક-
બાઈએ કહ્યું “ જેવી સ્વામિ આપની ઇચ્છા ”
એમ કહી બન્ને પતિ પત્ની પોતાના પુત્ર પુત્રી લઈ
પેલી ધર્મશાળામાં ગયાં અને નિવાસ કર્યો.

પ્રિય વાંચનાર આ વખતે ભગવાને એક-
એક જ વિલા કરી હતી મહેતાજી બાલગમ્યા હઈ
જ્યાં ઘરબહાર નીકળ્યા કે તરતજ મોટા એક દ્વા-
રકાવાસિ ધનાઢ્ય ભાટીયાના વેશે અનેક માકર ન-

ફરો લેઈ પેટી ધર્મશાળામાં એક દિવસ માટે આ-
પણા ભક્ત શિરોમણિ નરસિંહ મેહેતાને સર્વ સમ-
વડ કરી આપવાના નિમિત્તે દ્વારિકા જવાને બહાને
આવી ઉતર્યા હતા. મેહેતાજી પોતાના બાલમચ્ચાં
લઈ વસ્ત્રોર પેટી ધર્મશાળામાં આવી એક જગા
પસંદ કરી બેઠા એટલે પેટા દ્વારિકાવાસી ધનાઢય
ભાટીઆએ સત્વર આવી તેમનું નામ ઠામ અને
છેક આમ દીન તથા નિરાશ્રિત બનવાનું કારણ પુ-
છ્યું મેહેતાજીએ અથથી તે છતિ સુધી નીવેદન
કયું એટલે તે ધનાઢય ભાટીયાવેશે ભગવાને પો-
તાના આકર નફરોને હુકમ કયો કે “ આપણી
પાસે જે ગાદલાં ઉશીકાં તક્રીયા હોય તેમાંથી અ-
ઠધા મેહેતાજીને આપી દો વાસણોમાંથી વાસણ
પલંગોમાંથી પલંગ વસ્ત્રોમાંથી વસ્ત્ર અનાજમાંથી
અનાજ વીગેરે દરેક વસ્તુ આપણામાંથી અ-
ઠધો અઠધ આપી દો ” અને મેહેતાજીને કહ્યું કે
હયો અડધું દ્રવ્ય પણ આપું છું કે જેથી હશ વર્ષ
તમારો અને તમારા બાલમચ્ચનો નિર્મલ ચાલશે.
મેહેતાજી તે સઘળું લેઈ તેમને પ્રભુ છે એમ જા-
ણી લીધા અને સેવા કરવા લાગ્યા પણ એટલામાં
તે ધનાઢયરૂપે ભગવાન અને તેમના આકર નફરો
અધગા અગ્રોપ ઘડી જયા અને પેટા ઘરવખરો
તથા દ્રવ્ય અધું ત્યાંને ત્યાં પડી રહ્યું ને, મેહેતાજી
તેનો વાસ્તવિક ઉપલોગ કરવા લાગ્યા. દ્રવ્ય પણ
સંત સાધુઓને જમાવી અત્યંત ખરચવા લાગ્યા.

જાનન કિર્તન અને વારંવાર કૃષ્ણોત્સવ પણ કરવા લાગ્યા હીનજનોને અને અપંગોને પણ દ્રવ્ય અન્ન મત્યાદિથી પોષી સંતસેવા અને કૃષ્ણ કિર્તનની ધુનમાંજ અહોરાત્ર ગાળવા લાગ્યા. આથી આખા જુનાગઢ નિવાસિ સત્પુરુષોમાં અને દેશપરદેશ નર-સિંહ મેહેતા ભક્તોના શિરોમણિ છે એવી સદ્કિર્તિ પ્રસરવા માંડી એ એક લાભ થયો પણ પેલા ધનાઢયે દશ વર્ષ ચાલે તેટલું દ્રવ્ય જે આપેલું તે દ્રવ્ય એકજ માસમાં સર્વ ખર્ચી નાખ્યું અને પાછા દેશ તેવા દ્રવ્યહીન મેહેતાજી પણ ગયા ત્યારે ન્યાતમાં જેવી વાત ચાલતી હતી કે “કેઈકા નેશ્રી ભાટીયા ગૃહસ્થે ભીખ માગી ત્યારે અન્ન વસ્ત્ર આખ્યાં અને કંઇક દ્રવ્ય પણ આપ્યું પણ લંગોટા અને જોગટાઓને બધું ખવરાવી દીધું અને પાછો નિર્ધન અને કંગાલ અવસ્થા લોગવતો તે નરસિંહ મેહેતો થઈ ગયો.” આવી ન્યાતમાં વાત ચલાવનાર પેલી ઠકંશા ભાભી હતી. અને તેણેજ મેહેતાજી અને મેહેતાજીના કુટુંબને હલકા પાડવા આ અસદ્ પ્રવૃત્તિ રચી હતી. કેટલાક ઉછાંછળા નાગર ગૃહસ્થો મેહેતાજીને માંડે કહેતા કે “નરસિંહરામ, મોટાભાઈથી વેર ન કર્યું હોત અને તેમની અને ભાભીની મરજી સાચવી હોત તો આવી નિર્ધનાવસ્થા ન આવત.” આના પ્રત્યુત્તરમાં મેહેતાજી “જેવી શ્રીકૃષ્ણની ઇચ્છા” આટલાજ શબ્દો ઉચ્ચારતા અને પોતાના પ્રભુ

લજનમાં દીવસો નિર્ગમન કરતા હતા. અનાજ
 પણ થઇ રહ્યું દ્રવ્ય પણ ખૂટી ગયું અને એક
 પાછ પણ ન રહી એટલે પેલા ધનાઢ્યે આપેલા
 રાચરચીલામાંથી જોઇતી વસ્તુઓ રાખી તમામ પા-
 નીના મૂલ્યે વેચી દઇ તેનું અનાજ ભર્યું. અને
 શુભરાત કરવા લાગ્યા. તે પણ એકાદ બે માસે
 થઇ રહ્યું એટલે છેક જ કડાકા વેઠવાની વખત
 આવી અને બાળ બચ્ચાંઓને પણ બે દિવસના
 અપવાસ થયા. આ જોઇ માણેકબાઈથી ના રહે-
 વાર્યું જેથી મધ્યરાત્રીએ એક સમયે એકાંત જોઇ
 મેહેતાજીને કેહેવા લાગી કે “ સ્વામિનાથ, આજ
 બંને દિવસમા આ બાળકોને કડાકા થયા છે આ-
 પણા કદાચ અન્નવિના પ્રાણુ જાય તો હરકત
 નથી પણ આ બે બાળકો માટે તો કાંઈક ઉપાય
 થવો જોઈએ. ” મેહેતાજીને આ વાત ગળે ઉતરી
 જેથી પોતાની પેલી પ્રતિમા પધરાવી હતી ત્યાં
 જઈ કરતાજથી શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માને કિર્તન કરી
 અરજ કરવા લાગ્યા કે “ હે પરમાત્મનુ આજ
 બંને દીવસના કાકા વેઠાય છે. ભૂખથી આ બાળ-
 કોને જીવ જાય છે. તેમજ આવી કંગાલ અને
 નધણીયાલી સ્થિતિમાં આ સર્વ જીવો પીડાય છે
 તો જરા વહાલા ! સાચું તો જુઓ. આપના ભ-
 ક્તવસલના પદને શીઠ કલંક લગાડો છો ? આપનું
 બીરૂદ શીઠ જુમાવો છો ? આપે મને વચન આપી
 કેાકલ્યો કે “ નરસિંહરામ હું તારો પ્રત્યેક ક્ષણે

બ્યવહાર અને પરમાર્થ નિભાવીશ. તે શું સચળુ
 ખોટું જ કે હે કપડી પ્રભુ આમ સર્વ સાથે
 કપટજ રમો છો કે ? વાહ ! વાહ ! મારા
 નાથ જ્યાં ત્યાં ભકતોને આમજ દમો છો કે ? હશે
 એર, જેમ તમને ગમ્યું એમ ખરું; તમારી ગતિ
 તમે જાણો, પણ મારી ગતિ તો શામળા એક તમેજ
 છો. તમે તરછોડી તણ દેશો પણ હું આ પ્રાણ
 જતાં પણ આપનો પદ્મો છોડનાર નથી. હે પ્રભુ
 આમ બધે કરશો તો આપનું શરણાગત પદ વગો-
 વાશે. માટે હવે તો સામું જીઓ ? હે વિકૃલ હવે
 બહારે ચડ્યા સિવાય તમારો છુટકો થનાર નથી.”
 આટલું પેલી કૃષ્ણ સુતિ પ્રતિ કહી મેહેતાળએ
 શ્રી કૃષ્ણપરમાત્માનું ધ્યાન ધર્યું અને સહજ સમા-
 ધીસ્થ થઇ ગયા. આણી તરફ વૈકુંઠમાં આ વખતે
 શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા મધ્યરાત્રિ હોવાથી નિદ્રાવશ થયા
 હતા. લક્ષ્મીજી પગ દબાવી રહ્યાં હતાં. રાત્રીનો
 ત્રીજો પ્રહર થવાનો સમય થયો હતો. આખું વિશ્વ-
 જંપી ગયું હતું પણ અશ્વિનમાસના શુકલપક્ષની
 દશમીનો દીવસ હોવાથી ચંદ્રમા પોતાની કળાઓને
 અધીકને અધીક તેજસ્વી બનાવતો હતો. આવી અ-
 જવાળી રણીયામણિ રાત્રિએ આપણા શ્રી કૃષ્ણ પર-
 માત્મા પોતાના મહાનમાં આવેલા ચાંદની ચોકમાં
 એક સુવર્ણ અને રત્નોથી મઢેલી હીંચોળાખાટ ઉ-
 પર નિદ્રા લેતા હતા. ભગવાન છેકજ મોડા સુતેલા
 જેથી લક્ષ્મીજી હજી સુધી ભગવાનની પમથંપીજ

કર્ચા કરતાં હતાં કારણ કે તેમનો નિયમ હતો કે શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માની પગચાળી કરી તેમને ઉઘાડી પછી હમેશાં મુવું તે સિવાય પથારીમાં પગ મુકવો નહિં આ પ્રકારની વૈકુંઠમાં પ્રવૃત્તિ હતી એટલામાં ભગવાન એકદમ જાગી ઉભા થઈ ગયા અને અકુરને મોટે અવાજથી બોલાવા લાગ્યા. અકુરણ પણ આ વખતે પાસેની એક બીજી કેટડીમાં સુતા અને ગાઢ નિદ્રામાં હતા જેથી એક અવાજે બોલી શક્યા નહિં જેથી ભગવાને ઉપરા ઉપરી બુમો મારી એટલે અકુરણ ઝટ જાગી ઉઠ્યા અને આંખો ચોળતે ચોળતે પ્રભુ સમક્ષ આવી બોલ્યા “ હું મહારાજ શી આજ્ઞા છે ? ” કૃષ્ણ પરમાત્મા કહેવા લાગ્યા “ તમે એકદમ વૈમાનમાં બુનાગદ જાઓ અને મારા ભક્ત નરસિંહને અન, ધન, ધામ, ધરા જે જે બોધ્યો તે તે સર્વસ્વ તે કહે તેટલું આપી આવો અને મને તેમ કર્યાની ઝટ ખબર આપો ! ” અકુરણએ કહ્યું “ ભગવાન જેવી આજ્ઞા હાલજ બધા આપની આજ્ઞાનુસાર તેમને સર્વસ્વ આપી સંતોષ પમાડું છું ” કૃષ્ણ કહે છે “ એકદમ જાઓ ! અકુરણ પાણી પીવા જેટલો પણ જો વખત ગુમાવો તો તમને મારા પોતાના સોગન છે. તમે આવી જ્યાં સુધી તેમ કર્યાની ખબર નહીં આપો ત્યાં સુધી મારે અજાજળ કે નિદ્રા હરામ છે આવાં શ્રી મહાવીરુભગવાનનાં વચન શ્રવણ કરી અકુરણ તો જરાબર પોશાક સજવા પણ ના રહ્યા અને જેમ

તેમ વચ્ચે ચંદ્રલક્ષ્મી મરુતને ઓલાવી તેના વેમા-
નમાં સ્વાર કરી પવનવેગે પલકમાં ભુનાગઢ આ-
વ્યા આ વખતે પાછલી રાત્રિના આર વાગવાનો
સમય થવા આવ્યો હતો. મેહેતાજી તે જે પ્રભુના
ધ્યાનમાં મધ્ય રાત્રિથી બેઠા હતા તે પછી ઉઠયાજ
ન હતા. માણેકગવરિ બંને બાળકોના પ્રાણ અજ
વગર જવાની. તૈયારીમાં છે એવો ભય લાગવાથી
પ્રભુને સંભારી છાતીફાટ રૂદ્ધ કરતી હતી અને
બાળકોના મુખમાં વારંવાર શુદ્ધ જળનું સિંચન કર્યો
કરતી હતી. બાળકોની સ્થિતિ પણ અત્યંત આ
વખતે દુખી બની ગઈ હતી. બે દીવસના ફાકાથી
માત્ર તેમના પ્રાણ જવાનાજ બાકી રહી ગયા હતા,
બાકી તેમની આંખોમાં અને પેટમાં કુવા પડી ગ-
યા હતા. ભૂખથી તમરખાઇ જમીનપર લોથપોથ
થઈ તરફડયા કરતાં હતાં અને મા ખાવાનું એ
તેમના શબ્દોથી વારંવાર માતાના અંતરમાં કંટાળા
અને ખેદ સિવાય અન્ય કશુંજ ન હતું હવે પેલા
અકુરજ પેલી ધર્મશાળા આગળ આવ્યા એટલે
એક રખારણુ તાણું દુધ ભરેલી વટલોઈ લઈ આ-
વતી હતી તેની પાસેથી એક શેર દુધ લઈ પ્રસ્તાવ
અંદર ગયા અને જ્યાં આપણા ભક્ત શિરોમણિ
નરસિંહ મેહેતા પોતાના કુટુંબ સાથે નિવાસ કરી
રહ્યા હતા ત્યાં આવી માણેકબાઈ પાસે ઉભા રહ્યા
એટલે માણેકબાઈ એકદમ ભય પામી તેમને કહે-
વા લાગી “અરે ભાઈ આવી રાત્રીએ આટલા બધા

વેહેલા આવી અમારી પાસે હલા રહેનાર તમે કોણ
 હો ? શા માટે આવ્યા છો.” અકુરણ બોલ્યા.
 “માણેકબાઈ ધેવં ધરે ભય ન પામે. જુઓ હું
 અકુરણું અને ભગવાનના મોકલવાથી અત્યારે ત-
 મારી પાસે આવ્યો છું. પણ હવે બીજી વાત પછી
 કરજો પ્રથમ આ બન્ને બાળકોના મુખમાં આ શેર
 દુધ છે તે રડી દો એટલે પ્રાતઃકાળ થશે ત્યાં મુ-
 થી તેમને પ્રાણુ ટકશે પછી સહવારમાં તો સર્વસ્વ
 આવી મળશે અને સર્વ સારાં વાનાં થશે. બેહેન
 હવે તમારા બાળકોને ઉની આંચ આવનાર નથી
 અને ભકત નરસિંહ ક્યાં છે તે બતાવો ?” માણે-
 કબાઈએ કહ્યું એમ, શ્રીહરિએ તમને મોકલ્યા. ધન્ય
 પ્રભુ ધન્ય લાવો ત્યારે તો તે દુધ હું મારાં બાલુ-
 ઠાંને પાઈ દઉં કે એમને પ્રાણુ તો બચે. અકુરણ
 ને આપ આ વખતે દુધ ના લાવ્યા હોત તો જરૂર
 સહવાર થતાં થતાંમાં મારાં બાળકોનો પ્રાણુ બીત-
 ટીક થયું શ્રીહરિએ લાજ રાખી. અમારે માટે તો
 કરીએ હરકત નથી. બચ્ચો પેલા કૃષ્ણ મંદીરમાં
 મહેતાજી સમાધીરથ થયેલા છે. બચત કરે અને
 મુખેથી મળો. બાઈ આપનો અને પ્રભુનો અતિ ઉ-
 ચકાર થયો કે આવા દુખદ પ્રસંગે આવી સંભાળ
 લીધી.” અકુરણએ કહ્યું “બેહેન મહેતાજીને સા-
 ક્ષાત જ્યાં શ્રી કૃષ્ણ સહાય છે ત્યાં ચૌદ લોકમાં
 પણ કોઈ શુ કરનાર છે. બાવિનો બાવ બાવિ ભજવે
 પણ પરમાત્મા પરજીભે પોતાના ભકત ભણી જોયા.

વગર રહે છે ? કહી નહિ. માટે જ્ઞેન હવે લેશ પશુ
 કોઈ બાબત ચિંતા કરશે નહિ. સર્વ સમવક
 કરી આપવા પ્રભુશ્રીની મને આજ્ઞા થયેલી છે એટ-
 લે કાલને કાલે પ્રભુ ઇચ્છા તો ધન ધાન પશુ મં-
 દીર વાહન ઇત્યાદી જે મેહેતાણને જોઈશે તે આવી
 મળશે. માટે નિશ્ચિત રહી પ્રભુનું ભજન કરો ”
 આટલું કહી અકુરણ તો જ્યાં મેહેતાણ પોતાના
 મંદીરમાં સમાધી લગાવી બેઠા હતા ત્યાં આવી તે-
 મને જાણત કરવા લાગ્યા થોડીવાર થઈ એટલે મે-
 હેતાણ જાગ્યા અને અકુરણને ઓળખી એકદમ
 તેમને લેટી તેમના ચરણમાં લોટી પડ્યા અને
 બાળકોના પેટમાં અછેર અછેર દુધ પડવાથી તેમના
 જીવમાં જીવ આવ્યો. જેથી ઉભા થઈ મેહેતાણ પાસે
 આવી ઉભા રહ્યાં. માણેકબાઈ પણ તેમની પાછળ
 ત્યાં આવી. અને અકુરણને સર્વેએ સાધાંગ કર્યા. પ-
 શ્ચાત મેહેતાણ અકુરણને પુછવા લાગ્યા. કહો બાઈ
 મારા ૩ ભુ હોમકુશળ તો છે ને ? ” અકુરે કહ્યું
 હા પણ તમારે હવે શું શું જોઈએ છીએ તે મને
 કહી દો. એટલે હું શેહેરમાં જઈ સર્વસ્વ આપને
 લાવી આપું. મને તેજ કારણથી અત્યારે ને અત્યારે
 મોકલ્યો છે. માટે જે જે વસ્તુઓ જોઈએ તેની યાદી
 મને જરાખર પ્રભાત થાય એટલે કરાવી દો ? ”
 મેહેતાણએ કહ્યું “બહુ સારૂ. એ મારી મારા ના-
 મને ચિંતા ન હોય તો બીજા કોને હોય ? તે મને
 સર્વ જોઈતી ચીજો ના લાવી આપે તો બીજું કોણ

બાપી આપે તેવું છે. અકુરલ મારો જીને તેમના
 સિવાય કોણ સંગી છે આપ બધું જાણે છે. ”
 અકુરલ કહેવા લાગ્યા “ મહેતાજી, અને તેમાં તો
 પ્રભુ અડધી રાત્રે બાર નિંદ્રામોથી તમે સ્મરણ કર્યું
 કે તરત જાગી ઉઠ્યા અને મને બાર ઉંઘમાંથી જા-
 ગત કરી આણી તરફ મોકલ્યો તે કદી તેમ ન
 હોયતો અનેજ કે ? માટે કહી દો કે આપને શી
 શી વસ્તુઓ જોઈએ છીએ એટલે તેની હું પેરવી
 કરું. ” મહેતાજી કહેવા લાગ્યા કે મારે બીજુંશું
 જોઈએ. રહેવાને માટે એક ઉત્તમ અને વિશાળ
 મંદીર. જીવનને ખાતર અન્ન અને જળ, અને ત્રા-
 જ્યુંં દરેક વસ્તુ લાવવા માટે દ્રવ્ય જોઈએ તે અકુ-
 રલ આ ત્રણ સિવાય મારે શાની જરૂર હોય ? ”
 અકુરલએ ઉત્તર વાળ્યો “ બહુ સાફ ત્યારે એ ત્ર-
 જ્યેની સવડ તમને પ્રભુની આજ્ઞાનુસાર સત્વર કરી
 આપું છું પછી આપને કોઈ ચિંતા છે. ” મહેતા-
 જીએ કહ્યું “ ના પછી તો કંઈએ ચિંતા નથી પછી
 કાલે ઉઠીને પ્રભુ બીજી ચિંતા નાંખે તો તે જાણે
 તેને દુર કરવી પડશે, બાકી હમણાંને માટે તો કશું
 એ ચિંતા કરવા જેવું દેખાતું નથી. ” અકુરલ બો-
 લ્યા, “ બહુ સાફ ત્યારે હવે આપ હાતજીપાણી સ્નાન
 ક્યાન કરો એટલામાં હું અનાજ વીગેરે જોઈતી
 વસ્તુઓ લેઈ આવું છું અને કોઈ વિશાળ અને
 દીવ્ય નવું બાંધેલું મકાન હોય તો તે પણ જોતો
 આવું છું. ” મહેતાજીએ કહ્યું “ જેવી આજ્ઞા ” આટલું

કહી અકુરળ તે બુનામદના દરવાજામાં પેસી શેહેર
 તરફ વિદાય થયા અને મેહેતાળ તથા મેહેતીલ-
 એ શૌચ સ્નાન ધ્યાન ઇત્યાદિ નૈમિત્તિક કીયાઓ
 કરવામાં પ્રવૃત થયાં. ક્રિયામાંથી પરવારી બ્યાં પો-
 તાના કુષ્ઠ મંદીરમાંથી બારણે આવ્યા એટલે મ-
 બુરો દ્વારા અકુરળએ અનાજ, ઘી, ગોળ, તેલ ઇ-
 ત્યાદી સર્વ લોજનની સામગ્રીની વસ્તુઓ મોક-
 લાવી હતી તે આવી પહોંચી જે મેહેતીલએ લઈ
 તેને બરાબર સાફ કરી કેઠારમાં ભરાવી દીધી. અને
 અકુરળએ એટલું ધાન ભરાવી દીધું કે સંતસાધુ-
 ઓને જમાડતાં પણ ત્રણ વરસ સુધી ખુટે નહિ.
 થોડીવાર થઈ એટલે અકુરળ આવ્યા અને મેહેતા-
 લને કહેવા લાગ્યા. મેહેતાળ એક દિવ્ય મંદીર
 આપના લાયક શહેરમાં જોઈ આવ્યો છું અને તે
 વેચવાનું છે તેની કીમત આશરે પાંચ હજાર સોના-
 મોહોરની અંકાઈ છે. આપ જોઈ જાઓ તો પછી
 ખરીદી લઇયે અને કાલથી ત્યાંજ નિવાસ થઇ શકે
 મેહેતાળ બોલ્યા “ અકુરળ મારે તો માફ કૃ-
 ણ્યમંદીર તેની અંદર રૂઢી રીતે થઇ શકે તેવી મો-
 કળી જગા હોય અને એકી તખતે હજાર સંતસાધુ-
 ઓની પંગત બેસી હોય તો પછી આ દાસને રહે-
 વામાં કેઇ પ્રકારે અડચણ નથી ” અકુરળએ કહ્યું
 “ પ્રભુની ઇચ્છા થઈ છે એટલે એ આપના મન
 માનતું જ મકાન છે એમાં શક નથી પણ આપ
 તે જોઈ ખાત્રા કરી કહો તો પછી ખરીદી લઇએ

નહી તોપછી બીજું “જેઠ ખરીદીએ” આ સાંભળી મહેતાજીએ કહ્યું “ત્યારે ચાલો જોઈએ” આ ક્ષણે અકૂર અને મહેતાજી મંદીર જોવા ગયા જ-ઈને જુએ છે તો મહેતાજીને તે મકાન પસંદ પડ્યું અને અંદર જઈ પોતે અકૂરજીને જ્યાં જ્યાં કુળ મંદીર પાઠશાળા કીર્તન મંડપ તુલસી ક્યારા કાઠાર, પાણીયાઈ, સુવા બેસવાનું હતું તે તે સર્વ જગો બતાવી દીધી અને તે મકાન ખરીદ કરવાને થયું હા કહી દીધી જેથી અકૂરજીએ તરત તે મકાન ખરીદી લીધું. મારા પ્રિય વાંચનાર તે મકાન જુનાગઢમાં જેતપુર જવાના દરવાજા પાસે જ હતું અને તે ખરીદી તેમાં અકૂરજીએ ભગવાનની આજ્ઞાનુસાર મહેતાજીની ઈચ્છા મુજબ સર્વ સોઠ કરી આપી એટલે મહેતાજીએ આવી સહકુટુંબ નિવાસ કર્યો.

પ્રકરણ ૪ થું

કુંવરબાઈનો કરીયાવર.

મારા પ્રિય સુમુક્ષુ વાંચક વૃંદ ! અકૂરજીને ગયે ત્રણેક માસ આશરે પુરા થયા અને કુંવરબાઈના સાસરેથી આજુ આગળ, શ્રીરંગધર મહેતાજી પોતાના ગોરને કુંવરબાઈને તેડવા મોકલ્યો હતો. સીધું હતું જેથી મહેતાજીએ રસોઈ વીગેરે કરી હોજનથી આગતા સ્વાગતા તે ગોરની સારી કરી;

મણુ અકુરુલએ જેટલું દ્રવ્ય આપ્યું હતું તે સઘળું
 સંતસાધુઓમાં અને બંડારા કરવામાં પાછું મહે-
 તાલએ મોકળે હાથે ખરચી નાંખ્યું હતું જેથી
 દ્રવ્ય પાસે રૂઠું ન હતું તેની ચિંતા કરવા લાગ્યા
 મહેતાલ તો સ્વભાવે અતિ વિરકત એકમાત્ર
 કુષ્ઠ કીરતન અને બજન સિવાય જેની અન્ય
 કરીજ પ્રવૃત્તિ ન હતી અને જે લોક લાજ છોડી
 સંત સાધુઓના અખાડામાંજ દીવસ અને રાત્રિનો
 ઘણો ખર્ચ સમય ગાળતા હતા જેથી પેલો પ્રાદાણ
 ગોર શ્રીરંગધર મહેતાને ત્યાંથી આવ્યો ત્યારે
 તેઓની ઘરમા હાજરી ન હતી તેઓ તો હાથમાં
 કરતાળ લેઇ પગે ઘુઘરા બાંધી તિલક તુલસિની
 માળા ઇત્યાદિ ધારણ કરી જ્યાં ત્યાં વિશ્વતુ મંદિ-
 રમાં કે સંત સાધુઓમાં કે કોઇ ઢેઢોના મેહલામાં
 જ્યાં કોઇ હરિનો દાસ હોય ત્યાં જઇ બજનની
 ધુન જગાવતા હતા અને પણ તેઓ કંઈ કીરતન
 કરવાજ ગયેલા હતા શ્રી ધર વેહેવાઇને ત્યાંથી
 પુત્રિને તેડવા કાજે આવેલો ગોર તો તેના ખડીયા
 પોટલાં મુકી જુનાગઢ નગરમાં ફેટલાક પોતાના
 જોળખાણુવાળા નાગર સદ્ગૃહસ્થોને ત્યાં મળવા
 માટે ગયો અને મહેતાલ તેના ગયા પછી વિચાર
 કરવા લાગ્યાં કે “ આ મહેતાલને પૈસો આવે તે
 સાધુ વૈરાગીને ખવરાવવામાં ખરચી નાંખવો ઠીકણુ
 મુખી ઘુઘરા બાંધી હાથમાં કરતાળ પકડી મોઢું
 બાજર જેવડું તિલક તાણીને નાચી કુદી કીરતન

જાન કરવાં અને દુનિયાદારીનું કંઈપણ જ્ઞાન રાખવું નહિં હવે પુત્રીને તેના સાસરે વળાવવી પડશે અને વળાવતી વખતે કંઈ ન્યાતબતના રિવાજ મુજબ કરીયાવર પણ કરવો પડશે સાસરે જાય અને લોકો વા તેનાં સાસરીયાં કરીયાવર જોવા માગશે તો મારી રાંક દીકરી તેની પાસે હશે નહિં તો શું જતાવશે સહજ ગરીબમાં ગરીબ અને સાધારણ કરીયાવર કરવાને પણ આશરે પચીશ રૂપીયા જેટલું દ્રવ્ય જોઈએ. જરમાં એક પાઇ / ઠેકાણું નથી તો એટલી મોટી રકમ ક્યાંથી લાવશી? ” આવા પ્રશ્નના જ્યાં વિચારો માણેકબાઈના મનમાં ઘોળાયાં કરેછે એટલામાં આપણી વાર્તાના નાયક ભક્ત શિરોમણી નરસિંહ મેહેતા “ જય જય રામકૃષ્ણ ગોવિંદ, જય જય મુકુંદ પરમાનંદ ” આ શબ્દોની ધુનમાં ને ધુનમાં કીરતાળથી તાલ આપતા મધુર સ્વરે આલાપ કરતા કરતા આવી પોહ્યા. આવી તાલ વીગેરે કોરાણે મુકી પોતાને મુકુટ કાઢી હાથ પગ ઘોઈ મધ્યાહ્ન સંધ્યા કરવા બેઠા અને માણેકબાઈ પણ રસોઈ કરી પેલા ગોરમહારજ જે કુંવરબાઈનું આણું કરવા આવ્યા હતા તેમને આવવાની રાહ જોઈ બેઠી. થોડીકવાર થઈ એટલે મેહેતાજી સંધ્યા કરી કૃષ્ણ મંદિરમાં જઈ પેલી મુલ સમીપ જઈ પાટલા ઉપર બેઠા અને માણેકબાઈને જુમ મારી કહેવા લાગ્યા કે “ ભગવતિ કહો પ્રભુના માળનો કેટલી વાર છે? ” માણેકબાઈ ઠાકોરજી માટે માજી

પુરી મેહેતાજીની સમીપ પડેલી બાજઠ ઉપર મુક્તિ
 તેમને કહેવા લાગ્યાં “ સ્વામિન થાજ તો લ્યો
 પ્રભુને પ્રથમ ભલે ધરાવો. પણ આપણે ત્યાં મેહે-
 માન છે તેના આગળ પછી આપણે જમવાનું છે.”
 મેહેતાજીએ કહ્યું “ મેહેમાન કોણ છે. અરે ભુલતા
 હશે. કદાચ કપટી કૃષ્ણ હશે. ” માણેકગવરિએ
 ઉતર વાળ્યો “ ના કૃષ્ણ નથી પણ આપણા વેહે-
 વાઇ શ્રીરંગધર મેહેતાજી કુંવરબાઇને તેડવા માટે
 તેમના ગોરને મોકલ્યો છે. અને તે શેહેરમાં આ-
 પણી ન્યાતના તેના યજમાનેને મળવા ગયો છે.
 પણ સ્વામિનાથ કુંવરબાઇને કંઈ કરીયાવર કયાં
 વગર મોકલાશે. અને કરીયાવર કરતાં સહજ વીશ-
 પચીસની રકમ જરૂર પડશે માટે ગમે તે રીતે
 આ પ્રસંગ પરત્વે પણ પ્રભુને નીવેડવા સિવાય આલે
 તેવું નથી ” આ સાંભળી મેહેતાજી બેઠ્યા “ સા-
 ધવી નિભાંય રહો. મારા નાથને ક્યારની ચીંતા થઈ
 હશે એની મેળે આવીને કરશે નહીં તો ક્યાં જશે.
 એને જેવો રૂચશે તેવો કરીયાવર મારા કૃષ્ણ મહા-
 રાજ કરી કુંવરબાઇને વળાવશે. આપણે તો તેના
 નામના માખાપ જેવા છીએ. બાદી; ખરો ખાપ તો તેજ
 મારો. પરમકૃપાળુ બેવિંદ છે. માટે વૃથા માફ
 માફ કરી ધનની આશક્તિ રાખવી ઉચીત નથી. હે
 સહધર્મઆરણી તમારા જીવને તમારા મનરૂપી
 અંધને એમ સમજાવો કે:—

પ્રભાત.

સમરને શ્રીહરિ મેલ મમતાપરી,
 જોને વિચારીને આપ તાર્ક;
 તું અલ્યા કાણુને કેને વળગી રહ્યો,
 વીણુ સમજે કહે માઈં માઈં.
 દેહ તારી નથી જોને જુગતે કરી,
 રાખી તે નહીં રહે નહીં જાશે.
 ધનતણું ધ્યાન તું અહોનીશ ચિંતવે,
 એરે અંતર તારે આઠ થાશે.
 પાસેના પીયુને કેમ ગયો વીસરી.
 હાથથી ગઈ બાણ થાશે ખોટી.
 ઘેને ઘેરાઈ ગયો નીદ્રામાં હાંધી રહ્યો,
 જાગે તો નરસેને આશ મોટી.

ઉપર પ્રમાણે એક પ્રભાતનું પદ ત્યાંને ત્યાં
 શિખરતા પૂર્વક બનાવી ગાઈ મેહેતાજીએ શ્રવણ
 કરાવ્યું એટલે માણેકગવરિ પ્રભુમાં આસ્થા રાખી
 પાછી નિશ્ચિંત બની ગઈ અને તેમની જોડે શ્રી
 હરિનું ધ્યાન ધરવા બેઠી મેહેતાજી સપત્તિ વર્તમાન
 ધ્યાન ધરે છે એટલામાં પેલા ગોર બાર ઉપર
 એક વાગ્યાને શુભારે જમવા આવી પહોંચ્યો. મે
 હેતાજીએ ફરસોઈની થાળો પીરસી મેહેતાજીને
 બાલાવ્યા અને મેહેમાનને લેઈ મેહેતાજી પણ પ્રેમ
 પૂર્વક જમવા બેઠા. જમી રહ્યા છે કુશ્મંદીરમાં
 આવી બાજઠનું આસન આપી પેલા ગોરમહારાજને
 બેસાડ્યા બેઠીવાર થઈ એટલે માણેકગવરી પણ

જમી ઉઠી પરવારીને ત્યાં આવી એટલે પેલા ગો-
રમહારાજ મેહેતાજીને કહેવા લાગ્યા કે “ મેહેતાજી
હવે મને વીદાય કરો તો સાફ ઠારણ કે મારે ઘેર
યજ્ઞમાનવૃત્તિ સંભાળનાર મારા સિવાય કોઈ નથી
પછી અહીં ચોપટીએ ઊંચાં કામ, ચલાવી લે એ વાત
જુદી છે પણ ઘરમાં કોઈ બીજું પુરુષ વર્ગ કે વગીસ
નહીં એટલે અવશ્ય જેમ અને તેમ જુદી જવાની
આવશ્યકતા છે આ પ્રકારનાં ગોરનાં વચનો શ્રવણ
કરી મેહેતાજીએ ઉત્તર વાળ્યો “ ગોરમહારાજ
હજી તો અમે કુંવરબાઈને કશો કરીયાવરે નથી કર્યો
માટે બે ચાર દીવસ સુખે રહો અને કરીયાવર-
કરી કુંવરબાઈને તેડી પછી પધારો બારણે નીક
ળ્યાં પછી બે દીવસ આમ કે આમ માટે જે કાર્ય
અર્થે આવ્યા છો તે કાર્ય સિદ્ધ કરી પાછા જાઓ
તો સાફ “ ગોરે કહ્યું “ ત્યારે માણેકબાઈને જે
કરીયાવર તમારે કરવો હોય તે સત્વર કરો એટલે
પછી અમે જઈએ “ મેહેતાજી કહેવા લાગ્યા “ ગો-
રમહારાજ મારે કરીયાવર કરવો નથી એનો મારા
નાથને કરવાનો છે કેમકે તેઓ કુંવરબાઈને કંઈક
નવાન અને તેણીને સંતોષ કેપજે તેમજ નાગરિ-
ન્યાત તે કરીયાવર બોધને ધન્યવાદ આપે તેવો ક-
રીયાવર મારા પ્રભુની તરફથી જાવી જોહોતો ત્યાં
સુધી આપને અત્રે થોભવાનું છે ” ગોરે કહ્યું “ અરે
મેહેતાજી શું ગાંડા થયા કોઈને ભગવાને કરીયા-
વર કર્યો હોય એમ તે હજી સુધી સાંભળ્યું છે ?

એમ તે ભગવાન આવી વળી કોઈને કરીયાવર કરતા હશે. શું કંઈ માફ હેયું ખસી ગયું છે તે એવી ન માનવા યોગ્ય વાત હું માની તે ઉપર ભરોસો રાખી બેસી રહું.” મેહેતાજી કહેવા લાગ્યા “ એ ગોરમહારાજ એજ મારો દ્વારિકાધીશ પોતેજ કુંવરીને કરીયાવર કરશે. એજ મારો શામળો સાચો અને તદ્દન નવિનજ કરીયાવર કરશે જે આપ જોશો.” એટલામાં મેહેતાજી માણેકબાઈ વચમાં બોલી ઉઠ્યાં કે “શ્રીહરિ કરીયાવર કરશે પણ તે ક્યારે કરશે ગઈ તક પછી જોશીએ વાંચે નહીં માટે આ અણી સચવાય અને મારી લાડકી પુત્રીને તદ્દન વિચિત્ર અને ઉમદામાં ઉમદો કરીયાવર થાયા ત્યારે નાગરિ ન્યાત પ્રસન્ન થાય અને આપણી નામના ગણાય. તો હો આખી નાગરિ ન્યાતને ખાત્રી થાય કે ભક્તવત્સલ કૃષ્ણાણું કૃષ્ણ પ્રભુ તમને હાજરાહજુર અને પ્રત્યક્ષ છે. ” આ સાંભળી મેહેતાજી બોલ્યા “ સાધવી શ્રદ્ધા રાખશે. તો મારો નાથ સહુ સારાં વાનાં કરશે. અને તમે ઇચ્છોછો તેવોજ કરીયાવર કુંવરબાઈને કરશે. આપણા કરતાં તે દીનદયાળ દામોદરને વધારે ચિંતા છે. “ માણેકબાઈએ આ વચનો શ્રવણ કરી ઉતવાળ્યો “ સ્વામિનાથ ત્યારે કાલને કાલ કરીયાવર થવો જોઈયે ગોર મહારાજ હવે વધારે વાર થોભશે નહીં “ મેહેતાજી કહે છે “ બહુસાફ ત્યારે કાલે કરીયાવર મારા નાથ કરી દેશે “ એમ કહી મેહે-

તાલ કરતાજ લેઈ ભજનની ધુન જમાવવા બધ
 છે ત્યાં મહેતાણને ઢંઢવાડામાંથી એક. ઢંઢને ત્યાં
 ભજન કરવાને બોલાવવાજ એક મનુષ્ય આવ્યું.
 મહેતાણએ ઢંઢને પ્રેમ એક તેમને કહાવ્યું કે “ હું
 ભજન કરવા તો આવું પણ તેમના ઘરમાં બેસી
 શકીશ નહીં તેના આંગણમાં પીપળાનું વૃક્ષ અ-
 ગર તો તુલસિકથારાઓ હશે તો ત્યાં બેસી મારા
 કૃષ્ણ પ્રભુનું કિરતન કરવા તૈયાર છું પેલા બોલા-
 વવા આવેલા મનુષ્યે કહ્યું “ મહેતાણ તુલસિ
 કથારામાંજ આપને આસન નાંખી આપીશું અને
 આપ કહેશે તે પ્રમાણે સોઈ કરાવીશું ! માટે
 પધારો “ મહેતાણએ એ વાત સ્વિકારી અને તે
 મનુષ્ય ગયો આ મનુષ્ય એક ઢંઢને ગોર જે ગ-
 રોડાની બંને બાજુમાં છે તે મહેતાણને ભજનનું
 આમંત્રણ દેવા આવ્યો હતો તે ગરોડો આત પ-
 વિત્ર અને પરમ ધર્મિષ્ઠ વૈશ્ણવ હતો અને મહે-
 તાણના ભજનમાં અત્યંત પ્રિતિ રાખતો હતો.
 મહેતાણ અને ગરોડાની વાતચિત ઉપરથી પેલા
 કુંવરબાઈને ત્યાં આણે આવેલા ગોરમહારાજ તો
 હાંગ થઈ ગયા અને મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યા
 કે “ શું મહેતાણ ઢંઢને ત્યાં પણ ભજન કરવા
 બધ છે અરેરે ઉત્તમ કુળવાન નાગર બ્રાહ્મણ
 થઈ આવા ઢંઢને સંગ કરેછે એ શું થોડું શરમ
 ભરેલું છે? શું કદી મારા પરમપ્રિય મજમાન શ્રી-
 રંગધર મહેતાના વેહેવાઈ થાય છે એટલે કંઈ

મની વિફલ પગલાં જારી શકાય નહિં બાકી
 । બીજો નાગર હોત અને આ પ્રકારનો અશુભિ
 નોના સંસર્ગમાં રહેતો હોત તો તરતજ ન્યાતન
 ।ર આગેવાનોને ઉરકેરી તેને ન્યાત બહાર મુકા-
 ા વગર રહેત નહિ એવો વિચાર કરી તે
 ।ર પોતાના આ વિચારો પ્રગટ ન કરતાં મેહે-
 ।જી કહેવા લાગ્યો “ મેહેતાજી કાલે સહવારમાંજ
 ’ કુંવરબાઈને લઈ વિદાય થવાનો છું મારે આ-
 ને જે કરીયાવર કરવો હોય તેની આજ્ઞથી તૈયારી
 રી લેજો કાલે મને કોઈ લાખ રૂપીઆ આપે તો
 શુ હું રહેનાર નથી એ નક્કી માનજો મેહેજીવી
 કેવા લાગી ” એ ગોર મહારાજ અરૂં કહે છે.
 જન કરવું હોય તે કર્યો પછી જજો પણ પ્રથમ
 ।રી લાડકીના કરિયાવર મારે બંદેબસ્ત કરો
 હેતાજીએ કહ્યું “ ત્યારે લે મારા નાથને બોલાવું
 ટલે તે કરિયાવર લઈ આવશે ! એમ કહી આ
 બા બક્તશિરોમણી નરસિંહ મેહેતા પેલી કૃષ્ણ
 ।તી સમીપ ફરી જઈ તાલ લેઈ કૃષ્ણપરમાત્માનું
 ।ન ધરવા બેઠા માણેકગવરિ પણ જોડે પોતાના
 ધુર કંઠથી કૃષ્ણનું સ્મરણ કરવા લાગી મેહેતાજીની
 િ કુંવરબાઈ તથા પુત્ર સામળપ્રસાદ એ બન્ને
 ।તે પણ ઝાંઝ અને મરહંગ વીગેરેથી મેહેતાજીની
 ।ઠા આલાપવાળી ધુનમાં તાલ આપવા લાગ્યાં
 લા ગોરમહારાજ તો જોઈને આલા બની ગયા
 ।ને કરતાલ ઝાંઝો મરહંગ વીગેરેની જ્યાં પુરી

રણ્ણીક મચી રહી એટલે ગભરાઈ કંટાળી મેહેતા-
 છના કૃષ્ણ મંદિરમાંથી બહાર આવી ઓસરીમાં
 બેઠા અને મેહેતાજીએ તો કરીયાવર કરવાથી
 કૃષ્ણચંદ્રને હાજર થવા માટે અડગ વૃત્તિ અને
 પ્રેમ ભરેલી ઉમિંઓથી પદોમાં ગાવા લાગ્યા પેલા
 ગોરમહારાજ બહાર ઓસરીમાં બેઠા વિચાર કરે
 છે કે “ એમ તે નાચે કુદે અને ઝાંઝે કુટવાથી
 ભગવાન આવી કરીયાવર કરી જતા હોય તો
 આખી દુનિયા કરે અરે રામ રામ કરો. નકામા
 એ બહાને ભગવાનને વગોવવા બીજું શું નહિતો.
 વળી ઉત્તમ વર્ણ થઈ ઢેડને ત્યાં ભજન કરવાનું
 કદી સ્વિકારે કે ? નહીંજ હશે આપણે શું આપણે
 તો તે કરીયાવર કરે વા ના કરે તોપણ પ્રાતઃકાળમાં
 કન્યાને હેઈ મેહેતા શ્રીરંગધરને ત્યાં સોંપી દેવી
 છે પછી ન્યાતના કરીયાવર ન્યાત જાણે ! આ
 પ્રકારના ગોર મહારાજ તકવિતક કર્યા કરે છે
 એટલામાં મેહેતાજીના કૃષ્ણ મંદિરમાં “ બોલોશ્રી
 કૃષ્ણચંદ્રકીજય “ એટલા શબ્દો સાંભળ્યા જેથી
 અંદર જઈ જુએ છે તો સાક્ષાત્ વિશ્વ મૂર્તિ શ્રી
 કૃષ્ણ પરમાત્મા તથા લક્ષ્મીજી મેહેતાજી આગળ
 એક છાંયમાં કરીયાવર લઈ ઉભા રહ્યા છે તે મે-
 હેતાજીને તે આપે છે ને લક્ષ્મીજી કુંવરબાઈને
 ચેદરાવે છે મણિકબાઈ તથા મેહેતાજીએ સાષ્ટાંગ
 કર્યા છે અને પુત્ર શામળ તે શ્રીભગવાનની કેડે
 બાંધી પડ્યો છે. “ આ દેખાવ જોઈ ગોરમહારાજ તો

ત્યાંને ત્યાં કરી મયા અને મનમાં જેનું પ્રથમ વિદ્વદ્
વિચારો સેવતા હતા તે એકદમ અનુકુળ થઈ મયા
અને મેહેતાજીને વિશ્વનુ પ્રસન્ન છે એ વાતની પ્ર-
ત્યક્ષ ખાત્રી કરી તે વાત સત્ય માનવા લાગ્યા
કરિયાવર કરી વિશ્વનુ ભગવાન લક્ષ્મી સહીત અ-
દ્રશ્ય થઈ ગયા અને કુંવરબાઈએ પ્રસન્ન થઈ પ્રભુએ
કરેલો કરીયાવર સ્વિકાર્યો ને બીજે દીવસે સાસરે ગઈ.

પ્રકરણ ૫ મું.

ભક્ત પુત્રનો વિવાહ અને લગ્ન.

મારા પ્રિય મુમુક્ષુ વાંચકશ્રેષ્ઠ, કુંવરબાઈ સા-
સરે ગઈ ત્યારે શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માએ કરીયાવરમાં
કંઈ સોનું રૂપું કે હીરામાણેક ના જરીના વસ્ત્રો કે
કસળી સાડીયો કે એવું કંઈજ કર્યું નહતું. માત્ર
ભક્તિને છાજતા પોશાક એક થાળમ! બરી તેની
સાથે એક પોતાની કૃષ્ણ મુત્તાલાગ્યા હતા. પોશા-
કમાં ભક્તિનાં સાધનો અર્થાત્ એક કસળી લાલ
વાધાની ચુંદડી તુલસિની માળા ગોખીયંદન તથા
એક કૃષ્ણની મૂર્તિ એટલાંજ વાનાં હતાં અને તે-
નો કુંવરબાઈએ અત્યંત પ્રેમથી સ્વિકાર કરવાથી
તેને આખ્યાં હતાં. તે ધારણ કરી કુંવરબાઈ સા-
સરે જોર સાથે વીઢાય થઈ હતી. જોરે તો પ્રત્યક્ષ
તે પોશાક આપતાં સ્વયં શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માના હ-
શન થયાં હતાં એટલે જોરને તો તે પોશાકની

અને મેહેતાજીને શ્રી કૃષ્ણ વશ છે તે વાતની ખાત્રી થઈ હતી જેથી જરા પણ તે પોશાકની તેમણે નીંદા કરી નહતી. પણ કુંવરબાઈનાં સાસરીયાં તે વાત માનતાં ન હતાં. કુંવરબાઈને ઠરઠોજ સામુ મેહેણા દુણાથી રડાવતી હતી. દીયર અને જેઠ જેઠાણી તથા સાસરા તરફથી પણ પોતાના ભક્ત પીતાની નિંદા શ્રવણ કરતી હતી. છતાં પણ ચિત્તમાં શાંતિ અને ઘૈયં રાખી પોતાના કૃષ્ણ ચંદ્રનું રટણ એક પલવાર પણ વીસરતી ન હતી. જેનું તેનું સાંભળી રહેતી પણ એક અક્ષર સામે કોઈને ઉત્તર વાળતી નોહોતી. સાસરીયામાં અને સાસરાના સગાં સહોદરમાં પણ સર્વની થઈને રહેતી અને અતિ નમ્ર અને માયાળુપણે સર્વ જોડે વર્તતી હતી. ‘વનો વેરીને વશ કરે’ એ કહેવત પ્રમાણે તેણે પોતા સહવર્તન અને શુદ્ધ પ્રેમભાવથી દુશ્મનોને પણ વશ કરી લીધાં હતાં. આમ છતાં પણ નાગરિન્યાતે તેના સ્વભાવ પ્રમાણે તેના પીયરનાં વગોણાં ગાવામાં ચુકતાં ન હતાં. તેણીનો પતિ અતિ દુષ્ટ સ્વભાવનો, વ્યભિચારી અને વ્યસની હતો તેમજ જ્યાં ત્યાંથી હાથ મારવાની પણ ટેવવાળો હતો. જેથી સહવર્તન રાખવા આ ભક્ત કન્યા બ્યારે બ્યારે તેને કહેતી ત્યારે ત્યારે બીચારી માર ખાતી. આમ અત્યંત પતિ તરફનું પણ કષ્ટ વેઠવા છતાં મૌન્યપણે પ્રસન્નતાથી તે સહુ સહન કરી શ્રીકૃષ્ણ શ્મશ્ન પુર્વક ઠાળ વ્યતિત કરવા લાગી.

હવે જુનાગઢમાં આપણા ભક્તશિરોમણિ ન-
રસિંહ મેહેતા તો ઈષ્ટ શ્રી કૃષ્ણચંદ્રની ભક્તિમાં
અહોરાત્રિ નિરંતર મગ્નિય રહ્યા છે. કુંવરબાઈને
આણું કયાંને આશરે છ માસ થવા આવ્યા એટલે
જુજરાતમાં વડનગર કરીને એક શહેર છે ત્યાંથી
ત્યાંના દીવાનનો ગોર જે દીક્ષીતને નામે ઓળખા-
તો હતો તે વરની શોધ અર્થે જુનાગઢમાં આવ્યો
હતો. પ્રિય વાંચનાર, આ વડનગર શહેર તમારું
અભણ્યું નહીં હોય છતાં પણ તેની જાણવા જોગ
બાબત આ સ્થળે ટુંકાણમાં તમને જણાવું છું તને
માટે ઇતિહાસમાં એક સ્થળે એમ કહેવાયલું છે કે
એ શહેર ચારે યુગાંતર થયાં ચાલુ આવે છે જો
કે દરેક યુગમાં અને અલાહિદીન જુનીના વખતમાં
તેને વેરાન કરવામાં આવ્યું હતું. યદ્યપિ અનેક જુ-
દાજુદા રાજાઓના સમયમાં ફરી વસ્યું હતું. એ શ-
હેર નાગરોનું મુખ્ય મથક હતું. કચ્છ, કાઠિયાવાડ
અને જુજરાત નિવાસી નાગરો પણ પ્રથમ ત્યાંથીજ
આવી વસેલા કેહેવામાં આવે છે. તે ઘડીએ એટલે
કરણુ ઘેલાના પ્રધાન માખવના સમયમાં એ શહે-
રમાં આશરે નાગરોનાં દસ હજાર ઘર હતાં એમ
કહેવાય છે તેમ અત્યારે પણ તે ઘરોનાં અંડીયરો
જમીનમાંથી મળી આવે છે. અકબરશાહના વખત-
માં તાનસેનજીનો દીપકનાગ મહારાજાઈને જીજવ-
નાર તાના અને રીરી એ બે નામની નાગર કન્યા
પણ આજ વડનગર શહેરની હતી. જેના પરથી સં-

મિત ઉત્પન્ન થયું કહેવામાં આવે છે વળી તે વ-
 વખતે વડનગર શહેરની આસપાસ ત્રણસે સાઠ ત-
 ણાવો ત્રણસે સાઠ કુવા, ત્રણસે સાઠ વાવો ત્રણસે
 સાઠ સરોવરો, ત્રણસે સાઠ મહાદેવના શિવાલયો
 ત્રણસે સાઠ નદીઓ તથા ત્રણસે સાઠ તીર્થો હતાં
 એમ કહેવામાં આવે છે. નગરખંડના ગરબામાં તે
 સર્વ શીવાલયો, નદીઓ, કુવા, વાવ તળાવ અને
 સરોવરોનાં નામ આપેલાં છે તથા તેમાંનાં કેટલાંક
 તિર્થો હજી જીર્ણોવસ્થામાં પણ વડનગરની આસ-
 પાસ જોવામાં આવે છે જે ઉપરથી તે વાત સત્ય
 હશે એમ જણાય છે. વળી તે સમયમાં નાગરોએ
 બંધાવેલું હાટકેશ્વર મહાદેવનું દેવાલય પણ હજી
 એવું ને એવું છે અને તે માંહેલું બાણ સ્વયંભુ
 શિવલીંગ આબેહુબ દર્શન કરવા લાયક છે. એમ
 કહેવાય છે કે નાગરો ઉપર કાશીવિશ્વનાથ મહા-
 દેવે પ્રસન્ન થઈ કાશીના જેવુંજ શીવલિંગ આપી
 ત્યાં હાટકેશ્વરનું સ્થાપન કરાવ્યું હતું. તે સમયે
 વડનગર શહેરની જહોજલાલીમાં હતું અને તેમાં
 જ્યાં ત્યાં જુનાગઢની પેઠે વડનગરના નાગરોજ કા-
 રકીર્દિ કરતા હતા. રાજના દીવાનથી માંડીને સી-
 ખાઈ સુધી નાગરોજ જોવામાં આવતા. નાગર સિ-
 વાય અન્ય કોમને દરબારમાં કે દીક્ષીની શેહેનશા-
 હતમાં ધણે બાગે નોકરી મળવાનો અવસર જણા-
 તો આખા દિંદમાં માત્ર મુસલમાન અને નાગર
 એ જ કોમ સર્વ રાજકારણારના ખાતાઓમાં નજરે

પડતી. અન્ય શુદ્ધ કે વૈશ્યવર્ગે વેપારમાંજ મગ્ન્યો રહેતો. તે વખતે ગુજરાતમાં પહેલા નંબરે પાટણ અને બીજા નંબરે વડનગર હતું. વેપારમાં કળા કૌશલ્યમાં અને રાજ્ય ખટપટમાં પણ એકો હતું. તે શહેરની સમૃદ્ધિ તથા તે શહેર નીવાસી નાગરોમાં હાટકેશ્વરના અનુગ્રહથી પદ્મની સ્ત્રીઓ પાકતી જોઇ અનેક મુસલમાન બાદશાહોએ તેને લૂંટી ઉજડ બનાવી જમીનદોસ્ત બનાવવા જો કે પ્રયત્ન કર્યો હતા છતાં પણ નાગરની જાત અતિ વિચિત્ર રાષ્ટ્ર હોવાથી તે બુલભમાંથી મુક્તિ પુરઃસર પોતાને પોતાના કુટુંબને અને આખા રાજ્યને બચાવી લઈ અનેક ખટપટદ્વારા પ્રયાસો કરી 'પાછું' તે શહેર વસાવી આબાદ કરતી અને પોતાની સ્વદેશ ભૂમિમાં અતિ કષ્ટકારી સાધનો વડે પણ બનતા સુધી પુલેહ જાળવી રહેતી તેમજ પોતાના રાજ્યનું અને રાજ્યનું બંનેનું પ્રાણાંત સુધી પણ રક્ષણ કરતી અને પોતાનો સ્વધર્મ યથાસ્થિત પાળતી આવી અતુર નાગર પ્રજા વડનગર શહેરમાં તે સમયે ઉન્નતીના શિખરે બીરાજતી હતી. આ વડનગરના રાજાના દીવાન મહનમેહેતા નામે એક અતિ બુદ્ધિશાળી નાગર સદ્ગૃહસ્થ હતા તેમને એકની એક પુત્રી હતી તેણીનું નામ બુઢીબાઇ હતું. મહનમેહેતા જરના શ્રીમંત હતા જેથી વાહનદીની સમવડ બાપી પોતાના ગોરને પુત્રીને લાયક વર શોધવા અને બુદ્ધિમંદ આ સમયે મોકલ્યો હતો. તેને સદ્ગૃહસ્થ

દિક્ષીતના નામથી ઓળખતું હતું. મહન મેહેતાએ જુનાગઢની નાગરિન્યાતના આગેવાન સદ્ગૃહસ્થ સારંગધર મેહેતા ઉપર દિક્ષીતને ઉતરવા વીગેરેની સગવડ કરી આપના ખામત લલામણુનો પત્ર લખી આપ્યો હતો અને તેથી સારંગધરને ત્યાં દિક્ષીતે ઉતારો રાખ્યો હતો તેવને આવ્યાને એકાદ દીવસ થયો એટલે સારંગધર દિક્ષીતને કહેવા લાગ્યા “જુ-ઓ દિક્ષીતજી જુનાગઢની નાગરિન્યાતમાં આશરે એકંદર ત્રણસે છોકરા કુંવાર છે મને તમે તમાંથી જે વર તમારા યજ્ઞમાંની એકની એક સદ્ગુણી પુત્રીને લાયક થુક હોય તેને વિરહનું શ્રીદગ અને સુવર્ણ મોહોર આપજો. તમે જહો તે દરેક છોકરાને એક પછી એક અડી બાલાવીએ અને કહો તે નાગરિન્યાતના હાટકેશ્વરમાં જાએ એટલે ત્યાં સાયંકાળના પુજનમાં દર્શન અર્થે નાના મોટા બાલવૃદ્ધ એક પછી એક આવશે અને કેટલાક છોકરાઓ સટાક ચોરે બેસશે જેથી આખી ન્યાતના વરો તમારી નજરમાં આવી જશે ” દિક્ષીતે સારંગધરની વાત કણુલ રાખી સટાકચોરે જવાને નિશ્ચય કર્યો. જુનાગઢની આખી નાગરી ન્યાતમાં વાતો થવા લાગી કે “ વડનગરના રાજના દીવાન મહન મેહેતાની એકની એક પુત્રીનો વિવાહ કરવાનો છે જેથી વર શોધવા અર્થે તેમણે તેમના ગોરને મોકલ્યો છે અને તે સારંગધરને ત્યાં ઉતર્યો છે ” સાયંકાળ થવા આવી એટલે સા-

રંગધર અને દીક્ષીત સઠાક ચોરે જવા નિકળ્યા,
 પ્રથમ હાટકેશ્વરનાં હશાંન કચાં બાહ ચોરાને ચો-
 ટલે આવીને બેઠા. લણીખરી નાગરીન્યાત ત્યાં બેઠી
 હતી કન્યાના ઉમેદવારો પણ ત્યાં હાજર હતા તેમજ
 તેમના વડીલો અને અન્ય નાગરો પણ હતા.
 સારંગધર મહેતાએ દીક્ષીતની સર્વ જોડે મુલાકાત
 કરાવી એટલે તો સ્વાથિ નામરો પોતપોતાના
 સ્વાથે દીક્ષીતની આસપાસ વીંટાઈ વળ્યા. એક
 કહે “ દિક્ષીતજી, એ સારંગધર મહેતાના ઘર ક-
 કરતાં મારે ઘર ઉતરવાની વિશેષ સગવડ છે માટે
 આલો મારે ઘર મારો પણ દિકરો કુંવારો જ છે
 અને સર્વવાતે લાયક છે ” બીજો કહેવા લાગ્યો
 “ અરે દિક્ષીતજી મારો બાણુજી તો વહીવટદાર છે ”
 ત્રીજો કહેવા લાગ્યો “ અરે મારો બાળુ મુખીન્ટે-ડેન્ટ
 છે ” ચોથો કહે છે “ એતો બધું ટીક પણ દિ-
 ક્ષીતજી મારો બત્રીજો તો નાયબ દિવાન છે ” પાં-
 ચમો કહેવા લાગ્યો “ પણ મારો દિકરો તો દીક્ષીના
 બાદશાહને ખાનગી સલાહકાર છે અને રૂપે રંગે
 તથા વિદ્યામાં તેના જેવો બીજો એક પણ યુવક ના-
 ગરીન્યાતમાં કંઈ જોવાયો જડે તેવો જી ” મહેતાજી
 તો ઉપરાછાપરી પોતપોતાના સ્વાથે પ્રત્યેક પોત-
 પોતાની પ્રશંસા કરવા બેઠા અને નાગરો પણ તસ્ક્થી
 બોલ્યા કરે જેથી કંઈમધ્ય પ્રશ્ન કરવાનો પણ દિ-
 ક્ષીતને અવકાશ ન મળે એ બેઠે દીક્ષીત અકબાલો
 એટલે સારંગધરને કહેવા લાગ્યો “ સારંગધરજી

ચાલો હવે આપણે સુકામે જેને પોતપોતાનો છોકરો બતાવવો હોય તે આપને ત્યાં આવે અહિં તો મારાથી કેઈપણ વરની ખાત્રી નહીં થાય અને જ્યાં સુધી મારી ખાત્રી નહીં થાય ત્યાં સુધી કેઈને પણ વિવાહનું શ્રીફળ મારાથી નહીં અપાય માટે ચાલો ઘેર જઈએ જેને આવવું હશે તે આપણે ત્યાં આવશે” સારંગધરે કહ્યું “દીક્ષીતજી ચાલો ત્યારે ઘેર, જેને મરજ હશે તે ઘર પુછતું ઘણુંએ આવશે. આમ કંઈ રસ્તામાં અને અધર જીવે વિવાહની વાત નક્કી શી રીતે કરી શકાય? નહીંજ. આપ સત્ય કહો છો.” ત્યાં ઉભેલા નાગરોને પણ ખાત્રી થઇ કે દીક્ષીત અકળાયો જેથી વાત ફેરવી ઠહેવા લાગ્યા “હા હા દીક્ષીતજી એ ઠીક વિચાર રાખ્યો. સુખેથી પધારો જેને જરૂર હશે તે આપને ઉતારે કદી આવ્યા વિના રહેનાર નથી અને વિવાહના કામ તે નાના છોકરના ખેલ નથી કિંવા કાંઈ ખાવાનું નથી કે ઝટ મહોમાં સુકાય આતો અતિ દીર્ઘદષ્ટિ અને બારિક પરિક્ષાનાં કામછે” નાગરો એટલું કહી પોતપોતાના ઘર તરફ વિદાય થયા અને સારંગધર પણ દિક્ષીતને લઈ ઘેર આવ્યા ઘેર આવ્યા એટલે રાત્રી પડી ગઈ હતી અને રાતના વાળુનો સમય થયો હતો જેથી બન્ને વાળુ કરી પશ્ચાત્ પાનસોપારી ખાઈ થોડીવાર જુનાગઢની નાગરિન્યાતના વરો અને તેની લાયકાત સંબંધી તેમજ જુનાગઢની નાગરિન્યાતના કેટલાક રીવાજ સંબંધી સારંગધર દ્વારા

દીક્ષીતે ઘણી હકીકત જાણી લીધી અને રાત્રીના
 અગીયાર વાગ્યા સુધી ગપ્પાં મારી પછી બન્ને
 પોતપોતાના સ્થાને જઈ સુઈ રહ્યા બીજે દીવસે
 સહવારે શાન્તસ્નાન પુજનથી પરવારી દિક્ષીત રહ્યા
 પીવા સારંગધરની જોડે જોડાછે એટલામાં કૃષ્ણરાય
 નામના નાગર સહગૃહસ્થ સારંગધરને ત્યાં આવી.
 સારંગધરે તેમને સન્માન પૂર્વક ઊંસાડી તેમના
 આગળ પશુ રહાનો ખાલો મંગાવી મુકાવ્યો. પશ્ચાત
 કૃષ્ણરાયને પુછવા લાગ્યા કે “ કેમ કૃષ્ણરાય
 કેમ પધારવું થયું?” કૃષ્ણરાયે કહ્યું “ સારંગધર
 આજે આપને દીક્ષીતલ સહીત મારે ત્યાં જમવાનું
 નોતરે કહેવા માટે આવવું થયું છે ” સારંગધર
 કહેવા લાગ્યા “ કેમ વળી આજે શું એવું ટાણું
 આનું છે કે જમવાનું ઠરાવ્યું ” કૃષ્ણરાય જોડ્યા
 સારંગધરરાયલ આપ કયાં નથી જાણતા કે હું
 હંમેશાં વર્ષો વર્ષ મારા વડીલ પિતૃ આદિક અર્થે
 પુરવણ્યું કરેછું અને તે પ્રસંગે પુલ નહીં ને
 પુલની પાંખડી જે મળે તે પાંચ બ્રાહ્મણોને અને
 આપણા સગા સહોદરને લોજન કરાવું છું એટલે
 ખાસ કંઈ દીક્ષીતલ નિમિત્તે અગરતો ખાસ પ્રસંગ
 અર્થે કરવાનું છે એમ નથી આતો વર્ષો વર્ષ થાય
 છે. માટે જરૂર આપ મેહેમાન પડેણા અને સહ-
 કુટુંબ સહીત જરૂર જમવાને આજે અપોરે પધાર-
 વા કૃપા કરશો. ” સારંગધરે દિક્ષીતલ સામું બેઠ
 કહ્યું “ કેમ દિક્ષીતલ આમંત્રણ સ્વીકારવું કે નહીં?

દિક્ષીતજીએ કહ્યું “ જાત્રે જેવી મેહેતાજી આપની
 મરજી સારંગધર મહામોહન મળવાથી કૃષ્ણરાયને
 કહ્યું “ જાઓ ત્યારે અમે સહુ આપનો આગ્રહ છે
 તો જાનીશું વખત થાય એટલે જોલાવવા કોઈને
 મોકલજો” કૃષ્ણરાયે ઉત્તર વાળ્યા કે “હું વખત થયે
 તેડું મોકલીશ જરૂર આપ દિક્ષીતજી વીગેરે બાલ-
 બચ્ચાં સહીત જરૂર પધારશે. એવી આશા છે ”
 એમ કહી પેલા કૃષ્ણરાય આલ્યા ગયા ફેર જતાં
 કૃષ્ણરાય રસ્તામાં આલતે આલતે વિચાર કરવા
 લાગ્યા કે “ સારંગધર મેહેતાથી એકલાથી કાંય
 સિદ્ધ નહિં થાય માટે સારંગધરના સાથી અને
 મળતીયા આખી નાગરિ ન્યાનમાં સર્વોપરિ પેલા
 પરસદરાયજી અને વેણીધરજી બે છે તેમને પણ જોડે
 જમવાનું કહેતો જાકું. જેથી તેઓ મારા દિકરાનો
 વિવાહ કરવાની વાતમાં ટેકો આપશે એટલે સારંગ-
 ધરજી કબુલ કર્યો વિના રહેશે નહીં અને સારંગ-
 ધરજીએ જ્યાં કબુલ કર્યું એટલે પછી દીક્ષીતજી
 હા કહી દીધીજ સમજી. માટે ચોકડું બેસાડવા
 એજ સુખિત બરાબર છે માટે લાવેને તે બન્ને
 સદ્ગૃહસ્થને પણ કહેતો જાકું એવો વિચાર કરી
 પેલા કૃષ્ણરાયે તો તે બન્નેને ઘેર જઈ નોતરૂં દઈ
 દીધું અને ઘેર જઈ પોતાની સ્ત્રીને પણ કામ સિદ્ધ
 થશે એવા હરખલેર ઉત્તમ રસોઈ બનાવવાની
 સામગ્રીઓ સર્વ લાવી આપી, કૃષ્ણરાયની પત્નિએ
 પણ આશામાં ને આશામાં સમજે નોતરાં દઈ દીધાં

હતાં એથી જમણુ પણુ ગિરજને પુરી અને કૃષ્ણ
ઉત્તમ જમણુ કયું. બપોરે બાર ઉપર બે વાગ્યાનો
સમય થયો. એટલે રસોઈ તૈયાર થઈ અને કૃષ્ણ-
રાયે પોતાના ગોર બ્રાહ્મણને સારંગધરને ઘેર પરસદ-
રાય અને વેણીધર વગેરેને ત્યાં “તોડાં કરવા મોકલી
દીધા. આશરે ત્રણેક વાગ્યાના સુમારે સર્વ જમવાર
મંડંગ એકઠું થયું અને સ્નાન કરી પંગત પણુ
નાગરોની બેસી ગઇ. પત્રાળાં પડીયા જળ ભગેરે
બધું સાહિત્ય પ્રથમ પીરસાયું એટલે રસોઈ પણુ
પીરસઈ ચુકી અને સર્વે કૃષ્ણરાયને લઈ જમવાને
બેઠા. અડધું જમી રહ્યા અને બાત લેવાનો જ્યાં
સમય થયો એટલે દિક્ષીતજીએ બે ઠંડા જળનાં
પવાલાં પેટમાં નાખીને સારંગધરજીને કહ્યું “સારંગ-
ધરરાયજી, કૃષ્ણરાયજીએ જમણુ તો અતિ ઉત્તમ
કયું છે.” સારંગધરજીએ કહ્યું “આ ધરની તો
દીક્ષીતજી નવાઈજ ન હોય. હમેશાં રસોઈ ઉત્તમજ
હોય. આતો ઘર અતિ વળી કુળવાન અને શ્રીમંત
ગણાય છે. પાણીની પેઠે જેણે ન્યાતોમાં ઘી વાપર્યું
છે.” એટલામાં કૃષ્ણરાયની પત્નિ કમળાલક્ષ્મીએ
આા કહ્યું “સારંગધર કાકાજી, હમણાં હમણાંમાં
છોકરાનાં વિવાહ કરવા માટે એટલા ઉપરાધાપરી
માગાં આવેછે કે હું ના કહી કહીને થાકી. હમણાં
છોકરાનો વિદાહ્યાસ આવે છે; બણીમણી હુંડીયાર
થશે અને રણતો થશે તો એનીએને કન્યા અવશે.
‘બાળા તેને શા દુકાળા.’” કે સારંગધર બોલ્યા-

“તમારે કન્યાની શી કમી છે. છોકરો હશે તો કન્યા એક કરતાં એકવીશ તમને મળે તેમ છે.” કમળાલક્ષ્મીએ કહ્યું “હા તમારા વડીલોના પુણ્યે એમાં ના નહિં. પણ કાકાજી કદી અત્યારથી સારું ઠેકાણું મળે તો કરવાની અઠયણ નથી. પછી જેવો આપના બધાનો વિચાર.” સારંગધરે પરસદરાય પ્રતિ ફરીને કહ્યું “કેમ મેહેતાજી, મદન મેહેતાની પુત્રી લાયક આ કૃષ્ણરાયજીનું ઘર ખોદું તો નથી.” પરસદરાયે ઉત્તર વાળ્યો, “મદનમેહેતાને પછી વારે વારે સર્વોપરિ, પૈસે ટકે સુખી, અને ન્યાતમાં પણ કુળ ઉંચું તેમજ છોકરો પણ પસંદ કરવા લાયક એમ સર્વ રીતે આવું ઉત્તમ ઠેકાણું મળનાર નથી.” પછી દીક્ષીતજી તરફ ફરીને કહેવા લાગ્યા “દીક્ષીતજી હું તો ખરું કહું છું કે આ ઘર જેવું બીજું એકે ઠેકાણું આ બુનાગઢની નાગરી ન્યાતમાં મળનાર નથી. મુરતીઓ પણ બરાબર લાયક છે માટે તક જવા દેશો નહિં. પછી જેવી તમારી મરજી.” દિક્ષીતજીએ કહ્યું “કૃષ્ણરાયજી તમારા દીકરાને બતાવો તો ખ.ા. પછી પરિક્ષા કરી તમને હા કે નાનો ચોખ્ખો જવાબ કહીશ.” કૃષ્ણરાયે કહ્યું, “આપણે જમીને ઉઠયા પછી હું તેને બોલાવી મંગાવીશ.” એમ કહી સર્વ પંગત જમી રહી પર્યાત કૃષ્ણરાયના ઘરમાં જઈ સારંગધરને લઈ દિક્ષીતજી પેલા મુરતીયાને જોવા અને પાનસોપારી ખાવા બેઠા. એટલે કૃષ્ણરાયે અંદર જઈ

છોકરાને સણગાર સજ્જની બરાબર કરી મોકલવા
 કહ્યું તેથી તેની માએ ઉત્તમ વસ્ત્રાભુષણ પહેરાવી
 છોકરાને દીક્ષીતજી આગળ રજુ કર્યો. કૃષ્ણરાયનો
 દીકરો અતિ કદરૂપો અને તદન હાથરંગો જોઈ
 દીક્ષીતજીએ કહ્યું “ કૃષ્ણરાયજી આ વર અમારી
 દીકરીને લાયક નથી. ” માટે સારંગધરજી બીજું
 ઠેકાણું હોય તો કહેજો ” આટલું કહી દીક્ષીતજી
 ઉઠી અને સારંગધરને લઈ ઘેર ગયા. પેલા
 કૃષ્ણરાયજી તો આલા અને બાધા સકવા જેવા
 બની ગયા અને વિમાસવા લાગ્યા કે “તે સત્યા-
 નાથ જાય મને બરાબર આજે સો ઠેકાણીની ઉઠી
 અને દીક્ષીતે તો સાફ નકાર વાળી ચાલવા માંડ્યું
 તેને જરાયે શરમ ન આવી કે આટલું ખરચ કર-
 રાવી પછી કેમ નકાર વાળું છું? ખરેખર મને
 તો એમ લાગે છે કે મફતના લોકોને ઘેર માલ
 મલીદા ખાઈ નાગરીન્યાતને બનાવવા આવ્યો છે.”
 આમ વિમાસણ કરી કૃષ્ણરાય તો સુમધને બેઠા.
 પેલા સારંગધર અને દિક્ષિત ઘેર પહોંચ્યા એટલે
 સાંજના પુરી અને દૂધના વાળુનું આમંત્રણ દિક્ષિ-
 તજી તથા સારંગધરને હરિસુખરાયને ત્યાં આવી
 ગયું હતું સારંગધર અને દિક્ષિને મળી જમવા
 જવાના અમંત્રણો ખાસ મુરતિયા જેવા માટે સ્વિ-
 કારવા પરસ્પર સલાહ કરી રાખી હતી. જેથી
 સાંજ પછી અને રાત્રિ થઈ એટલે હરિસુખરાયને
 ત્યાંથી તેડું આવતાં વાળુ કરવાને ગયા. પરસહ-

રાયજી વેણીધર વિગેરે નાગરમંડળ હરિસુખરાયને ત્યાં બેઠું જ હતું. સારંગધર અને દીક્ષીત આવી પહોંચ્યા જોઈ નાગરમંડળે તેમને આદરસત્કાર કર્યો. માત્ર કૃષ્ણરાય નાસીપાસ થવાથી આવ્યા ન હતા. હરિસુખરાયે તો પુરી દુધ કેસર સાકર કસ્તુરી નાંખી કઢેલું દુધ તથા બે ચાર જાતનાં બાજીયાં શાક તથા શાયતાંઓ અથાણાં પાપક દત્યાદી રાત્રિના વળુના લોજનમાં કર્યાં હતાં. સર્વ નાગરમંડળે વળુનું જમણુ જમી રહી હરિસુખરાયને ઘણું ધન્યવાદ આપ્યો અને દિક્ષીતજી તથા સારંગધરે પણ લોજનનાં ઘણાં વખાણુ કર્યાં. પછી હરિસુખરાયને દિક્ષીતજી કહેવા લાગ્યા “ મહેતાજી તમારા દીકરાને બોલાવો જોઈ તો ખરો. ” એટલું કહેતામાં હરિસુખરાયની સ્ત્રી રાધાલક્ષ્મીએ નવરાવી કરીનાં વસ્ત્રાભુષણુ અંગે પહેરાવી એટલું કહેતાં વાળમાં અત્તર તેલ કુડેલ નાંખી ચોળી ચોળી શણગારી ડોરાણે બેસાડી રાખ્યો હતો તેને લઈ દિક્ષીતજીના મ્હોં આગળ રમ્મુ કર્યો. દિક્ષીતજી તે છોકરાના સુંદરરૂપ રંગથી લલચાઈ સારંગધરને પુછવા લાગ્યા “ કેમ મહેતાજી આ ઘર પણ ઉંચુ જ હશે ” પેલા છોકરા તરફ ફરીને તેને વળી કહેવા લાગ્યા “ કહો તમારું નામ શું અને શું બણો છો. ” છોકરાએ કંઈપણ ઉત્તર ન દીધો જેથી ફરીથી તેજ પ્રશ્ન કર્યો છતાં ના સાંભળ્યું એટલે મોટેથી ત્રીજીવાર પ્રશ્ન કર્યો તોપણ પેલા

છોકરાએ સાંભળ્યું નહીં જેથી કહેવા લાગ્યો.
 “મારાથી સંભળાતું નથી માટે જરા માટેથી
 પૂછો !” દીક્ષીતલએ તરત મનમાં તોલ કર્યો કે
 આ વર પણ બીલકુલ બધીર અર્થાત્ જહેરા છે
 એટલે તે પણ નકામો જ છે. એટલામાં સારંગધરે
 કહ્યું ” દિક્ષીતલ આ વર કેવો ! એટલે દીક્ષી-
 તલ કહેવા લાગ્યા કે તે અમારી કન્યાને
 લાયક નથી કારણ કે કાને જહેરા છે ” એટલું
 કહી સારંગધરને લઈ દીક્ષીતલ રબ માગી ચાલતા
 થયા અને હરિમુખરાય પણ તેમના પ્રયત્નમાં પાછા
 પડ્યા જેથી સો રૂપિયાની એકી છતાં ચુમાઈને ર-
 હેવું પડ્યું અને પોતાનો હેતુ પાર ન પડ્યો જે
 દિવસે ત્રીજા નામર સદ્ગૃહસ્થે પણ નોતક દીધું
 ત્યાં પણ તેનો છોકરો બાળકો નિકળ્યો. પ્રિય
 વાંચકવૃદ્ધ ભગવાનની મરણ પોતાના ભક્ત નરસિંહ
 મેહેતાના પુત્ર શામળપ્રસાદ સાથે જુડીબાઈના વિ-
 વાહ કરવાની હોવાથી ન્યાતમાં ત્રણસોએ વર દિ-
 ક્ષીતલ જોઈ વળ્યા પણ તેમની નજરમાં એક પણ
 જોડ વગરનો કોઈ વર ના મળ્યો. છેવટનો વર
 માત્ર આપણી વાર્તાના નાયક ભક્તશિરોમણિ નર-
 સિંહ મેહેતાનો પુત્ર જોવાનો બાકી રહ્યો હતો.
 સારંગધર મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યા કે “આ
 દીક્ષીત મારો દીકરો કાંથી નથી. એ નરસિંહ મે-
 હેતો જાડુગર જેવો છે ને વખતે દિક્ષીતલને
 અંધાર પછેડો નાંખી શકે ખરો માટે આ-

મિત્રે જામી જ્યારે તેને આ જુનાગઢની નાગરી
 ન્યાતમાંથી બસો નવાણુંમાંથી એક પણ વર પસંદ
 ન આપ્યો તે મહેતાજીને ત્યાંએ શું કામ ન મા-
 કલવો માટે લાવ તે પણ કહું એવો નિશ્ચય કરી
 સારંગધર દીક્ષીતજી પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા “ દીક્ષી-
 તજી તમે બસેને નવાણું મૂરતિયા જોયા પણ
 એક નરસિંહરામ કરીને આ જુનાગઢની નાગરી
 ન્યાતના પટેલ છે તેનો પુત્ર જોયો નથી તે પણ
 જોઈ લ્યો આમેને આમે જ્યારે બધા વર
 જોયા ત્યારે એ એક પણ જોયા વગરનો બાકી શું
 કામ રાખવો જોઈએ માટે ચાલો ત્યાંનો પણ મુર-
 તિયો જોઈ ખાત્રી કરી લઈએ ” દીક્ષીતે સારંગ-
 ધરની સલાહ સ્વિકારી કહ્યું કે “ ત્યારે ચાલો તે
 ઘર કીધું તે મને બતાવો ? ” સારંગધરે ઉત્તર
 વાળ્યો “ દીક્ષીતજી તેમનું ઘર બતાવવું પડે તેમ
 નથી જુઓ પેટું રાધાકૃષ્ણનું મંદિર કે જેના ગ-
 મનની જોડે વાતો કરતા સોનાના કળશવાળા દિવ્ય
 શિખર ઉપર શ્વેત ધ્વજ ફરકી રહી છે તેજ મહે-
 તાજીનું મંદીર, તેજ તેમનું રહેવાનું ઠેકાણું કે
 ઘર જે કહેા તે “ એ સાંભળી બીજે દિવસે નર-
 સિંહ મહેતાને ઘેર જવાનો દિક્ષીતે નિશ્ચય કર્યો
 અને મામરમંડળે પણ નરસિંહ મહેતાની હાંસી
 બસે લેવા દેશથી તેમ કરવાને દીક્ષીતજીને જનુ-
 મોહન આપ્યું.

મોરારા પ્રિય મુમુક્ષુ વાંચકવરિ, જે દિવસે દિ-

ક્ષીતજી મહેતાજીને ત્યાં આવવાના હતા તે દિવસે
 કૃષ્ણ જન્માષ્ટમીનો હતો અને તેથી તે દિવસે
 પ્રાતઃકાળથી ચાર વાગ્યાથી મહેતાજીને ત્યાં મંદિર,
 ઘડિયાળ, ઝાંઝ, ઢોલ, પખાવ, ચિકારા ઇત્યાદી
 વાદ્ય સહીત કૃષ્ણ કીરતનના ઝડી મચી રહી હતી
 આશરે સહવારના નવ વાગ્યા એટલે ન્હાકંઘોઈ દિ-
 ક્ષીતજી એકલા મહેતાજીને ત્યાં આવ્યા અને જુએ
 છે તો હરિકીરતનની ધુન મચી રહી છે જોયા તે
 પણ એક રંગે કીરતન શ્રવણ કરવા બેઠા અને મે-
 હેતાજીના મધુર કંઠના સુસ્વરપૂર્વક ભજન સાંભળી
 તેમાં એકતાર થઈ ગયા મહેતાજી, પેતાના કૃષ્ણ
 મંદીરના ચોકમાં આવેલા અરસ જડીત પુવારાની
 ચોમેર સો વૈશ્ણવ સાધુના ઝુડમાં ફરી કીરતાલ બ-
 જવી શ્રી કૃષ્ણપરમાત્માનાં ચરોગન કરી રહ્યા છે
 ગળામાં તુળશીની માળા, તિલક છાંયાં વિગેરે અંગે
 ધારણ કરી ભજનની ઝડી મચાવી રહ્યા છે તેવા નર-
 સીંહ મહેતાને જોઈ દીક્ષીતજી તો હીંગ બની ગયા
 અને મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યા કે વાહ ભગવાન
 તારી અકળ કળા છે. ભક્તને ભક્તિ કરવાના સા-
 ધનરૂપ તે કેવું વીશાળ અને દિવ્ય મંદીર બંધાવી
 આપ્યું છે. જેમાં હમરો, તુળશી, અને સુશાશિત
 પુષ્પોનાં ત્રણ કેવાં આવી રહ્યાં છે, ચોતરફ
 પરમાત્માના નામનું જ્ઞાન કલાવનાર ગોપીચંદનનું
 હજારા પણ કેવા કરી સુકયા છે. જ્યાં
 માથાનો બીલકુલ છાંટો નથી. મુરેખર

ચિત્તને પરમાનંદનું જ્ઞાન કરાવનાર અને શાંતિ
ઉપજાવનાર આખી નાગરી-આતમાં જરૂર બહુકે આખા
જુનાગઢ શહેરમાં કહીયે તો માત્ર આ જ સ્થળ છે.
અહો જો મહનમેહેતાની પુત્રી જુડીબાઈનાં અહિં
વિવાહ અને લગ્ન થાય તો જુડીબાઈ અતિ લાગ્ય-
શાળી ગણાય તેની સાથે મહનમેહેતાના પશુ સહ-
લાગ્ય કહેવાય કે સાક્ષાત શ્રીકૃષ્ણ ભક્ત સાથે સં-
બંધ થાય. આ ઘર મળવાથી જુડીબાઈ આ સંસાર
સાગરથી તરી જન્મમરણના બંધનમાંથી મુક્ત થાય
એમાં કશો જ સંશય નથી. બપોરના બાર વાગ્યા
એટલે ફિરતત બંધ થયું અને સર્વ સંતસાધુઓને
માટે ફરાળમાં બજાર અને કેળાં કેઈ શહેરના
વેણુવ સેવકે મોકલાવ્યા હતાં તે મેહેતાજીએ વેંડેચી
દીધાં દીક્ષીતજીને પશુ તેમના લાગને પ્રસાદ મળ્યો.
સર્વેએ ફરાળ કરી જળપાન કર્યું પ્રશ્નાત દિક્ષીત-
જીએ મેહેતાજી પાસે જઈ તેમને પ્રણામ કર્યો અને
કહ્યું, “ ભક્તરાજ આપતો માયાથી વિરક્ત છો. પશુ
એમ કહે છે કે આપનો પુત્ર અતિ લાયક અને
અમારા યજમાન વડનગર નિવાશી દીવાન મહનમ-
હેતાની પુત્રી જુડીબાઈ યોગ્ય જ છે તો મને જરા
દેખાડવા કૃપા કરો એટલે જોઈ હું ચાંદલો કરી
હડં હું તે કામ અર્થે જુનાગઢમાં આવું જાર
માસથી વડનગરથી આવ્યો છું. અહીંના સમજા
વરો બધા જોઈ વળ્યો છું માત્ર જાજ ઘર બાદી
હતું જેથી માઈ આવવું મનુ છે. હવે જો બાર દિ-

જસમાં જવાનો વિચાર છે ” મહેતાલએ દીક્ષીતનું
 કહેવું સાંભળી તેમને કહ્યું “ બાધ જે છે તે આ
 રહ્યો એ મારા નાથે જેવો આપ્યો છે તેવાને તેવો
 આ આપના પાસે આવીને ઉભો તેજ તે છોકરો
 છે. ” એટલું કહેતામાં શામળપ્રસાદ દિક્ષીતની
 પાસે આવી બેઠો તેને જોતામાં જ દીક્ષીત તો
 આભા બની ગયા અને વીચારવા લાગ્યા “ આહા
 આવું તેનું દીવ્યસ્વરૂપ, સુર્યના જેવી કાંતિ, બસ
 ખરેખર પ્રભુ જ તેનાપર પ્રસન્ન છે જેથી તેનામાં
 કોઈ અલૌકિક તેજ સુકયું છે. નક્કી આ જુઠીબા-
 ધને લાયક જ વર છે. માટે તેને જ ચાંલેલો કરું.
 એમ કહી શ્રીકૃષ્ણ અને એક સુવર્ણ મોહોર લઈ
 દીક્ષીતે આવી શામળપ્રસાદને ચાંલેલો કર્યો અને
 માણેકબાધને દીક્ષીતે કહ્યું “ લયો માણેકબાધ,
 અમારી દીકરીને લાયક આજ વર અમે પસંદ
 કર્યો ને તેથી વિવાહનો ચાંલેલો કરી જઈએ છીએ
 હવે શુભ મુહૂર્ત જોયા બાદ લગ્ન લેવાનું લગ્નીયા
 મારફત કહાવીશું “ માણેકબાધએ તે વાત સ્વિકારી
 અને દીક્ષીતલને યથાશક્તિ જે ઘરમાં અનાજ હતું
 તેની રસોઈ કરી અષ્ટમીનાં પારણાં પણ કરાવ્યાં
 એટલે જમી ઉઠી મહેતાલની રજા માગી એટલે
 મહેતાલ વળી દીક્ષીતલને કહેવા લાગ્યા કે—
 “ દીક્ષીતલ તમે આગ્રહ પૂર્વક અહિં વેવિશાળ
 કરો છો તો મારી ના નથી પણ અમે કંમલ
 ચેરાની બીજ કહી મીઠા નથી પ્રભુને આપી

જામાઈ પોપણ કરીયે છીયે વખતે અનાજ ના મળે
 તો બળે દિવસના અપવાસ પણ વેઠીયે છીયે રાત
 દિવસ પ્રજાના ભજનમાં ગાળીયે છીયે. સંત સાધુ-
 ઝોની સેવા કરી તેમના સંગમાંજ આ અખાડામાં
 પછ્યા રહીયે છીયે. તમે વિવાહ કર્યો પણ ગોળ
 ધાણા વેંહેચવા સાફ એકપણ પૈસો નથી. ન્યાત-
 ભતમાં કુળ ઉંચું વિગેરે બધું ખર્ચે પણ આજકાલ
 તો પૈસો હોય તેનો છોકરો ઘુઘરે રમે એવું છે”
 “દીક્ષીતજીએ પોતાના પઢરમાંથી સો રૂપીયા કાઢી
 મેહેતાજીને આપ્યા ને કહ્યું “આજે તમારા પુત્રના
 વિવાહ નિમિત્ત શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને થાળ કરી સર્વ
 સંતસાધુ અને સગાં સહોદર જમાડો અને ગોળ
 ધાણા પણ વેંહેચો. પશ્ચાત હું કાલે વડનગર તરફ
 વિદાય થઈશ” એટલું કહી જ્યાં દીક્ષીતજીએ સો
 રૂપીયા આપ્યા કે માલપુવાને દુધપાકની થાળ કરી
 સંતસાધુઓને તથા દીક્ષીતજીને જમાડ્યા અને સગાં
 સહોદર અને ન્યાતભતમાં પણ ગોળધાણા વેંહેચ્યા.
 આ વાત સાંભળી આખી નાગરિન્યાત વિસ્મય પામી
 અને વિચાર કરવા લાગી કે વેવિશાળ તો સીધે
 સીધું થયું પણ દીકરો પરણાવવાનું ખર્ચ કરવું
 પડશે તે વખતે એ નરસેયાને ખબર પડશે. આ
 પ્રમાણે મેહેતાજીની થેકડીમાં જે રાત્રી રહી આનંદ
 માનવી હતી તે નાગરિન્યાત શામળપ્રસાદનાં ભગ્ન-
 ની રાહ જોતી બેઠી હતી. છેક નવમીની સંધ્યાકાળે
 દીક્ષીત સારંગધરને ઘેર પોતાને ઉતારે આવ્યા અને

નરસિંહ મેહેતાના પુત્ર જોડે મહન મેહેતાની પુત્રી
 જુડીબાઈના વેવિશાળ કથોની વાત જાણી અતિ
 વિસ્મય પામ્યા અને મનમાં હર્ષ પામી વિચાર
 કરવા લાગ્યા કે “ આ દીક્ષીતને મેહેતાજીએ ખરા
 ખર સીસામાં ઉતાર્યો ખરે. જુનાગઢની નાગરિ-
 ન્યાતનું નાક રાખ્યું ખરું કે છેવટે દીક્ષીતને જુના-
 ગઢમાં કેાઈ વર લાયક નથી એવું કહેવાનો વખત
 ના આવ્યો. ધન્ય છે નરસૈયા તારા જાડુને ” આવો
 સારંગધર વિચાર કરે છે એટલામાં દીક્ષીતજીએ
 આવી સારંગધરને કહ્યું “ સારંગધરરાયજી દયો
 તરફી માફ કરજો કાલે પરાઢીયે વડનગર વીઢાય
 થવાનો છું. હવે પુત્રીના લગ્ન પ્રસંગે કદી જાન
 લઈ વડનગર પધારશે તો મળીશું જરૂર પધારે
 તો મળજો. જોદ્યું ચાદ્યું માફ કરજો. મારા
 આમાન સરંજામને મારા વાહનમાં ભરાવી રાતની
 રાત વાહન અને હું પોતે આજે નરસિંહ ભક્તને
 ત્યાં મુકામ કરીશું એને પરાઢીયું થતાંમાં વડનગર
 તરફ પ્રયાણ કરી દઈશું. આજની રાત્રી ભક્તરાજને
 ત્યાં કિરતનમાંજ ગાળી આનંદ કરવાની મારી તો
 છંચ્છા છે ને તેથી દયો હું રજા લઈશ. ” સારંગ-
 ધર પણ અતિ સુશ્રુતાપૂર્વક મેહેતા સુધી દિક્ષિતને
 વળાવી નમસ્કાર કરી પાછા ઘર તરફ ફર્યા અને
 દીક્ષીત પોતાના વાહનમાં બેસી મેહેતાજીને મંદીર
 આવ્યા. આખી રાત્રી જાજનની ઝડી ચાઢી તેમાં
 બેસી દીક્ષીતે આનંદ કયો અને સહવારના ત્રણ

વાગતાં શોચ સ્નાનાદીથી પરવારી મળસકુંઘતાંમાં
 દિવાયગીરી માગી કહ્યું “ મેહેતાલ હ્યો હવે હું
 જાઉં છું પણ તે પેહેલાં જતે જતે એક વચન
 આપો ” મેહેતાલ કહે છે “ ભાઈ મને કહો તો
 ખબર પડે કે આપ શેનું વચન માગોછો ? ” દીક્ષીતે
 કહ્યું “ એક મામણી છે ” મેહેતાલએ કહ્યું “ શેની,
 તુલસીની, ગોપીચંદનની ગેરૂની કે ઝાંઝ પખવાજ
 તંબુર શેની માગણી છે કહી દો તો આપવામે હું
 તૈયાર છું. ” દીક્ષીતે ઉત્તર વાળ્યો “ મારે તેમાંનું
 કશુંએ જોઈતું નથી પણ આ સદેહે આ ચક્ષુથી
 મને સાક્ષાત શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુનાં એકવાર જમે ત્યારે
 દર્શન કરાવો. એટલે બસ આખી જીંદગીનું સાથક
 થયું હું સમજીશ. ” આ સાંભળી પ્રથમ તો મેહે
 તાલએ આનાકાની કરી પણ છેવટે દીક્ષીતના શુદ્ધ
 અંતરના પ્રેમને લીધે તેમણે કહ્યું જાઓ દીક્ષાતલ
 જ્યારે આ શામળપ્રસાદના લગ્ન કરવા પ્રભુ વડન-
 ગર પધારશે તે વખતે હું તે મારા નાથનાં તમને
 દર્શન કરાવીશ જાઓ હવે નિશ્ચિંત રહો અને
 સુખેથી સિધાઓ ” આ વચન શ્રવણ કરી દીક્ષી-
 તલ નમસ્કાર કરી વડનગર તરફ વિદાય થયા.
 આણી તરફ નાગરિન્યાતમાંથી કેાઈ વર ન મળ્યે
 અને મેહેતાલનો પુત્ર મળ્યો જેથી દ્વેષભાવથી
 વિદ્વંસતોષી નાગરોએ તે વેવિશાળ ભાંગી નાંખવા
 માટે સુક્તિ રચી અને ચારંગધર પાસે કેટલાક
 ન્યાતના આગેવાનોએ મળી મદનમેહેતા ઉપર તેમ

કરવાનો. પત્ર લખાવી તેમાં સહી કરી. અને એક
 જેપીયાં બ્રાહ્મણને આશરે દીક્ષીતના ગયા પછી
 પંદર દિવસે વડનગર તરફ વાટ ખરચ આપી વિદાય
 કર્યો દીક્ષીતજી તો આ જેપીયો જે દિવસે નીકળ્યો
 તે દિવસના એક અઠવાડીયા અગાઉ વડનગર પ-
 હોતી ગયા હતા અને પોતે જુનાગઢ નિવાસી નર-
 સિંહ બક્તના પુત્ર શામળપ્રસાદ સાથે વિવાહ કર્યોની
 સઘળી હકીકત અને બક્તની બક્તિનો પ્રતાપ કહી
 મહનમેહેતાને સંતોષ પમાડ્યો હતો. મહનમેહેતાએ
 આવતા માસમાં લગ્ન લેવાનો નિશ્ચય કરી લગ્નની
 તૈયારીઓ કરવા માંડી, દેશ દેશના દીવાનોને અને
 ઠાઠોરોને આમંત્રણ કર્યો. અને એકની એક મહોં
 એક પુત્રીના લગ્નનો અવસર છેલ્લો સમજી કરોડો
 સુવર્ણ મોહોરો ખરચી નાંખી દુનિયામાં એવી ધામ-
 ધુમથી કેમળું ભાગ્યેજ લગ્ન થયું હોય તેવું લગ્ન
 વિધિ પુરઃસર કરવાનો ઠરાવ કર્યો. વળી કાશી
 ઇત્યાદિ નામાંકિત પવિત્ર સ્થળોના ચતુર્વેદ સંપન્ન
 બ્રાહ્મણો, રૂપિઓ, આસ હોત્રીઓ અને કમંકાંડી
 વિદ્વાનોને પણ કહાવી દીધું. આ પ્રમાણે મહનમેહે-
 તાએ એક માસ અગાઉ આવી મોટા પાયા પર
 ધામધુમ રચવા માંડી. લગ્નની સામગ્રીઓની તથા
 લગ્નમંડપો ઇત્યાદિની ખમાલ મહનમેહેતા વડન-
 ગરમાં આ પ્રકારની એક દિવસે મચાવી રહ્યા હતા.
 એટલામાં એક જેપીયો વિપ્ર પેલો મહેતાજીની
 વિશ્વદનો સારંગધરનો પત્ર લઈ મહનમેહેતાને ત્યાં

આવી પોહોવ્યો. મદનમેહેતા ઝોસરીમાં જ્યાં એક પાટ ઉપર બેઠા હતા ત્યાં જઈ તેમને પ્રણામ કરી પત્ર આપી પછી તેમની પાસે બેઠો. મદનમેહેતા પત્ર વાંચી એકદમ પેલા દીક્ષીતને બોલાવી કહેવા લાગ્યા “ અરે દીક્ષીતજી તમે તો કહો છો વર ઘણું ઉત્તમ રૂપાળો તથા ગુણીયલ છે અને સારંગ-ધરજી તો સ્પષ્ટ જણાવે છે કે જુનાગઢની નાગરિ-ન્યાતમાં બીખારીમાં બીખારી અને વેરાળી સાધુ-ઓના ટોળાંમાં બેસી નાચી કુદી બીખ માગી પેટ ભરનારો એક નરસેયો જેને અજ્ઞને અને હાંતને વેર છે તેવાને ઘેર તમારા દીક્ષીતે વેવિશાળ કહ્યું છે તે ઠીક નથી માટે આ પત્ર વાંચી વેવિશાળ ફાક કરી બીજો ઉત્તમ વર શોધી પછી લગ્ન કરજો. ” ત્યારે દીક્ષીતજી આ વાતની ખત્રી કેવીરીતે કરવી. લગ્ન દિવસ નક્કી કરી જધે આમંત્રણ મોકલાવ્યાં છે અને મારા દીવાનના નામ પ્રમાણે સર્વે લગ્નના દિવસ અગાઉ ચાર દિવસ પહેલાં આવશે. અને લગ્ન જંધ જોઇ હાંસી કરશે. દિક્ષીતે કહ્યું “ મદન મેહેતાજી મારી તો ખત્રી થઇ ચુકી છે અને એજ નરસિંહ ભક્તના પુત્રને લાયક જોઇ જુઠીબાઈનો તેની સાથે વિવાહ કરી દીધો છે અને છાતી ઠાસીને કહું છું કે એ વર મળ્યો તો આપને નવેનિધ પ્રાપ્ત થયું એમ નિશ્ચય જાણજો. મદનમેહેતા તો આ સૌ સાંભળી રહ્યા અને બીજે દિવસે તે બેપી-યાને સારંગધર મેહેતા ઉપર પેલા પત્રનો પ્રત્યુત્તર

લખી મોકલી દીધો કે “ તમારે લખેલી ચત્રની ખાત્રી કયાં પ્રિવાય વેવિશાળ તોડવા અમે ખુશી નથી. માટે પ્રથમ કેાઈ યુક્તિસર ખાત્રી કરે પશ્ચાત્ કેમ કરવું તેનો વિચારાકરી. તમને જણાવીશું હાલ એજ. ” ખેપીયો ગયો એટલે દરબારગઢમાં પોતાના રાજા પાસે જઈ આ હકીકતની વાત કહી જેથી રાજા પણ વિચાર કરવા લાગ્યો કે કેાઈ વિચિત્રણુ-તાથી પ્રધાનને શીરે આવી પડેલા સંકટના નિવા-રણાર્થે વરની ખાત્રી કરવી આવશ્યક છે, એવો વિચાર કરે છે એટલામાં મહનમેહેતાને એક યુક્તિ સુઝી આવી અને તેથી રાજાને કહેવા લાગ્યા “ હજુર મને એમ લાગેછે કે આપણે જે નરસિંહ મેહેતાથી ના બની શકે તેવું અસંભવિત અસંખ્ય દ્રવ્ય ખરચવાના કરાર માટે પત્ર લખી તેનાપર મોકલીએ એટલે તેનાથી તે બની શકશે નહીં અને લગનનું માથું પાછું મોકલશે અને આપણે બીજે સારે ઠેકાણે જુડીબાધનાં લગન કરી દઇશું. તાઢે ચાણીએ ખસ જશે, સાપ મરશે નહિં, લાકડી ભાગશે વહિં અને આપણું કામ થશે. ” રાજાને પણ આ મહનમેહેતાની યુક્તિ વ્યાજબી લાગી જેથી તેમ કરવા તેણે સલાહ આપી તેથી એક કાગળ લઈ નીચે પ્રમાણે લગન કરારનું પત્ર લખવા મેઠા.

“ સ્વસ્તિશ્રી સર્વે હૃદયમાલયક પુન્યારાધિ
જુનાગઢ નિવાસિ ભક્ત શિરોમણી નાગર સમૂહ-

સ્થ મહેતાજી નરસિંહરામ જોગ વિ. વડનગર નિ-
વાસિ સ્નેહાધીન મહન મહેતાના સપ્રેમ નમસ્કાર.
અમારી હીકરી જુહીમાઈનાં મહા સુદ ૫ અને રવી-
વારે ગૌરજ સુહુર્તે લગ્ન લેવાનો કરાવ કરી અમે
નીચેથી શરતોએ આ લગ્નનો કરાર કરીએ છીએ
કે જે પૈકીની એક પણ શરત રદ ગયે અમે ત-
મારે ત્યાંનું વેવીશાળ ફ્રાક કરી અમારી ઇચ્છામાં
આવશે તેને અન્ય સારે ઠેકાણે પરણાવી દઈશું તે
જાણીએ.

વડનગરના નાગરને જુદેરવા માટે પાંચ લાખ
પચરંગી વાઘા તથા તેઓની સ્ત્રીઓને મનમાનતી
પાંચ લાખ સાડીઓ પાંચ લાખ પાલખી આસપા-
સ ધુધરીઓ તથા સૂવણના કળશવાળી વીશલાખ
વહેલો નવ લાખ તોપો, એકાવન હાથી રત્ન જ-
હીત્ર અંબાડી સહીત, પાંચલાખ ઘોડેસ્વાર પાંચ
લાખ પ્યાદા એવી ચતુરંગ સૈન્ય સહીત વરઘોડો
ચડાવી તમામ જુનાગઢની નાગરી ન્યાતને જનમાં
લેઈ વડનગર આવી લગ્ન કરવાં અને વેવાઈની ઇ-
ચ્છા પ્રમાણે વડનગરની ન્યાતને જમણવારો, અક્ષી-
સો વીજેરે આપવા મહા સુદ ૫ ને રવીવાર ઉપર
૬ ને સોમવાર થતાં લગ્ન રદ જાણીએ. પત્રનો જ-
વાબ તરત આપજો થોડું લખ્યું ઘણું કરી વાંચજો
કામકાજ લખજો હાલ એજ પોસ સુદ ૨ ને શની-
વાર. ઉપર પ્રમાણે લગ્ન કરવાનો પત્ર લખી એક
ન્યાતના બીજા ભિક્ષુક પ્રાદાણુ જેપીયાને બોલાવી

તેને તે પત્ર આપી નરસિંહ મેહેતાને આપવા સાફ
 તાબડતોળ જુનાગઢ મોકલી દીધો. એપીયાને રાજ્ય-
 માંથી વાહનાદિની પુર્તી સવડ કરી આપી એકદમ
 તેનો પ્રત્યુત્તર લાવવા કહેલું જેથી વડનગરથી જુના-
 ગઢ આઠ દીવસ થાય તેને બહલે તે પાંચે દીવસે
 જુનાગઢમાં નરસિંહ મેહેતાને ત્યાં આવી પોહોંચ્યો.
 હવે સચરાચર અંતરયાત્રી ભક્તવત્સલ ભગવાને
 તેની દૃષ્ટિમર્ચાદામાં એવી માયા સુકી દીધી કે નર-
 સિંહ મેહેતાનું મંદિર અને તેમના વૈભવ અને
 અશ્વયં આગળ સ્વર્ગ પછુ તુચ્છ હશે એવું તેને
 જણાવા લાગ્યું અને તેથી એકદમ પોતાના મન
 સાથે વિચાર કરી ખાત્રી કરવા લાગ્યો કે “ નહિં
 નહિં દીક્ષીતજીના કહેવા પ્રમાણેજ સાક્ષાત ભગવા-
 ને આ બધું મેહેતાને આપેલું જણાય છે. ખરેખર
 મંત્રીની કન્યા લાયક આ સ્થળ છે. પરણીને જો
 જુડીબાર્ધ આ ઘરમાં આવશે તો જરૂર તેને સાક્ષાત
 વેકુંઠ કરતાં પણ અધિક વહાલું આ સ્થળ લાગશે
 એમાં જરા પણ શંકા નથી. જેને પ્રભુ સ્હાય છે
 તેને આ વિશ્વમાં ત્રિલોક પણ હસ્તા કમલવત છે.
 એ વાતનો આજે મારા અંતરમાં સ્પષ્ટ અનુભવ
 થાય છે.” આ પ્રમાણે પોતાના હૃદય સાથે મનમાં
 વાતો કરતો કરતો તે વિપ્ર એપીયો છેક મેહેતાના
 દ્વાર નજીક આવી શામળશાને રમતો જોઈ તેના
 દિવ્ય તેજથી અંબાઈ જઈ આસો બની પાછો મન
 સાથે કહેવા લાગ્યો. ” આજ વર આઠા દિવસ દિવ્ય

અને તેજસ્વિ બાણે બીજો દેલોયો કુંવર બાણે કૃષ્ણ
કનેયો સાક્ષાત વાહરે બુડીબાઈ દીક્ષીત કહેતા હતા
તે વાત સાચી કે આ વર ભેડે વેવીશાળ થયું તે
એક મોટું તારું સદ્બાળ્ય. અહાહા ! કેવી તેની સું-
દર કાંતિ ખરેખર વર તો બુડીબાઈ લાયકજ છે.
અરે પણ તે સવળું જ્યાં પ્રભુ રહાય છે ત્યાં કેમ
ના થાય ? થાયજ એમાં આશ્ચર્ય સરજી કશુંજ
નથી.” આટલું કહેતામાં નરસિંહ મહેતા બારણા
આગળ આવી તેમને સન્માનપૂર્વક મંદીરમાં લઇ
જઇ બાજઠ ઉપર બેસાડી જળ પાન કરવા લોટો.
પવાલુ આગળ ધર્યું એટલે પેલા ખેપીયા વિપ્રે મ-
હુન મહેતાનો પત્ર આપી જરા શ્વાસ ખાઇ પશ્ચાત
જળ પાન કર્યું અને મહેતાજીએ વાંચી માણેકબા-
ઈને વાંચવા આપ્યો. માણેકબાઈએ વાંચી નિશ્વાસ
નાંખી પાછો આપ્યો. એટલે મહેતાજી પોતે પોતા-
ના કૃષ્ણમંદિરમાં જઈ પેલી મૂર્તિ સમીપ ઉભા
રહી કરતાલ લઇ પ્રભુને જોલાવવા માટે વિશ્વસી
કરવા લાગ્યા. પા કલાક થયો નહિં એટલામાં તો
શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્મા લાલજીરૂપે તેમની સમક્ષ પ્રગટ
થયા અને કહેવા લાગ્યા કે “ કેમ વત્સ નરસિંહ
વેવીશાળ આવીને કરી ગયે મને એક માસ તો હજી
પુરો થયો નથી. ને પુનઃ જોલાવવો પડ્યો એવું
શું સંકટ વળી પાડું આવી પડ્યું ? સત્વર નિવેદન
કરો !” એ સાંભળી મહેતાજીએ પેલો મહન થેડે-
તાનો પત્ર આપેલો સમવાનને આપ્યો. સમવાને

વાંચી તેનો ઉત્તર નીચે પ્રમાણે લખી આપી નરસિંહ
 મહેતાને કહ્યું હવે લગ્ન સામગ્રી સહીત હું લગ્ન-
 ના દીવસ અગાઉ ચાર દીવસ પેહેલે શહેર બહાર
 ભાગોળે તૈયાર રહીશ તમે આખી નાગરી ન્યાતને
 જનનાં તેડાં કરી દેજો આમેને આમે કરવું છે તો
 વેવાઈની મરજીથી પણ સવાવીશ કરવામાં આપણું
 શું બચ છે. માટે નિશ્ચિતપણે તમારી સઘળી તૈયારી
 તે દરમ્યાન કરી રાખજો હું હવે જઈશ “ આટલું
 બોલી શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા તો અંતરધ્યાન ગંધ ગયા.
 પેલા ભગવાને લખી આપેલા જવાબનો કાગળ લઈ
 નરસિંહ મહેતા મંદીર બહાર આવી બેઠા એટલે
 બ્રાહ્મણ તે વખતે થાકીને આગેલો તે પેલા નરસિંહ
 મહેતાના ભજનની ધુનમાં નિંદ્રા વશ થઈ ગયો
 હતો જેથી નરસિંહ મહેતાએ ઠાકેર મંદીરમાં જઈ
 ભજન કર્યું તે સીરાય પા કલાક ભજન કરી પેલો
 યત્ર લઈ બહાર ક્યારે આવ્યા તેની ઉંઘમાં તેને
 ખબર પડી નહીં. મહેતાએ બહાર આવી માણેક-
 બાઈને બે.લ.વી તેને ભગવાનનો લખેલો પ્રત્યુત્તરનો
 યત્ર વાંચી સંભળાવવા કહ્યું એટલે માણેકબાઈ વાંચી
 નીચે પ્રમાણે મહેતાજીને શ્રવણ કરાવા લાગી કે
 “પ્રત્યુત્તરમાં વીનંતી સાથે લખવાનું એટલુંજ કે નવ
 લાખ નાગર જે જનમાં આવ્યા હોય તેને દરેકને
 ચોથાક, તેમની સ્ત્રીઓને સાડીઓ તથા છપન
 કરોડ સૈન્યનું આઠ દીવસનું ખરચ પહેરામણી સુધી
 અને તે સર્વનું આવતાં જતાંનું વાટ ખરચ, એ

સવં તૈયાર રાખજો અને તમારું મુહુર્ત મહા મુહ
 પ ને સ્વીકારનું છે તો અમારું મુહુર્ત મહા મુહ ર
 ને સુફલારનું રાખવામાં આવ્યું છે જો બીજા હંપર
 તીજ થશે તો પછી તમારો વીવાહ ફાક કરી બીજો
 સ્થળે અમી દીકરાનાં લગ્ન કરી દઇશું તે બધુજો.
 નરસિંહ મહેતા આ સાંભળી પોતાની સાધવી પત્નિ
 માણેકગવરિને કહેવા લાગ્યા “ જોયું” મારો નાચ
 ક્યાં જરાએ નમતી મેલે તેવો છે; મદનમેહેતાએ
 લખ્યું છે તેથી કશગણું તેણે દર્શાવ્યું છે. પશ્ચાત
 મનમાં ભગવાન પ્રત્યે ઉદ્ગારો કાઢવા લાગ્યા કે

અરે વાહરે મારા ચાહવરાય, તમારા વિના
 મારો ટેક કોઈ નીલાવનાર નથી. વાહરે મારા પ્રા-
 ભુના આધાર, તમને પણ લાજતો વહાલી છે એની
 મને હવે ખાત્રી થઈ એવો વીચાર કરી માણેક-
 ગવરિ તરફ ફરીને વળી કહેવા લાગ્યા “ સાધવી
 તમારે જે જે વસ્તુઓ જનમાં જોઈએ તે તે મધી
 સંભાળીને લઈ ગાંઠડા પોટલા કરવા પ્રવૃત થાએ
 અને મારા પ્રભુએ કહ્યું છે તે પ્રમાણે મારા સાહિ-
 ત્યને પણ તૈયાર કરી રાખું. “ મહેતાજી બોલ્યા
 “ સ્વામિન જન માટે શું શું ના જોઈયે ? જોઈયે
 તો સંઘળું પણ વસુ વિના નર પણ આપણી પાસે
 કુકા ક્યાં છે કે લાવીયે. “ મહેતાજી કહેવા લાગ્યા
 “ અરે દ્રવ્યનું કામ તો મારા હામોદર ચણું
 કશું પણ તમારે ધરમાંથી જે જે કંઈ લેવા જોગ
 હોય તે લઈ રાખવાને કહું છું હું પણ મારા સા-

હિત્યમાં એક વહેલ ગોપીચંદન, તુલસી, તિલક, છાપાં, તાલ, ઝાંઝ, લહીયાળ, ઈત્યાદી વાણત્રેના કાચળા, અને માફ સંત પુરુષોનું વૃંદ એજ રૂક્ત સાથે સાહિત્યમાં તૈયાર કરવાનો છું. બાકી બનેલાને શું બેઠશે, અને તેમને શું શું બેઠશે, અને ભગવાન શું શું આપશે, તે તો તેજ બાણે. એમને જે કરવું હોય તે કરે. હું તો એક નિમિત્તરૂપ છું બાકી પુત્ર શામળના ખરા માળાપ તો તેજ શ્રીકૃષ્ણ અને લક્ષ્મીજી છે તે સર્વ નીવેડશે માટે બીજી ચિંતા ઠત્તવ્ય નથી. ” આ સાંભળી માણેકગવરિ શાંત અને સ્વસ્થ બની પોતાના પતિના ઠાકાર મંદીરને સંભાળીને બેઠે રાખવાના અને પોતાની પુત્રીને વડનગર જતાં જનમાં રસ્તામાં મળવાને પત્ર લખવાના કામમાં પ્રવૃત્ત થઈ, અને મેહેતાજી તો એ ભગવાન એના જે પાછા દૃષ્ટભજનમાં મગ્યા. કુંવરબાઈને તેના સાસરે પત્ર લખવાથી આઠેક દિવસમાં ભાઈના લગ્ન પ્રસંગે આવી પોહોચી. અને લગ્નના આઠ દિવસ થયા એટલે ભક્તવત્સલ ભગવાને પોતાના ભક્તના પુત્રનાં લગ્ન કરવા જવાને પ્રવૃત્તિ રચયા માંડી. પ્રથમ લક્ષ્મીજીને, સત્યભામાને, રાધીકાને, અને રૂક્મણિને બોલાવી આરેને ચાર કાચી સોંપી દીધા. લક્ષ્મીજીને રામણુદીવો ચાલવાનું, સત્યભામાને કુંવરને ખોળે બેસાડવાનું, રાધીકાને કુંવરને ચમર ઢાળવાનું અને રૂક્મણિને ગ્રાહ વાલીને સર્વ સાથે વાલીને મંગલગીતો ગવાયાં.

અગ્રેસર ભાગ લેવાનું કામ સોંપી છપ્પનકોટી યાદ-
 વોને નાગરનો વેશ લેવા તથા તેમની સ્ત્રીઓને
 નાગરાશ્વિનો વેશ લેવા આજ્ઞા કરી દીધી. તેત્રીસ
 કોઠ દેવતા, નવનાથ, ચૌરાસી સિદ્ધ, અહગણ,
 અને નવ લાખ તારા ગણને સાબન ફર્ગનો વેશ
 લેવાની આજ્ઞા કરી. વિશ્વકર્મા અને નારદને બાલા
 વીને પણ કહી દીધું કે “ મારા ભક્ત નરસિંહના
 પુત્રના લગ્ન પ્રસંગની ધામધુમ મારે કરવાની
 હોવાથી, અઢાર ભાર વનસ્પતિ, વૃક્ષો તથા વેલોને
 જુદા જુદા સૈન્યના સાહિત્ય રૂપે બનાવી દો અને,
 ઈંદ્રમય અગ્ની, વરુણ, કુબેર, ચંદ્ર સૂર્ય અને
 સર્વ દેવ તથા અહગણોને સૈન્યો. અમલદારોનો
 વેશ ધારણ કરાવી પોષ વદ જગત્રી પરસે જુનાગઢની
 ભાગેળમાં હાજર થવાનું નારદજી સત્વર કહી આવો.
 વળી પોતાની સોળ હજાર સૈન્યોને આઠ રાણી-
 ઓને નાગર સ્ત્રીઓને તૈયાર કરાવવા પણ આજ્ઞા
 કરી દીધી. ભીમ, અર્જુન ઇત્યાદિ પાંડવોને પણ
 નાગર વેશે હાજર થવા પત્ર લખી દીધો. આવી
 અપાર લીલા પ્રભુએ ફેલાવી મુખ્ય અને પોષ વદ
 ૧૧ ને રવિવારને દિવસે જુનાગઢ ભાગેળે મેલણ
 કરવાનો નિશ્ચય કરી દીધો. વિશ્વકર્માએ શ્રીમદ્
 વિષ્ણુ ભગવાનના હુકમ પ્રમાણે પત્થરોની શીલા-
 ઓની માયાવી શાલખીઓ બનાવી દીધી તેને ચાર
 વૃક્ષરૂપે ચાર મનુષ્યો બાલનારા બનાવી દીધા. વન-
 સ્પતિઓને તોપ, નાળ, બંદુક, તલવાર, ઢાલ ઇત્યાદિ

સર્વ પ્રકારના હાથીમારફત બનાવી દીધી. તમામ
 પશુ પક્ષી છવ જંતુઓના સમૂહને લઈ માત્રાવિ
 મનુષ્યો સૈન્યના બનાવી, ઘોડેસ્વાર, ખાદા વીગેરે
 લશ્કરની પશુ કૃતિ કરી દીધી. એ રીતે વિશ્વકર્માએ
 ભગવાનની આજ્ઞાનુસાર માયા ફેલાવી આપણા ભક્ત
 શિરોમણી નરસિંહ મેહેતાના પુત્ર શામળપ્રસાદના
 લભના વરઘોડા અને જન નિમિત્તે આશરે વીશ
 લાખ પાલખી, છત્રીશલાખ તોપ, એંશીલાખ રથ,
 એક કરોડ માતીવાળા હાથી, અને ત્રણ કરોડ
 અશ્વો, પાંચ કરોડ ખાદા, અને સાત કરોડ ખાસા
 સ્વારો એ રીતે સૈન્ય તૈયાર કર્યું. હશે દીકપાળોએ
 આવીને પોતપોતાની દિશામાં આવેલા સૈન્યની
 સરદારી લીધી. એ રીતે તમામ સાહિત્ય તૈયાર કરી
 વિશ્વકર્મા આશરે મેલાણના પાંચેક દિવસ અગાઉ
 કૃષ્ણ પરમાત્માને ‘ સર્વ તૈયાર છે ’ એ શબ્દ કહેવા
 ગયા. પાંઠવો વિગેરે પણ આવી પોહોચ્યા. યાદવો
 પણ નાગરૂપે રજુ થયા અને યાદવ પત્નીઓ તથા
 શ્રીકૃષ્ણ મહારાજની સર્વ પત્નીઓ નાગરાશ્વિનો વેશ
 લઈ શણગાર ધારણ કરી પ્રભુ આજ્ઞાનુસાર
 નિયમીત કરેલે વખતે હાજર થઈ ગઈ. શ્રી
 કૃષ્ણ પરમાત્માએ પણ મેહેતાજીના મુનેમનું રૂપ
 લીધું અને બરાબર પોષ વદ એકાદશીને રતિવારે
 રાત્રીના પ્રથમ પ્રહરમાં જુનામઢની ભાગોળે આશરે
 સોળ સત્તર માઉના વેસવામાં સર્વ સૈન્ય સહીય
 આવી ભગવાને મુકામ કર્યો. બંને બાજુએ જમીના

તપુઓ ઠોકાઈ ગયાં. આશ્વપાસ ઘેડારો, હાથી-
ખાના, ઠેકાણો અને ઠેકાણિપતીનો કોષ (ખબનો)
રાખવાનાં ભથ્થદારખાનાં પણ બનાવી દીધાં અને
દ્વાદશિ સહસ્રર પડતાંમાં તો બાણે કોઈ મોટો
સમુદ્ર ઉભરાયો હોય કિંવા બાણે અસંખ્ય સૈન્ય
સહિત કોઈ ચક્રવર્તિ રાજા જુનાગઢ સર કરવાને
ત્યાં પડાવ નાંખી પડયો હોય તેવું જોનારને કુદ-
રતી બાન થયા વગર ન રહે જોવો. દુઃખાવ થઈ
ગયો હતો. આ વખતે જુનાગઢનો માંડલીકઃ રાજા
તીથોટન કરવા અર્થે કાશી પ્રયાગાદિ યાત્રાને રથે
ગયો હતો, માત્ર જુનાગઢનો નાગર દિવાન હતો,
અને તેણે આ મેલાણ પોતાના મકાનની અગાશી-
માંથી જોઈ તપાસ કરાવી તો, નરસેયા નાગરના
પુત્રનો વરઘોડો બનેયા સહ વડનગર બાયછે જોવી
હકીકત મળી જેથી નરસિંહ મેહેતાને જરૂર ભગ-
વાન વશ છે તેનો અનુભવ કરવા લાગ્યો. આ મે-
લાણ આશરે જુનાગઢથી બે માઈલ છેટે થયું હતું
અને ચાર યોજનના ઘેરાવામાં પડ્યું હતું.

મારા પ્રિય વાંચનાર, પ્રભુ જેને સહાય છે તેને
શી ન્યુનતા છે? કંઈ નહીં. છતાં પણ તે ભડતો તો
હર્ષ શોક વિના પોતાના પ્રભુના ચંશેઆનમાંજ
ગુલતાન રહે છે અને પોતાનો પોશાક પોતાના
મનની સ્થિતિ, પોતાનો રિવાજ, પોતાની હળ છળ
સર્વે કાયમ એક જ રંગમાં રાખી. પ્રજા વિશે
પ્રભુના ધ્યાન પૂર્વક વર્તન કરે છે. શ્રીકૃષ્ણપરમાત્મા-

એ તો અસંખ્ય સૈન્ય સહિત પડાવ નાંખી ખાર-
 શના પ્રાતઃકાળના પ્રથમ પ્રહરથીજ દુહંભીનાદ કરવા
 માંડયો ત્યારે આપણી વાર્તાના નાયક ભક્ત શિરો
 મણી નરસયા મેહેતાએ વડનગર જવા માટે એક
 ભાગી તુટી વહેલ હાડપિંજર સમ બની ગએલા બે
 વૃદ્ધ બળદો જોડી તેમાં ગોપીચંદન, તુલસી, ઝાંઝ,
 ઘડીયાળો ઇત્યાદિ વાદાના કોથળા ભરાવી તૈયાર
 કરી બે છોકરાં તેમાં બેસાડી આમંત્રણ કરેલા
 નાગરો તથા નાગરાણિઓ જોડે માણુકબાઈને રાખી
 સંત સાધુઓના ટોળા સાથે કૃષ્ણ કીરતન કરતાં
 કરતાં વડનગરના પ્રયાણે જન લેઈને આવ્યા. ગામ
 બહાર જ્યાં એકાદ માઈલ આદ્યા એટલે પેલો
 પડાવ મેહેતાજીની નજરે પડ્યો એટલે તરત ચેતી
 મન સાથે કહેવા લાગ્યા “ નહિં નહિં નાથ વચ-
 નના છો તો સાચા તમામ લગ્ન સાહિત્ય લઈ
 પધાર્યાં તો ખરા ! ધન્ય મારા ધરણીધર તમારી
 લીલાને ધન્ય છે ” આવે વિચાર કરેછે એટલામાં
 પેલા પડાવમાંથી ઢોડને ઘોડે એક સ્વારે આવીને
 મેહેતાજીને વરદી આપી “મેહેતાજી, વરઘોડો તથા
 જન તૈયાર છે તમે પધારો તેટલીજ રૂકત વાર છે.”
 મેહેતાજીએ કહ્યું “ વાહ ભાઈ જાઓ કૃષ્ણ મહા-
 રાજને કહો કે આપના કાસાનુદાસ આવે છે આપ
 સજ્જ થઈ રહેજો અને આ ઘડીથી સર્વની જોડતી
 સંભાળ લેજો ” એટલું કહ્યું કે પેલો ઘોડેસ્વાર
 ઢોડતો પાછો આવ્યો ગયો અને મેહેતાજીની વેહેલે

ધીરે ધીરે પંથ કાપવા માંડયો. જ્યાં શ્રી કૃષ્ણ
 પરમાત્માના પડાવ પાસે નરસિંહ મેહેતા જાન
 મંડળ સહીત આવી પોડોવ્યા એટલે તેમને શ્રીમદ્
 ભગવાનના દ્વારપાળો ભગવાનના તંબુએ લઈ ગયા
 માણેકબાઈ શામળપ્રસાદને અને કુંવરબાઈને પણ
 બેઠે લઈ જવામાં આવ્યાં હતાં. અને પુરૂષ અને
 સ્ત્રી વર્ગને મેલાણુના આગેવાનોએ આવી વાહનાદીની
 સર્વ સગવડ કરી આપી આણી તરફ જાનના સર્વ
 આબાલ. વૃદ્ધ, સ્ત્રી, પુરૂષ અને છોકરાંઓ તથા
 સર્વ સાધુ મંડળને માટે વડનગરના પ્રયાણસાફ
 વાહનાદીની ગોઠવણ થઈ રહી છે બીજી તરફ કૃષ્ણ
 પરમાત્માએ મેહેતાજીને અને તેના કુટુંબને પોતાના
 તંબુમાં બોલાવી શામળને લઈ લક્ષ્મીજીને સોંપી
 કહેવા લાગ્યા “ આ મારા ભક્તના પુત્રને તમારા
 પુત્રથી પણ અધિક લાગણી રાખીને નહવરાવી ઘો-
 વરાવી આભૂષણો પેહેરાયાં હો અને પુત્રી કુંવરબા-
 ઈને પણ તેનાં મનમાનતાં વસ્ત્રાભૂષણ સજ્જી હો
 એટલે ચાલો અવાસ શરૂ કરીએ.” આવી કૃષ્ણપર-
 માત્માની આજ્ઞા થતાંની સાથે લક્ષ્મીજી, સત્યભામા,
 રાધીકા અને રૂક્મણી એ ચાર પેલા ભક્તના પુત્ર
 પુત્રીને પોતાના તંબુમાં લઈ ગયાં અને સ્નાન ક-
 રાવી વસ્ત્રાભૂષણ સજ્જવ્યાં. ભગવાને સૂર્યને બોલાવી
 તેની અમુક કળાઓમાંથી કે કળાનું તેજ શામળપ્ર-
 સાદને અર્પણ કરી દીધું જેથી ઠોઠી કામ કમનીય
 તેનું સ્વરૂપ દીવ્ય બની ગયું. એટલે કુંવરબાઈને

રહ્યું આગું અને લક્ષ્મીજી પ્રત્યે કહેવા લાગી
 “માજી મારા બાઈને આજે સાક્ષાત તમે જગત-
 જનેતા પોતે રામજી દીવો જાહી પરણાવો છો અને
 સાક્ષાત કૃષ્ણ પ્રભુ પિતા સમાન સર્વ કરી રહ્યા છે.
 તેથી મને ઘણો આનંદ થાય છે પરંતુ મારી ભત-
 ના પ્રસંગે પણ આવો ભાગ તમે અને પ્રભુ દ્વેષો
 તેનો લાવો હેવાની આતુરતા મને રહી છે તે મારી
 પુરી કરો !” લક્ષ્મીજી કહેવા લાગ્યાં “ત્રિમપુત્રી,
 ચિંતા કરીશ નહિં તારા સિંમત વખતે પણ તારું
 મામેરું જોજ રાધાવર આવીને પુરશે અને જમે પણ
 સહુ તેમની ઇચ્છા હશે તો આવીશું” એટલામાં ના-
 રદ પાસે ઉભા હતા તે કહેવા લાગ્યા “જેન તું
 હવ્યકુળના નામર ગૃહસ્થની સુકુલવતિ સાધવી પુત્રી
 છે ચતુર છે, તો પછી તારા બાઈના લગ્ન પ્રસંગે
 આપણા કૃષ્ણપ્રભુ તને કેહેશે કે “જેન કુંવર તારે
 જે જોઈએ તે માગી હે ?” ત્યારે માગી હેજે કે
 મારે જવસરે આપ લક્ષ્મીજી તથા અન્ય મંડળ
 સહીત પાછા પધારશે જોજ માગું છું” એટલે તને
 વચન આપશે ને તારું કામ સફળ થશે તારી મનો-
 કામના સિદ્ધ થશે. માટે બેટા એ વાતનો ઉધણવો
 કરીશ નહીં. “આ પ્રમાણે જનાનખાનાના તંજુમાં
 સ્નાન વિધી તથા નારદ અને કુંવરબાઈની વાત-
 ચીત થઈ રહી છે. ત્યાં જાગવાને પોતાના તંજુમાં
 પોતાના ભક્ત નરસીંહમેહેતાને શોધ્ય સ્નાન ઇત્યાદી
 કરાવી, બીજાં કસબી ખીતાંબર અને શેલાં પારણ

કરાવી પશ્ચાત પોતાની જોડે જે અધના રથમાં
 બેસાડયા. શામળનો વરઘોડો હોવાથી તેને પણ
 નાગરી રીવાજ પ્રમાણે શ્રીફળ ખુંપ ઈત્યાદી સહીત
 ઈંદ્રને ત્યાંથી મંગાવેલા અધર ઉપર સ્વાર કર્યો અને
 કુંવરબાઈ લક્ષ્મીજીના રથમાં બેઠી થોડીવાર થઈ એટલે
 વ્યુગલ થયું જેથી એકદમ સર્વ મેલાણે કુચની તૈયારી
 કરવા માંડી અને કલાક થતામાં સર્વ કમઠાણ ઉપડી
 ગયું. સર્વ દુઆગળ નિશાન ઠંકાના અને બેઠના
 સ્વારો તેની પછી ખાસા અને લશ્કરી ઘોડેસ્વારની
 અસંખ્ય ટુકડીઓ તેની પાછળ સૂવણું અંખાડીથી
 સજેલા હાથીઓની હારો, તેની પાછળ અનેક
 પાયદળની લશ્કરી અને પોલીસની ટુકડીઓ, તેની
 પાછળ પાલખીઓની હારો, મેના ઈત્યાદી વાહનો
 અને વાહનના બાદ કૃષ્ણ ભગવાન અને બનેયાના
 અને સાબનોના શણગારેલા રથો, તેની પાછળ અ-
 સંખ્ય જાસુસોની મધ્યમાં શામળશાનો દીવ્ય ઘોડો
 તેની પાછળ અસંખ્ય હજીરીયાની વચમાં જાપતા-
 સૂર ચાલતું તમામ જનાનખાનાના રથો તેની
 પાછળ તોપોની હારો, તેની પાછળ તમામ સર-
 બમથી લાઢેલા જળદનાં ગાડાંઓ અને સહુની પા-
 છળ ઉંટના નીશાન ઠંકાની કતાર એ પ્રમાણે શા-
 મળપ્રસાદનો વરઘોડો ભગવાનની હથથાથી ગોઠ-
 વાઈ ચાલ્યા કરતો હતો. જેમ ચાલતે ચાલતે જ્યાં
 વઢનગર પાંચેક કોસ છેદું રહ્યું એટલે ભગવાને
 પાંડુ પુત્ર બીમસેનને બોલાવી કહ્યું કે “ લાઇ

જીમસેન, તમે જઈ આગળ વડનગરના દિવાનજી મહન મેહેતાને સમાચાર કહો કે વરઘોડો આવે છે માટે જાનના ઉતારા વીગેરેની સર્વ સગવડ તૈયાર રાખજો.” જીમસેન તો શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માની આજ્ઞા ચતાની સાથે સત્વર વેગખંધ વડનગર પહોંચી ગયા અને મહન મેહેતાને જઈને કહ્યું કે “ તમારા કાગળમાં લખેલા સાહિત્યથી ખમણા સાહિત્ય સહીત નરસિંહના પુત્રનો વરઘોડો આવે છે માટે જાનના ઉતારા વગેરેની ક્યાં સગવડ રાખી છે? તે અમને મેહેતાજી બતાવો અને પ્રથમ તો એ જણાવો કે સીધાના કોઠારો ક્યાં ભરાવ્યા છે?” આ સાંભળી મહનમેહેતા વાતને હસી કાઢી તેને કહેવા લાગ્યા “ ઠીક ભાઈ ઠીક અમારા લખવાથી ખમણું લાવે એવો મૃત્યુદોહમાં કોઈ રાજા કે શ્રીમંત મનુષ્ય પણ હોઈ શકે નહીં તો એ વેરાળી નરસેયો શું લાવી શકવાનો હતો? કદાચ દશ વીશ નાગર અને સાધુના રોજા સહીત આવતો હશે તેને તમે ખમણું કહી મારી હાંસી કરતા હશે. આવી વાત કરી રહ્યા છે એટલામાં તો દુકંડીના તોપોના નાળોના અને વાજત્રોના ઘેર નાદોને શીશ્રીત અવાજ એકદમ સંભળાવા લાગ્યો. જેથી આખું વડનગર શહેર ખળભળી ઉઠ્યું. જ્યાં છેક વરઘોડો નજીક આવી પહોંચ્યો એટલે મહનમેહેતાએ પોતાની અગાશીમાં ચડીને જોયું તો પોતે લખ્યું હતું તેથી ખમણું સૈન્ય તથા જનૈયા

પણ અમંખ્ય જોયા જેથી તેમને ખાત્રી થઈ કે
 જરૂર મારાથી આ જાનનું પુરૂં પડવાનું નથી અને
 જરૂર મારી હાથી થશે એમાં સંશય નથી માટે
 લાવો વીધ ખાઈ દેહનો ત્યાગ કરી એટલે દેખવું એ
 નહીં અને હાઝવું એ નહીં એવો વીચાર કરી નીચે
 પોતાના ઓરડામાં આવી અશ્વિણ ઘોળી પીવા
 જાય છે એટલામાં દીક્ષીત આવી પહોંચ્યા અને વ-
 રઘોડાનું વર્ણન કરવા લાગ્યા, મદનમેહેતાએ કહ્યું
 “ દીક્ષીતજી મને ખાત્રી છે કે હવે મારી લાજ
 રહેવાની નથી માટે હું તો દેહનો ત્યાગ કરીશ ”
 દીક્ષીતજીએ કહ્યું “ નારે મહારાજ એટલા માટે
 કાંઈ આવો અમુલ્ય જીવ કાઢી નંખાય એશું બો-
 લ્યા ” મદનમેહેતાએ ઉત્તર વાળ્યો. “ જુઓ દી-
 ક્ષીતજી સેન્ય એટલું બધું છે કે કદાચ આ વડ-
 નગર રાજ્યનો સઘળો ખજાનો ખાલી કરવામાં
 આવે તોપણ જાનનું પુરૂં પડે તેવું જણાતું નથી
 તો પછી કૃથા આશા શી રાખવી માટે લાવો મને
 તો મરવા ઘો એટલે પછી મારી આબરૂ જતી તો
 અટકે ” આ પ્રમાણે વાતચીત કરી રહ્યા છે એટ-
 લામાં તો વડનગર નૃપતિ પોતાના મેહેલથી પેલું
 સમજી લશકર જોઈ અચંબો પામી મદનમેહેતાને
 ઘેર આવી પહોંચ્યો અને જુએ છે તો અશ્વિણને
 કટોરો પાસે પડેલો છે ને દીક્ષીતજી પાસે ભેસી
 સમજાવી રહ્યા છે. તેથી શંકા કરીને મદનમેહેતાને
 તે પુછવા લાગ્યો “ મેહેતાજી આ અશ્વિણ શેનું

અને શું થાયું છે?" મેહેતાજીએ નમ્રતાથી એ હાથ
 બેઠીને કહ્યું નૃપેન્દ્ર આટલી મોટી જાતનું પુર ક-
 રવાની મારી શક્તિ નથી. અને એ વાત મારાથી
 કાંઈને કહેવાય પણ શી રીતે તેથી સહુથી સરળ
 અને સહેલો ઉપાય મેં એ શોધી કાઢ્યો છે કે
 રેહોત્સર્ગ કરવો એટલે પછી આગર તો ન જાય
 પછી જેમ થવાનું હોય તેમ થાય " રાજાએ ઉત્તર
 વાળ્યો " અરે પૃથ્વ મંત્રી એમ શું હામ હારી
 જાઓ છો મારો ખજાનો એક સમયે ખીલકુલ
 ખાલી થઈ જશે તોપણ હરકત નથી અરે કદાચ
 મારા નગરના શેઠ શાહુકારોની લક્ષ્મી સઘળી ખર-
 વાઈ જશે તોપણ હરકત નથી. પણ ગમે તેમ
 કરી પુર કરીશું ધીરજ રાખો એમ અમુલ્ય શુભ
 ખોયાથી કશો જ લાભ નથી " આ પ્રમાણે રાજા
 મદનમેહેતાને બોધ દઈ રહ્યા છે તેટલામાં તો વર-
 ઘોડો નગરમાં આવી પહોંચ્યો અને વાજતે ગાજતે
 મદનમેહેતાને ત્યાં ઉતર્યો તમામ દરબારી માણસો
 જનંયાની સરજરામાં મંડી પડ્યા અને મદનમેહે-
 તાને લઈ રાજા નરસીંહ ભક્તનાં દરશન કરવા
 આમા ગયા જાનેયાને માંડવામાં ઉતારો જ્યાં આપ્યો
 હતો ત્યાં મેહેતાજીએ પોતાના સંત સાધુઓ સાથે
 પડાવ કયો હતો. એટલામાં ઉતારામાં આવી મદન-
 મેહેતા તથા રાજા પેલા દીક્ષીત દ્વારા પુછવા
 લાગ્યા કે " અમારા વેહેવાઈ ક્યાં છે ? એટલે
 નાગરવેશે આવેલા યાદવોએ સમવાન તરફ જાંબળી

કરી કહ્યું કે “ મહનમેહેતાણ, આ તમારા વેહેવાઈ એટલે ભગવાને આદર સત્કાર કરી તેમને પોતાની પાસે બેસાડ્યા અને કહ્યું “ મેહેતાણ તમારાં ધન્ય ભાગ્ય કે તમે નરસિંહરામ બેવો સુપાત્ર વેહેવાઈ શોધ્યો ” મહનમેહેતાએ કહ્યું “ ભાઈ શોધ્યો તો ખરો પણ આ બધી જાન બેધ મારો જીવ ગભરાય છે અને શંકા થાય છે કે મારી કેઈ રીતે આબરૂ રહે તેવું લાગતું નથી ” ભગવાન બોલ્યા “ મેહેતાણ ગભરાશો નહીં વિશ્વંભર ઉપર ભરોસો રાખો તમારી લાજ તે જવા દેશે નહીં ” વાક્ય સાંભળી મેહેતાણને ધીરજ આવી એટલે ફરી પુછવા લાગ્યા કે “ અમારા વેહેવાઈ ક્યાં છે કેમ જણાતા નથી ” ભગવાને કહ્યું “ ચાર યોજનના પડાવમાં કેઈ ઠેકાણે બેસી હરિકીર્તન કરતા હશે જરા બુઝો તો જડી આવશે ” આ સાંભળી રાજ સહીત મહનમેહેતા મેલાણમાં વેહેવાઈને શોધતા શોધતા જ્યાં બે હજાર સાધુઓનો અખાડો જમાવી નરસિંહ મેહેતા ભજનની ઝંડી મચાવી રહ્યા છે ત્યાં આવી પોહોંચ્યા એટલે દીક્ષીતે દુરથી ઓળખાવ્યા એટલે મહનમેહેતાએ બે હાથ બેડી નરસિંહરામને નમસ્કાર કર્યા. પશ્ચાત્ત બન્ને વેહેવાઈ બેટ્યા અને અનંદથી એક બીજાની સુલાકાત લીધી.

પ્રિય વાંચક વૃંદ પોતાથી બન્યું તેટલું ખરચ કરી મહનમેહેતાએ ધામધુમથી પોતાની દીકરી

જુડીબાઈનાં લગ્ન કર્યાં. ઝેરાઓમાં પણ લક્ષ્મી તથા
 રૂક્મણિને હાથે સંધળો કારભાર થયો. છેવટે વાજતે
 ગાજતે પરણીને વરકન્યા પાછાં જુનાગઢ વિદાય
 થયાં અને લગવાન પોતાના યાદવો સહીત દારિકા
 સિંધાવી ગયા. આશરે એક માસ જુડીબાઈ જુના-
 ગઢમાં પોતાને સાસરે રહી એટલે વડનગરથી તેડું
 આપ્યું જેથી પાછી પીયેર મળે ત્યાર બાદ થોડે માસે
 શામળપ્રસાદ દેવલોક પામ્યા અને જુડીબાઈ વિધવા
 થઈ એટલે મેહેતાજીએ કહ્યું કે “ લલુ થયું ભાગી
 જંગલ, સુખે બલુશું શ્રી ગોપાલ ” આ પ્રમાણે
 મેહેતાજી તો ઉપાધી ઝોઘી થવાથી અત્યંત ખુશી
 થઈ દીન પ્રતીદીન અધિકને અધિક કૃષ્ણકીરતન
 કરવા લાગ્યા. કુંવરબાઈ પોતાના ભાઈના મરણથી
 અત્યંત ખેદ કરવા લાગી પણ અંતર્યામીએ આપેલી
 જ્ઞાન બુદ્ધિથી ઉપરામ પામી પોતાને સાસરે સારો
 સંધાય જોઈ વિદાય થઈ.

— ❦ —

પ્રકરણ ૬૬.

પિતાનું શ્રાદ્ધ.

પુત્રને ગત થયાને આશરે છ માસ થવા
 આવ્યા એટલે ભાદ્રપદ બેઠો અને શ્રાદ્ધ પક્ષ શરૂ
 થયું. ભાદ્રપદની વહ સમીપને સોમવારે આપણા
 ભક્ત શિરોમણીના પિતાનું શ્રાદ્ધ હોવાથી તેમના
 મોટા ભાઈ વણુસીધરે મોટી ધામધુમથી શ્રાદ્ધ કર-

જાનો નિશ્ચય કરી શ્રાદ્ધની સર્વ સામગ્રી તૈયાર
 કરવા મહા ન્યાત જાતમાં અને સગાં સહોદરમાં
 પણ નોતનાં કેહેવરાવી હીધાં એટલે એવટે નરસિંહ
 એહેતાને ત્યાં આવી વણસિધર કહેવા લાગ્યા કે—
 “અહ્યા નરસિંહ, કાલે આપણા પિતાનું શ્રાદ્ધ છે,
 જેથી કાલે તારા ખટલા સહીત જમવાને વખતસર
 આવજો. વળી બીજું એ કામ લખાવું છું કે
 જંગલમાં જઈ ખાખરાનાં પાંદડાંનો ભારો લાવી
 સહુને પુરાં પડે તેટલાં પત્રાળાં અને પડીયા પણ
 ખનાવી લેતો આવજો અને એટલા બધા માણસોનું
 જમણુવાર થવાનું જેથી પાણીનાં બેડાં પણ ઘણાં
 બેઘરે જેથી ખાઈ મીઠું પાણી ભરવાને પણ તારી
 સ્ત્રીને જરા સહવારમાં વેળાસર મોકલજો અને ઘઉં
 દળવાના હમણાં મારે ઘેરથી આવે તે તેની પાસે
 દળાવી પરોઢીયામાં મોકલી દેજો તેમ જ આવતી
 કાલે સંતસાધુ અને વેરાગીઓના અખાડામાં ન
 ભટકતાં જરા ઘેર રહેજો.” આવાં વચન સાંભળી
 એહેતાણ પોતાના મોટાભાઈ વણસિધરને કહેવા
 લાગ્યા “વણસિધરભાઈ મારે મારા વેરાગીઓ પેહેલા
 અને તમે પછી. પહેલી મારા સાધુઓની સેવા પછી
 તમારું કામ. માટે તે તો ગયા વિના નહીં ચાલે,
 આપને માહું લાગે તો એ કોળીયા જરા વધારે
 જમજો પણ હું તો પેહેલેથી સત્ય કહીશ અને
 મારા ઘરમાંથી પણ તેની ઠાકેર સેવાથી જ્યારે
 ચરવારશે ત્યારે આવી શકશે.” આ પ્રમાણેનું નિ-

રૂપરૂપતા જાહેરું નરસિંહ મેહેતાનું બોલવું સાંભળી
 વણસિધરને કોઈ ચડયો અને કહેવા લાગ્યા. “વળી
 બીજારીને એટલો બધો મીઠાશ. જો એવો જે
 પસવા છે તો બાપનું શ્રાદ્ધ કેમ કરતો નથી. “પાસે
 ન મળે કોઠી અને ઉભી બબરે દોડી” એવો તારો
 ઘાટ છે. વળી તારી રાંડને બીજા લોકોના દલણાં
 ખાયણાં કરવાં ગળ્યાં લાગે છે અને મારા ઘરનું
 કામ કરતાં તાવ ચડતો હશે કેમ “આવાં કઠોર
 વચન” શ્રવણ કરી માણેકબાઈથી રહેવાયું નહીં જેથી
 લાજ કાઢી બહાર આવી જેઠને કહેવા લાગી જે
 તમારી સઘળી હેઝ તેને રાંડ રાંડ કરજો મારે તો
 તમારે ત્યાં જમવા આવવુંએ નથી અને તમારું
 દયાર્થ ખાયણું કે પાણી છાણી ભરવુંએ નથી. તમને
 મળશે તે પ્રમાણે તમે કરશો તો અમને જે ભજ-
 વાન આપશે તે પ્રમાણે અમારે ઘેર આગવું શ્રાદ્ધ
 કરીશું તમે પચીશ બ્રાહ્મણો જમાડશે તો અમારા
 ગજા પ્રમાણે અમને જમાડવાની સંપત્તિ હશે તો
 તેમ કરીશું માટે અમારે તો તમારે ત્યાં ધર્મેએ
 પગ મુકવો નથી.” આ વચન શ્રવણ કરી વણ-
 સિધર મેહેતા તો એકદમ કોષ કરી ત્યાંથી ચાલ્યા
 ગયા અને ઘેર જઈ પોતાની સ્ત્રીને સઘળી હકીકત
 કહી વણસિધરની પત્ની તો કકંશા હતી જેથી
 વણસિધરને નરસિંયાને ત્યાં શું કામ ગયા તે બાબત
 તેમને ઠપકો આપવા લાગી અને કહેવા લાગી કે
 “મેં ક્યાં દીધર ઉપર દીકરી જણી છે કે હું ક્યારે એ

દીયર કે દેરાણીની જરાએ ઓશીયાળીહું. ના આવે
 તો દીસતાં રહ્યાં ” એમ બડબડતી હંબર છલુકા
 અને છકોટા કરી વણસિધરને એક તરણાથી પણ
 હલકા કરી નાંખ્યા. ણીને દીવસ થયો. અને સહ-
 વાર થયું એટલે મહેતી માણેકબાઈ, નરાયંદમહે-
 તાને કહેવા લાગી “ સ્વામીનાથ આપણે જાણે
 આગણું શ્રાદ્ધ કરીશું ! ” મહેતાણી બોલ્યા “ ધરમાં
 સીધાનું તો ઠેકાણું નથી અને તમે કેવી રીતે શ્રાદ્ધ
 કરવાના હતા ” મહેતીણી કહેવા લાગ્યાં “ નાથ
 જીએને તમારા મોટા ભાઈ આટલા બધા સુખી છે
 અને આપણે અન્નને અને કાંતને વેર એવી દુર્બળ
 સ્થીતીને લોગવાએ છીએ કેવો પ્રભુને હેર પણ
 અન્યાય છે ” મહેતાણીએ પ્રત્યુત્તર વાળ્યો સાધવી
 તેને ત્યાં જરા પણ અન્યાય સમજશે નહી. આપણા
 બેવું આ દુનિયામાં કેાઇ સુખી નથી. પ્રભુના ભક્તને
 આ દુનિયામાં કરી ખામીજ નથી જો તમારી શ્રદ્ધા
 હશે તો વણસિધરભાઈ શ્રાદ્ધ કરશે તેનાથી આપણે
 ત્યાં સવાયું થશે ” માણેકગવરી કહેવા લાગી “ સ્વા-
 મિનાથ ત્યારે મારી પાસે આ પાંચ વાલની સુવ-
 ણીની એક વાળી છે તે લઈ અબ્બરમાં જાઓ અને
 તે દેવી તેનું સીધું લઈ આવો અને ધી પણ લેતા
 આવો તેમજ નોતરીયાને તથા શ્રાદ્ધ કરાવનાર
 ગોરને અને એક ગ્રાહણને જમવાનું નોતરૂં દેતા
 આવજો એટલે હું, તમે તથા એ ત્રણ જણા મળી
 માત્ર પાંચ જણની રસોઈ તૈયાર કરીશું અને આપણે

આનંદથી શ્રાઉ આપણે ઘેર કરી જમીશું ” મહે-
તાલુએ કહ્યું “ સાધવી વાફ ત્યારે લાવો વાળી
હું બજારમાં જઈ ધી વીગેરે સીધાનું સર્વ સાહિત્ય
લઈ આવું ” એટલું કહેતાં માણેકબાઈએ વાળી
કાઠી મહેતાલુને આપી એટલે મહેતાલુ વાળી લઈ
ધી લેવા બજાર તરફ ચાલતા થયા મહેતાલુએ
ઘરનું વાશીહું પુણે કરી સ્નાન ધ્યાન કરી ઠાકોર-
લુની સેવામાં પ્રવૃત્ત થઈ અને પ્રભુને શ્રાદ્ધમાં
મઠક કરવાને કાલાવાલ કરવા લાગી. નરસિંહમહે-
તા તે પેલી વાળી લેઈ બજારમાં જઈ વાળી વેચી
તેમાંથી ધી વીનાનું સર્વ સીધું લઈ ઘેર આવ્યા
ને મહેતાલુને લે આપી કહેવા લાગ્યા “ કહો
સાધવી ધી વીનાનો સઘળો સામાન તમારો રસોઈ
માટે આવી ગયો કહો સીધું કેટલા જણને પુરૂ
પડી શકશે એટલે મને નોતરો દેવાની સમજણ
પડે, ” માણેકબાઈએ ઉત્તર વાળ્યો “ સ્વામીનાથ,
તમે અનાજ તો એટલું લાગ્યા કે જેમાંથી આપણે
પાંચ સાત માણસ જમી શકીશું માટે માત્ર હું,
તમે ગોર તથા નોતરીયો અને કુકત એક બ્રાહ્મણ
બસ એટલાનીજ રસોઈ થઈ શકશે માટે બન્ને
તમે ગોરને તથા નોતરીયાને તેમજ કોઈ ન્યાતનો
મળે ત્યાં સુધી ન્યાતનો; નહિં તો છેવટે પરન્યાતના
એક બ્રાહ્મણને નોતરૂં રૂઠ આવે અને ધીનો બંદો-
બસ્ત કરતા આવે મને રસોઈ કરતાં તાર થવાની
નથી. પાછું તમારૂં ઠેકાણું નહીં. કોઈ ઠેકાણે કીર્તન

કરવા બેસી બાંચો તો પછી શ્રાદ્ધ શ્રાદ્ધને ઠેકાણે રહે અને તમને દહાડો ને રાત ક્યાં પડે છે તેની ખબર પણ ના રહે. માટે જ્યાં બાંચો, ત્યાંથી વેળાસર આવજો. શ્રાદ્ધ પણ તમારેજ કરવું પડશે.” મેહેતાજી તો બહુ સાફ કહી હાથમાં તાળ લઈ ઉપડયા. રસ્તે જતાં જતાં તેમનો પોતાનોજ ગોર સામો મળ્યો તેને જયશ્રીકૃષ્ણ કહી નમસ્કાર કરી કહેવા લાગ્યા “ગોર મહારાજ આપને ત્યાંજ આવતો હતો. પણ આફ થયું કે આપ સામા મળ્યા. જુઓ આજે મારા પિતાનું શ્રાદ્ધ છે માટે બપોરે જમવાનું આપણે ત્યાં રાખજો.” ગોરે કહ્યું “આપના મોટા ભાઈ કરે છે ને શું આપ પણ જુદું કરવા માગો છો?” મેહેતાજી બોલ્યા “હા મારા નાથનો હુકમ હશે તો આપણે ત્યાં પણ આજે થશે અને તેથી આપને જમવાનું કહું છું” ગોરે કહ્યું “અમે તમારા ગોર તો છીએજ ને? પણ મેહેતાજી આપ કહો તેને નોતડું દઈ આવું નાહક આપ શું કામ તસ્દી લ્યો છો?” મેહેતાજી કહેવા લાગ્યા “હશે આમે ને આમે હું નીકળ્યો છું ત્યારે કહેતો જઈશ આપને કૃપા પરિશ્રમ શા માટે આપુ?” ગોરે કહ્યું “ના ના મેહેતાજી અમે તમારા ગ્રાહણ બાર વર્ષના ફેરા ખાનાર બેઠા છીએ ને તમે તસ્દી લ્યો તે તો અમારે શરમાવા જેવું. માટે લાવો હું જઈશ આપને આપનું બીજું કાર્ય હોય તે જઈને કરો!” આ પ્રમાણે મેહેતાજી કહે હું જઈશ અને ગોર

કહે હું જીવશ એવી હોંસાતુંસ કરતે કરતે બંનેએ
 આલવા માંડયું. નાગરોના સટાકચેરા આગળ વજ-
 રકે કરતા બંને આવી પોહોઆ એટલે ત્યાં બેઠેલા
 કેટલાક ખટપટી નાગર ગૃહસ્થોએ મેહેતાણની
 મરકરી કરવાની શરૂ કરી અને તેમાંનો પેલો પર-
 સદરાય નામનો નાગર ગોર પ્રત્યે પુછવા લાગ્યો કે
 “ કેમ ગોર મહારાજ આજ મેહેતાણ બેઠે શી
 રકચકે માંડી છે? ગોરે જવાબ દીધો “ કાંઈ નહિ
 ભાઈઓ, એ તો આજે નરસિંહ મેહેતાના પિતાનું
 શ્રાદ્ધ છે જેથી નોતરાં દેવા જવું છે. ” એ સાંભળી
 પરસદરાય મેહેતાણ પ્રતિ બોલ્યા “ ધન્ય ઘડી ધન્ય
 હકાડો કે મેહેતાણ આજે તમે આગવું શ્રાદ્ધ
 કરો છો, ત્યારે તો તુલસીપત્ર પર રહે તેટલો
 તમારા કૃષ્ણ મંદીરનો પ્રસાદ અમને બધાને પણ
 અપાઠજો કે જેથી અમારો દેહ પણ પાવન થાય.
 જો કે તમારા ભાઈ વણસિધર મેહેતાને ત્યાંથી
 તો નોતરાં આવી ગયાં છે પણ સાક્ષાત્ શ્રીકૃષ્ણ
 ભગવાન પોતે તમારી થાળ આરોગનાર એવા પવિત્ર
 તેમના પરમપ્રિય ભક્ત તમે, તેના ઘરનો પ્રસાદ
 પ્રાપ્ત થાય તો અમારો સર્વનો અવતાર સદૃશ થયો
 કહેવાય. ” આવા શુશ્રુતા કરેલા વાક્યોને સર્વ
 નાગરોએ અનુમોદન આપ્યું એટલે મેહેતાણએ વિ-
 ચાર્યું કે, વણસિધરના ઘર કરતાં મારું ઘર અતિ પ્રવિત્ર
 અને ભાગ્યશાળી સમજી મારા નાથના પ્રસાદની
 આ સર્વ નાગરો ઇચ્છા કરાવે છે તો જે થાય તે

ખરૂં, એની મેળે એને એ મારો શ્યામ સર્વેને સુખ
 શાંતિથી જમાવી તૃપ્ત કરશે માટે લાવ સાતસે
 નાગરોને ઘેર નોતરાં દેવરાવી દઉં. એવો નિશ્ચય
 કરી ગોરને મેહેતાણ કહેવા લાગ્યા, “ગોરમહારાજ
 જાઓ ત્યારે સાતસે ઘેર જઈ નોતરાં દહ ઘો કે
 નરસેયાને ત્યાં તેના શ્રાદ્ધ નીમીતે આજે સંધ્યાકાળે
 સર્વ જણુને જમવાનું છે તે પધારજો.” ગોર
 સટાક ચોરે દારિકાધીશની જય બોલાવી નોતરાં
 દેવા આલ્યો ગયો અને મેહેતાણ ધીને ખંડોખસ્ત
 કરવા બજાર તરફ સિધાવ્યા બજારમાં ચાલ્યા જાય
 છે તેવામાં એક વણિકે તેમને ધશારત કરી કહ્યું
 “પધારો જેશ્રીકૃષ્ણ મેહેતાણ પધારો, મેહેતાણ
 આજે સહવારમાં શો સોદો ખરીદવા નીકળ્યાછો?”
 મેહેતાણ બોલ્યા “જાઈ ધી લેવા જાઉં છું. કારણકે
 મારા પિતાશ્રીના શ્રાદ્ધ નિમિતે મારે ત્યાં આજે
 જમણુવાર છે અને આખી નાગરિ ન્યાત જમવા
 પધારનાર છે. માટે ઉત્તમ ધી મળે તો લેવાને
 વીચાર છે.” તે દુકાનદાર વણિકે ઉત્તર વાળ્યો
 “મેહેતાણ ધી મોગરા જેવું આપું, કહો કેટલું
 જોઈએ?” મેહેતાણએ કહ્યું “આશરે દશ મણુ”
 દુકાનદારે કહ્યું “લાવો નાણાં” મેહેતાણએ કહ્યું
 “નાણાં એક પખવાડીયા પછી આપીશ અત્યારે
 સવડ નથી” દુકાનદારે કહ્યું “ત્યારે ઉધાર તો
 આપી શકતો નથી લાચાર.” મેહેતાણ કહેવા
 લાગ્યા “ત્યારે જાલે તમે નહીં અને તમારો જાઈ

જેના હૃદયમાં ભગવાન ઉતરશે તે આપશે ' એમ કહી મહેતાજી તો આગળ વધ્યા. થોડેક દુર ગયા એટલે એક બીજા ધીના વેપારીએ નમસ્કાર કરી જય રાધાવલ્લભ કહ્યા, અને મહેતાજી પ્રત્યે બે હાથ બેડી નમ્રતાપુર્વક કહેવા લાગ્યા, “ આપણ શું લેવા નીકળ્યા છો ? ” મહેતાજીએ કહ્યું “ ભાઈ ધી લેવું છે ” પેલો દુકાનદાર અતિ ભગવાનનો ભક્ત અને મહેતાજીનો આહનારો હતો. જેથી મહેતાજીને કહેવા લાગ્યો “ મહેતાજી ધી ધી શું કરો છો આજ અહીં ભજન કરો તો તમે કહો તેટલું ધી આપું ” તમારા જેવા સત્સંગી અને ભજની માણસથી ધી કાંઈ વધારે છે? પણ આજે આપનું કીર્તન સંભળાવો તો આપું. “ મહેતાજીને કોઈએ ભજન કરવાનું કહ્યું એટલે બાણે ગોળનું ગાડું મળ્યું જેથી તેમણે ઉત્તર પાળ્યો “ અરે ભાઈ ત્યારે તું કહે તેટલી વાર કીર્તન કરી તને સંતોષ આપું હજી શ્રાદ્ધ તો સાચકાળે છે અને અમારી નાગરી ન્યાત રાત સીવાય કદી જમવા મારે ભરાતી નથી જેથી કુરસદ છે તો તું કહે તો હમણાંજ શરૂ કરું ” દુકાનદારે તેમ કરવા સંમતી આપી એટલે મહેતાજીએ દુકાન પર બેસી રાધામાં કરતાજી લઈ શ્રીકૃષ્ણ નામની ધુનું જગાવા માંડી. કીરતન પર કીરતન ગાવા લાગ્યા. તેમના મધુર આલાપ તેમની નાગરી સ્પષ્ટ વાણી અને તેની સાથે અત્યંત પ્રેમ સહીત ભગવાનનું ભજન રસતે આવનાર સ્વ કોઈના ચિત્તને હરી લે તેવું હતું. જેથી તેમનું ભજન

સાંભળવા માટે આશરે એક દલાકમાં હજાર માણસ
લેખું થઈ ગયું. મહેતાજી તો ધી વિગેરે લેવાનું બૂલી
ગયા અને પ્રભુ બજનની ધુનમાં લીન થઈ ગયા.

મારા પ્રિય વાંચકવૃંદ હવે પેલા ગોર આખી
નાગરી ન્યાતમાં નોંતરાં દઈ દીધેલાં જેથી આખી
નાગરી ન્યાતે નરસિંહ મહેતાને ત્યાં સર્વેએ જવું
એવા ઠરાવ કરી ન્યાતના સમયની રાહ બેવા
માંડી-વિઘ્ન સંતોષી નાગરીએ માંડોમાંડી જેમ
ફાવે તેમ વાતો કરવા માંડી “ બાઈ નરસિંહ મે-
હેતો જન્મ ધરીને આજે જ માત્ર જમણવાર ક-
રે છે તો જરૂર સાફ જમણુ કરશે ” બીજો ઉત્તર
દેવા લાગ્યો. “ શું ધુળ સાફ કરશે. ઘરમાં તો
હાંદા કુરતી કદે છે ને શું એ વેરાળી સાફ જ-
મણવાર કરી શકવાનો હતો ? આતો ન્યાતમાં
જવું એટલા માટેજ છે કે તે તુલસીપત્ર અને
એક સાકરનો ગાંગડો આખી વીંચાય કરી શંખ વ-
ગાડી ઉભો થાય છે તેની આપણે ખાત્રી કરી શ-
કીએ. ત્રીજો કહેવા લાગ્યો “ અરે કહાય કેમ વે-
શ્નવ સેવક ઉભો થઈ ગયો હેઠ અને પાશરીકા
રસીના ગોળના લાડુનું જમણવાનું નાગરી ન્યાતને
તેના પિતાના આદ્ય નિમિત્તે જમણે તો ના ન ક-
હેવાય બાકી ઘરમાં તો શંખ વગે છે એતો સફ-
કેાધને ખબર છે ” ચોથો કહેવા લાગ્યો “ હા
બાઈ ત્યારે તેજ હું કહું છું કે રંડાપો તો રા-
કડો છે બાકી દેવાતનના ઉધારા છે.” પાંચમો

વળી કહે છે “ અમે તો નરસિંહો જમાડે તોએ
આવવાના નથી અને ના જમાડે તોએ જુડું નથી.
આપણે તો વલ્લુસિંધરને ત્યાં જઇશું અને પાંચ પા-
ટલા સુકીને જમીશું ” આ પ્રમાણે માંદોમાંદો ના-
મરો નરસિંહ મેહેતાની ઠેકડી કરવા લાગ્યા. પણ
નરસિં મેહેતાની લાજ જાય તો સાડા એવા ધરા-
દાથી આખી ન્યાતે નરસિંહ મેહેતાને ત્યાંજ જ-
મવાનો નિશ્ચય કર્યો

શ્રાદ્ધનો સમય થવા આવ્યો. એટલે મેહે-
તાણ ધી લઇ પાછા ન આવ્યા તે જોઇને માણેક-
જવરીને ચીંતા થઇ જેથી ભગવાનનું દમરણ કરવા
લાગી ભગવાને પણ વીચાર્યું કે મારો ભક્ત તો
કીરતનમાં શુભતાન ખની ગયો છે અને ઘેર તો
તેની સ્ત્રી શ્રાદ્ધ કરવાની રાહ જુએ છે. માટે લાવો
હુંજ નરસિંહ મેહેતાનો વેશ લઇ ભક્તને ત્યાં
જઈ અને શ્રાદ્ધ વીગેરે કરી ભક્તની પત્નિની મ-
નોકામના પુરણ કરે આવો નિશ્ચય કરી ભગવાને
અકૂરને યોલાવી આજ્ઞા કરી કે તમે વલ્લુઝારને
વેશે સીધા સામાનની પોઠો ભરી નરસિંહ મેહે-
તાને ઘેર જઈ ખાલી કરો અને હું હમણાંજ
આવી પહોંચું છું “ આજ્ઞા થતાંની સાથે અકૂરણ
વલ્લુઝારનો વેશ લઈ પોઠો ઉપર સીધું ભરાવી જુ-
નાગઢમાં મેહેતાણમે ઘેર આવ્યા અને મેહેતાણમે
કહેવા લાગ્યા “ જ્ઞેન આ ભક્ત નરસિંહરામે
સીધું પોકલ્યું કે તો ગ્રીએ ઠેકડું પોઠો ખાલી ક-

રવી છે તે ખતાવે ” મેહેતીલએ પોતાના મંદી-
 રના વિશાળ ચોકમાં સર્વ સીધું નંખાવી દીધું
 અને ધીની રાહ જોતાં બેઠાં એટલામાં નરસીંહ મે-
 હેતાને વેશે લગવાન આવ્યા અને કહેવા લાગ્યા
 “ કેમ મેહેતીલ શ્રાદ્ધ સરાવનાર ગોર મહારાજ
 હલ કેમ ના આવ્યા? મેહેતીએ કહ્યું ” તમારા
 ભાઈ વણસિધર શ્રાદ્ધ કરવાના છે એટલે વખતે
 ત્યાં ગોર જવાના હોય તો કેને ખબર. શ્રીમંતનું
 સહુ કાંઈ સગું ધાય અને ગરીબનું કાંઈ ન થાય
 એ કે એનો ભાઈ બીજો પણ જ્યાંસુધી ન્યાતનો
 પ્રાદાણુ શ્રાદ્ધ સરાવનાર મળે ત્યાં સુધી સાફ નહીં
 તો પછી છેવટે પરન્યાતનો લાવજો બાકી ગોરને
 હવે બોલાવો તો સાફ કારણ કે શ્રાદ્ધનો સમય
 થવા આવ્યો છે. મેહેતીલનું આ પ્રકારનું બોલવું
 સાંભળી લગવાન ગોરને બોલાવવા આવ્યા. ગોરને
 ઘેર આવી તેને બોલાવવા લાગ્યા એટલે ગોરે ધ-
 રમાંથી જવાળ દીધો “ ભાઈ તમારે ત્યાં શ્રાદ્ધ ક-
 રાવા મારાથી નહીં અવાય કારણ કે તમે બીખારી
 હોકો મને દક્ષિણા વણસીધરની પેઠે આપી શકવાના
 નહીં અને વણસીધરને ત્યાંની દક્ષિણા જો તમારે ત્યાં
 આવું તો બંધ માટે મારે તો વણસિધર મેહેતાને
 ઘેર શ્રાદ્ધ કરવાનું છે માટે બીજા ગોર પ્રાદાણુને લઈ
 આવ્યો મારાથી આવી શકાશે નહીં. આ વચન સાં-
 ભળી લગવાને કહ્યું ” ત્યારે ગોર મહારાજ એક
 કાગળ લેઈ તેપર લખી આપો કે આજથી હું

તમારે ગોર નહીં અને તમે મારા યજ્ઞમાન નહીં
 ગોરે કહ્યું “લાવો લખી આપું” એમ કહી ગોરે તો
 વમર વિચારે ભગવાને કહ્યું તેમ લખી આપ્યું એટલે
 કાગળીયું લેઈ ચાલતા થયા. રસ્તે ચાલતાં એક હળ-
 ખેડુત પ્રાદાણ મળ્યો. તેને કહેવા લાગ્યા “અરે
 મહારાજ તમે જરા મારે ઘેર આવી શ્રાદ્ધ કીયા
 કરાવશો?” પેલો પ્રાદાણ કહેવા લાગ્યો “મેહેતાણ
 હું ઝોદિચ્ચ સહસ્ત્ર પ્રાદાણ છું અને ખેતીનો ધંધો
 કરું છું મને શ્રાદ્ધ કરાવતાં કે કોઈપણ કમકાંડ
 કરાવતાં આવડતું નથી કારણ કે હું બીલકુલ ભણેલો
 નથી એટલે આવીને શું કરું માટે બીજો કોઈ ભણેલો
 પ્રાદાણ શોધી લઈ જાઓ કે તે વિધિસર શ્રાદ્ધ કરાવે
 આ વચન સાંભળી ભગવાન યોદ્યા “અરે મહારાજ
 જેવું આવડે તેવું શ્રાદ્ધ કરાવજો પણ ચાલો અત્યારે
 હું બીજો પ્રાદાણ શોધવા ક્યાં જાઉં?” એમ કહી
 ભગવાને અતી આશ્રય કરી તે પ્રાદાણને જોડે લેઈ
 ઘેર આવ્યા ઘેર આવ્યા તો મેહેતાણએ ન્યાતની
 રસોઈની શરૂઆત કરી દીધેલી જોઈ પેલા પ્રાદાણને
 ઘેર લાવી અકુર, ઓધવ વીગેરે સાધુ વેશે ઉભા હતા
 તેમને ભગવાને કહ્યું આ ગોર મહારાજને ખેસવાને
 આવઠ આપો અકુરે બાજઠ આપી એટલે પેલો
 પ્રાદાણ તે ધર બેઠો અને મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો
 અરેરે આ નરસીંહરામ ભક્ત પોતાના બાપનું શ્રાદ્ધ
 કરવા અર્થે મને જાહીં લાવ્યા તો ખરા પણ મને કશું
 આવડતું નથી જેથી શ્રાદ્ધકીયા હું શી રીતે કરાવીશ?

આવો મન સાથે પેલો પ્રાદ્ધાન્ય વીચાર કરેછે એટલામાં
 તે શ્રાદ્ધની સામગ્રીઓ તૈયાર થઈ અને નરસીંહરામ
 મેહેતાના વેશે ભગવાન શ્રાદ્ધ કરવા બેઠા પેલા હજ-
 એડુ પ્રાદ્ધાન્યને શ્રાદ્ધ કરાવવા પોતાની સામે બેસાડ્યો
 અને તેના મુખ ઉપર ભગવાને જરા સ્પર્શ કર્યો
 એટલે જેમ પાણીની ધારા છુટે એમ સરસ્વતિની
 ધારા છુટી અને સર્વ કર્મકાંડ વિધીપુર્વક કરાવવા
 લાગ્યો. બધા બેઠને દીંગ થયા કે થોડીવાર પહેલાં
 આ પ્રાદ્ધાન્યને કશું આવડતું નહતું અને એટલી
 વારમાં તેણે શી રીતે કર્મકાંડ કરવા માંડ્યું. પિંડ
 ઉપર દક્ષણા સુવર્ણ મોહોરોની મુકી એટલે પેલો
 પ્રદ્ધાન્ય ઘણો રાજ થઈ ગયો. બે કલાકમાં શ્રાદ્ધાદીથી
 પરવારી ભગવાન રસોઈના સાહીત્યની તૈયારી કર-
 વામાં ગુંથાયા તમામ જાતનાં પકવાનો, તમામ
 જાતનાં શાકો, તમામ જાતની સ્વાદીષ્ટ ચટણીઓ,
 અથાણાં, રાયતાં અને અન્ય સામગ્રીઓ પણ તૈયાર
 કરાવી દીધી. સમય થયો એટલે નાગરી ન્યાત ભરાઈ
 મઈ એટલે ભગવાને રત્નજડીત પાટલાઓ સુવર્ણના
 માળી વાઢકા તથા જળપાત્રમાં લોટા અને પવાલું
 એમ દરેકને આપી દીધાં એટલે રસોઈ નીકળી થોડી-
 વારે સર્વ સામગ્રી પીરસાઈ રહી એટલે સર્વ જમવા
 બેઠા, જમી રહ્યા એટલે સર્વને જમવાને દક્ષીણા
 આપી અને સંપુર્ણ સંતોષ્યા નાગરો તો સર્વ વિ-
 સ્મય થઈ અત્યંત રાજ થતા થતા ઘેર ગયા એટલે
 ભગવાન પણ સર્વ સમૃદ્ધી દારિકા તરફ સીધાબ્યા

પશ્ચાત ઘોડીવાર થઇ એટલે મેહેતાજી ધી લઇ ઘેર
 આવ્યા અને જુએ છે તો બધું પરવારી મેહેતીજી
 જમવા બેઠાં હતાં. મેહેતીજી જોઇને કહેવા લાગ્યાં
 “ સ્વામિન તમે હમણાં જમી પરવારી ગયા અને
 પાછું આ ધી શેતું લાવ્યા? ” મેહેતાજીએ કહ્યું એ
 તો શ્રાદ્ધને માટે લાવ્યો છું. મેહેતીજીએ કહ્યું
 “ અરે શ્રાદ્ધ તો ક્યારનુંએ થઈ ગયું અને નાગરિ
 ન્યાત બધી તમારા દેખતાં જમી ગઇ છતાં વળી
 ધી અને શ્રાદ્ધ બીજું હવે શાનું કહોછો શું થેલા
 થઇ ગયા કે બધું ભૂલી ગયા. “ મેહેતાજીએ કહ્યું ”
 એમ, શ્રાદ્ધ થઈ ગયું. જરૂર ત્યારે મારા નાથે મારા
 વેશે આવી આપણી સર્વ મનોકામના પુર્ણ કરી એ
 મારા વહાલાજીએ આવી નાગરી ન્યાત જમાડી આ-
 પણી લજ્યા રાખી ધન્ય છે મારા પ્રભુ તમારા ગુણ
 જેટલા ગાઉ તેટલા થોડા છે. ” એમ કરી ભગ-
 વાન ઉપર અતિ પ્રેમ આવવાથી પાછી ભજનની
 ઝડી લગાવવામાં ગુલતાન બની ગયા. માણેકગવરી-
 જી નાગરિ ન્યાત જમી ગયા પછી શહેરના માગણ
 બીખારી તથા એવા માગી ખાનારા સંતસાધુઓને
 ઘોલાવી જમાડ્યા અને તૃપ્ત કર્યા જેથી નરસિંહ-
 રામને ધન્યવાદની સાથે આશીર્વાદ આપતા આ-
 પતા તેઓ વીદાય થયા.

—ૐ શ્રી તત્સત્—

પ્રકરણ ૭ મું.

હુંડીનો સ્વિકાર.

મારા પ્રિય વાંચકજી હ શ્રાદ્ધ ગયાને છ માસ પુરા થયા એટલે મેહેતાજીની ધર્મપત્નિ માણેકબાઇ માંદી પડી અને આયુષ્યની અવધિ આવી રહ્યાથી ગત થઇ ગઇ. જે દીવસે તે દેવલોક પામી તે દીવસે પણ આપણી વાર્તાના નાયક ભક્તશિરોમણિ નરસીંહમેહેતા તે કાંઇક ઠેકાણે ભજન કરવા ગયા હતા. દેવલોક પામ્યા પછી મેહેતાના ચાર પડોશીઓએ જઇ મેહેતાજીને સોધી કાઢી તેણીના મરણની ખબર કરી અને ખબર થતાંની વારમાં મેહેતાજી તે વધારે ને વધારે હર્ષથી શ્રીકૃષ્ણચંદ્રની ધુન લગાવતા લગાવતા ઘેર આવ્યા “ભલુ થયું ભાગી જંગળ સુખે ભજીશું શ્રી-ગોપાળ” એ વચન તે વખતે તેઓ બોલ્યા હતા અને અત્યંત ઉત્સાહ અને આનંદપૂર્વક માણેકબાઇ ના શબને અગ્નિદાહ કરી તેણીના અસ્થિ (હાડકાં) તથા રક્ષા (રાખ) ગંગામાં પધરાવી ભજન કરતા કરતા ઘેર આવ્યા. આ જોઈ આખા નગરની વસ્તી તથા રાજા સુદ્ધા પણ વિસ્મય પામ્યા કે સૌ મરવાથી સર્વને શોક અને ખેદ થાય ત્યારે

આ નરસૈયાને હર્ષ થાય છે. કેવું આશ્ચર્ય; દુનિ-
યાથી કેવલ વિરુદ્ધ કેાઈ કહેવા લાગ્યા કે નરસિંહ-
રામ તો નિર્મોહ અને સંત પુરુષ છે કેાઈ કહે કે
વિરક્ત અને પવિત્ર સાધુ છે. કેાઈ કહે કે ભઈ
જેને ભગવાન મળ્યા પછી બીજી શેની તૃષ્ણા રહે,
કેાઈ કહે કે અરે ભાઈ એ બાદુગર છે એક મરશે તો
બાદુમરી બીજી પરણી લાવશે. એમ જેમ જેને
કાંવે તેમ બોલવા લાગ્યું. આપણા ભક્ત શિરોમણિ
તો શ્રીકૃષ્ણના ચિંતન કરવા સિવાય અન્ય કશા
તરફ કદી લક્ષ્ય આપતા ન હતા. આમ કરતાં
કરતાં માણેકબાઈને વૈકુંઠ સિધાબે એક ભકવાડીયું
થયું અને ઉચ્ચ નાગરી ન્યાતના રીવાજ પ્રમાણે
અને વળી મેહેતાજીના ઉચ્ચ કુળના રીત રીવાજ
પ્રમાણે માણેકબાઈની મણ્ડિકિયાની ચાર ન્યાતો
(અર્થાત્ દશમું, અગીયારમું, બારમું અને તેરમું)
કરવાની તેમને ફરજ પડી જેથી ન્યાતો માટે દ્રવ્ય
શી રીતે પ્રાપ્ત કરવું તેની ચિંતામાં ને ચિંતામાં
નવમો દીવસ પણ વ્યતિત થઈ ગયો. દશમા દિવ-
સનું પ્રાતઃકાળ જ્યાં થયું એટલે ભગવાનનું કરવું
અને ચાર સાધુઓ તેમનું નામ પુછતા પુછતા મ-
રમાં ફાળવ થયા મેહેતાજીએ તેમને આસન આપી
એસાડયા, જળપાન કરાવ્યું પશ્ચાત્ તેમના આગ-
મનનું કારણ પુછ્યું. એ સાંભળી પેલા સાધુઓ
પૈકીના આગેવાન સાધુએ કહ્યું “ ભગત નરસિંહ-
રામજી હમને બડે બડે ગૃહસ્થ લોકકું પુછા ફી

હમકે દારિકાંકી હુંડી કહાં મીલેગી સળહીને યહી
કહા કે નરસી ભગત કે વહાં બજો વહાંપર દારિ-
કાકી હુંડી મીલેગી વામે ભગત હમ પ્રજનાસી
સાધુ હુંડી લેનેકે લીયે આપકે પાસ આયે હમ
હમ સાધુ હોઠે દ્રવ્ય લેકે મુસાફરી કરના ઉચિત
નહિં હય. "કબી માર્ગમે ચોરચખાર મીલ બાય
ચોર છુટ લેવે તો હમ સંતલોક નિરાધાર બનકે
હુઝી હો બાય ચોર તિથ્યાત્રામિ ફિર કઠીન
હોબાય આ તે આપકે પાસ ચે સાતસો રૂપયેકી
થેલી રખખી બતી હય આપ ઇસકી હુંડી લીખ
લીખયે કી હમકે વાપસ દારિકા પુરીમે વો રકમ
હમકે મિલે આપકા નારાયણ લલા કરેગા ખજર
ચે તિથવાસીયોને આપ કયા કરકે હુંડી લીખ
હોગે " આપણા ભક્તશિરોમણિ નરસીંહ મહેતાએ
સાતસોની થેલી બેઈ મનમાં વિચાર કયો " આજે
હશમાની ન્યાત કરવાની છે અરે ઠંઠ તેરમા સુખી
ન્યાતો કરવાની છે. મારા નાથે માણેકબાઈની મણી
ફિયાની ન્યાતો કરવા કહાવ આ સંકેત રચી દ્રવ્ય
ચોકદયુ હશે તો કોને ખજર. માટે લેઇ લેવાડે
અને એ દારિકાખીશ ઉપરજ હુંડી લખી આપ
જોટલે ઘણીએ તે હુંડી સ્વીકારી સાધુઓ જ્યાં હશે
ત્યાં જઇ તેમની રકમ આપી આવશે માટે મહત્ત
તક બેશીએ ન વાંચે માટે લાવ હમણાં તો આ
રકમ લેઇ તેનો સદુપયોગ કરે પછી મારા નાથ
સણોએ તેનું ફાડી લેશે. આપવાની ફિકર તેને અને

લેવાની ફીઠર મને પછી મારે લેઈ લેવામાં શંકાજ
શા માટે રાખવી જોઈએ. વળી રઠમ છે બરાબર
એટલે ન્યાતો પણ થશે અને બન્ડારો પણ થશે
મારા વહાલાને પણ લોગ ધરાવાશે અને એ રીતે
સહુ કામ સધાશે માટે રૂપીયા લેઈ હુંડી લખી
આપવામાં કાંઈ પણ હરકત વીચાર કરતાં જણાતી
નથી. આજથી દ્રવ્યનું તો કામ પડવાનું એમાં
જરા પણ શક નથી માટે લક્ષ્મી ચાલો કરવા
આવે અને હું મોહું ધોવા જઈ એતો કેવળ અ-
નુચીત ” આવો મનમાં મેહેતાજી વિચાર કર્યો કરે
છે ને પેલા આવેલા સાધુઓની માગણીને ખુલાસો
આપતા નથી એ જોઈ પેલા સાધુઓ ફરીથી કેહેવા
લાગ્યા “ભક્તરાજજી કહો હુંડી ત્રીજી દોગે ફી નહીં?
હમ લોગ આપકે પર આધાર રખ કે હુંડી લેને આવે
હય ફીર આપકી જસી ઇચ્છા ” નરસિંહ મેહેતાજી
આ સાંજળી ઉત્તર આપ્યો “ મહારાજ લાવો ત્યારે
રૂપીઆ લે છે તમને હુંડી લખી આપું એટલે
તમે તે હુંડી દારિકામાં જઈ શીકતાવળે ” સાધુઓ
કહેવા લાગ્યા “ યોત અચ્છા ભગત પરમાન્મા તુમારા
કલ્યાન કરેગા. ” આ પ્રમાણે કહી મેહેતાજી
નીચે પ્રમાણે હુંડી લખી.

“ સ્વસ્તિ શ્રી. દારિકાપુરી મહાશુભસ્થાને
પુન્યારાધે અનેક સર્વે ઉપમા લાયક શેઠજી શ્રી
“ શામળશા વાસુદેવ પારસાત જોગ શ્રી જુના-
ગઢથી લિ. દાસાનુદાસ ચરણકમલ અભિલાષિ

મેહતા નરસિંહના સપ્રેમ જયશ્રીકૃષ્ણ વાંચશે. જત અત્રેથી ચાર તિર્થવાસી સાધુઓ પાસેથી રાખ્યા રૂ. ૭૦૦) અંકે સાતસો પુરા નવા શિ-
ક્કાના ચલણી શીક્ષાઈ, બરાબર તોલના, મુઠલ
હુંડી પહોંચેથી ઠામ ઠેકાણું ચોકસ જોઈને તરતને
તરત ગણી આપજો એજ. બિ. ના સપ્રેમ સાદાંગ.”

ઉપર પ્રમાણે હુંડી લખી મેહતાજીએ પેલા
ચાર તિર્થવાસી સાધુઓને આપી તેમને કહ્યું કે
જાઓ હવે દારિકામાં જઈ આ હુંડી શીરનામા
પ્રમાણે શેઠ શામળશાને પોંડોંચાડજો એટલે
તમને તે તરત રૂપીયા મળી આપશે. એ શામ-
ળશા શેઠ ઘરના એવા શ્રીમંત અને વટવાળા છે
કે તમારી હુંડીને એક ઘડીનું પણ રોકાણ ન
થતાં તરત તેઓ શ્રીકારી દેશે. મારી લેવડદેવડ
દારિકાપુરીમાં માત્ર તેમનીજ સાથે છે અને એકથી
કરોડ સુધી નાણાં મારે નામે તેઓ ચુકવી આપે
તેવા છે તમને તે અમારા શેઠનો પરિચય નથી
એટલે અગાઉથી શું કહેવું પણ જ્યારે તમે તે-
મની પાસે જશો ત્યારે તેમની શ્રીમંતાઈની, તે-
મના વૈભવ તથા ઐશ્વર્યની અને તેમની વ્યહવાર
કુશળતાની તમને ખબર પડશે. માટે સુખેથી
સિધાઓ અને દારિકાપુરીની યાત્રા નિર્ભયતાથી
કરો. ” મેહતાજીની આ પ્રજારની પ્રિયકર વા-
ણી શ્રવણ કરી પેલા ચારે તિર્થવાસી સાધુઓ
હુંડી લઈ રૂપિયા મેહતાજીને ત્યાં મુકી

દારિકાપુરી તરફ વીઠામ થયા એટલે મેહેતાજીએ
 પોતાના કૃષ્ણમંદીરમાં જઈ પેલી પ્રતિમા પ્રતિ-
 પલ્લુ કરાવ્યાળુ સ્વરે કહેવા લાગ્યા “ હે શરણાગત
 જાકતવત્સલ દીનબંધુ દીનાનાથ, આપના જરોંસે
 મેં આપના ઉપર એ તિર્થવાસીઓને હુંડી લખી
 આપી છે તો તેઓ દારિકામાં પહોંચે કે સન્નર
 શીકારને જે તેમ નહીં કરે તો તમારી પ્રતિ-
 જ્ઞાને હાંની પહોંચશે. હે દીનદયાલ હામોદર !
 એથી મારી આગર જવાની નથી પણ તમારી
 જશે તે જાણુને મારે તો કાંઈ લેવા દેવા નથી
 પણ લોકો આપની મરકરી કરશે આપના નામને
 ખોટ લાગશે આપનું ખીરક જશે એમાં માફ કાંઈ
 જવાનું નથી. આપનામાં મને સંપુર્ણ વિશ્વાસ
 હોવાથી મેં રૂપીયા લઈ હુંડી લખી છે. કારણ કે
 પત્નિની મરણક્રિયા કરવાની આવશ્યકતા છે તે
 આપનાથી અજાણ્યું નથી. છોકરાં છૈયાંને પરણાવ-
 વામાં મદદ કરી, પિતાનું શ્રાદ્ધ સાર્યું એમ અનેક
 અણીના પ્રસંગે આપે પ્રત્યક્ષ સહાય કરી છે તે
 બધું જગત જાણે છે તો આ પણ તેવુંજ અણીનું
 કાર્ય સમજી આપ હુંડી શીકારશે એવી મને સં-
 પુર્ણ ખાત્રી છે હે ભગવન્ આપે અત્યારસુધી
 અને પોતાનો ગણી ન લાવ્યો છે તો હવે પણ
 નિભાવશે એવો મને પુર્ણ વિશ્વાસ છે, હજી
 સુધી આપ કોઈપણ ઠેકાણે કોઈપણ ભક્તના કા-
 મમાં એવજની થયા નથી તો મારા કામમાં સં-

પુણ્ડાથી વચનને પાળે છે. તેમ પાળશે. એમ નિઃશંકપણે હું માનું છું કે ઠામોદર, મારો વે-
હેવાર, મારો ભાર અને મારો સર્વ આધાર, સા-
મળીયા માત્ર એક આપ જ છે. હુંડી ને પાછી
ફરશે તો તમને દેવાળું આવશે એમાં મારું કશું
જવાનું નથી. હે ભગવન ! આપે સામળશાના
લગ્નમાં સેંકડો રૂપીઆ ખરચી નાખ્યા તો આ
સાતસેંની રકમથી આપને ખબરને જોટ આવવાની
નથી માટે મારો ટેક નીલાવનાર આપ ધણી સ-
મર્થ છે.” આ પ્રમાણે પેલી કૃષ્ણપ્રતિમા પ્રત્યે
મેહેતાજીએ સ્તુતી કરી પશ્ચાત્ત સરાવનાર ગોરને
બોલાવ્યો અને નાતની સામગ્રી લાવી એક તરફ
રસોઈ શરૂ કરી અને પોતે ગોરને લઈ ગંગાએ
દશમું સરાવા આપ્યા ગયા. નાગરી ન્યાતને ખબર
પડી કે મેહેતાજી પોતાની પત્નિની મણ્ડિકિયાની
ન્યાતો રૂડી કરવાના છે. તેથી નાગરો ન્યાતના શા-
કપાંદડે એકઠા થયા અને પેલા તિથવાસીની હુંડી
સંજોળી માંહોમાંહી વાત કરવા લાગ્યા, એક કહે
‘મેહેતાજીની હીમતની બલિાહારી છે, કે હુંડી
લખી આપી’ બીજો કહે ‘લખી આપી તેમાં શું
વળ્યું, દારિકામાં તિથવાશીને રૂપીયા મળે અને
હુંડી શિકરાય ત્યારે ખરૂં બાકી ને બુઠાણું હશે
અને રૂપિયા યાત્રાળુઓને નહીં મળે તો તેઓ
પાછા આવી મેહેતાજી ઉપર ઠગાઈની ફરીયાદ માં-
હશે. ત્રીજો કહે ‘અરે એમ તે યાચ. મેહેતાજીને

જાગવાન વશ છે એટલે જાગવાન તે ચારે તિર્થ-
વાસીઓને ચરાફનો વેશ લઈ ગમે તે રીતે હુંડી
શીકારી રૂપીયા આપી જશે. થોથો કહે “કંઈ
જાદુ બાદુ ચલાવી બનાવટી શીક્ષાના રૂપીયા દા-
રિકામાં તેઓને મળી જાય તેવો ઉપાય રચ્યો
હશે.” પાંચમો કહે ‘નારે જાઈ બનાવટી શીક્ષાનાં
નાણાં તે વળી તીર્થવાસીઓ સંઘરે કે ? શું કાંઈ
તેઓને આંખ નહીં હોય. એમ કંઈ એ લોકો લે
તેવા નથી.’ આ પ્રમાણે શાકપાંદડે મેહેતાજીએ
ચેલા તિર્થવાસીઓને લખી આપેલી હુંડી સંબંધી
વાતચીત ત્યાં કરે છે એટલામાં સરાવી ગોરને
લેઈ મેહેતાજી ઘેર આવ્યા ઘેર આવી જુએ છે
તો નાગરી ન્યાત શાકપાંદડે ભરાઈ હતી. મેહેતાજી
તે જોઈ ઘણા પ્રસન્ન થયા અને ન્યાતને આભાર
માનવા લાગ્યા. સંધ્યાકાળ પડી એટલે દશમાની
રસોઈ તૈયાર થઈ અને નાગરી ન્યાત ભરાઈ. દ-
શમું, જગીયારમું જો કે કુતકી જમણું હતું તોપણ
માણેકબાઈ આશરે પીસતાળીસ ઉપરની વચે મ-
રણુ પાત્રી હતી જેથી તેનાથી જેટલાં સ્ત્રીપુરુષો
નાની ઉમરનાં હતાં તે સઘળાં દશમાની ન્યાતમાં
મેહેતાજીને ઘેર જમવા આવ્યાં હતાં જેથી લગ-
ભગ પોણા ભાગની ન્યાત દશમાને દીવસે જમવા
ભરાઈ હતી. જ્યાં વખત થયો એટલે ન્યાત જ-
મવા બેઠી અને થોડીવારમાં જમી પરવારી મેહે-
તાજીનાં વખાણ કરતી કરતી વીદાય થઈ. મેહેતા-

જીએ વધેલું ખાવાનું મામલું બીજારીઓને વેહેંચી લીધું અને પાછા હાથમાં તાળ લેઈ કૃષ્ણકીર્તન કરવામાં પ્રવૃત્ત થયા. બીજે દીવસે અગીયારમાની ત્રીજે દીવસે બારમાની અને ચોથે દીવસે તેરમાની એમ ચારે ન્યાતો કરી નાગરી ન્યાતને સંતોષ પમાડી. અને પાંચમે દીવસે આખા જુનાગઢ શહેરના સંત સાધુઓનો ભંડારો કર્યો અને પોતાના ઠાકોરજીને પણ લોગ ધરાવ્યો. એ રીતે મેહેતાજીએ પોતાની ધર્મપત્નિની ઉત્તરકીર્તિ વીધીસર અને રૂઝે પ્રકારે કરી.

પ્રિય વાંચકવૃંદ, હવે પેલા તિર્થવાસી ચારે સાધુઓ જુનાગઢથી નીકળી એક અઠવાડીએ દારિકાપુરીમાં પહોંચ્યા. એક ધર્મશાળામાં સુકામ કરી દારિકાધીશનાં તેમણે પ્રથમ દર્શન કર્યું દારિકાનાથના ગુગળી મુખીયાજીએ તેમને યાત્રાળુ જાણી ઠાકોરજીનો પ્રસાદ આપ્યો એટલે તેઓએ ત્યાંને ત્યાં આરોગી લીધો. પશ્ચાત પેલી હુંડીના શીરનામાના, ઠામ ઠેકાણા સંબંધી તજવીજ કરવાને ગામમાં વિદાય થયા. પ્રથમ તો તેઓ જનજરમાં જઈ શામળશા શેઠની દુકાન ક્યાં છે એમ દુકાનદારોને પુછવા લાગ્યા. પણ તેઓએ ઉત્તર વાળ્યો કે અહીં કોઈ શામળશા નામના શેઠની દુકાન નથી. દુકાનદારોએ આટલું કહ્યું છતાં તેઓને ખાત્રી થઈ નહિ લેથી આખી દારિકાપુરી જોળી વળ્યા પણ શામળશા શેઠની પેઢીનો કંઈપણ પત્તા

લાગ્યો નહિ એથી હેવટે બાકી પેલી ધર્મશાળામાં
જ્યાં પોતે સુકામ ઠયો હતો ત્યાં જઈ નીરાશ થઈ
જેઠા. સહવારથી સાંજ સુધી રેઢી ખેળવામાં તે
સુધાયા હતા. પણ જ્યારે કેંઈ મેકાણે પતો લાગ્યો
નહિ ત્યારે તેમના હૃદયમાંથી શ્રદ્ધા ગઈ અને હુંડી
ખનાવટી તથા ખોટી છે એમ સમજી અત્યંત વિ-
માસણમાં પડયા. બીજા દીવસનું સહવાર થયું એ-
ટલે દારિકાપુરીના આગેવાન શેઠીઆઓ અને સરા-
ફાના પેઢીદાર પેઢીમાંના સુખ્ય અને નામીયા શેઠને
ત્યાં જઈ પેલી હુંડી તિથવાસીઓએ બતાવી એટલે
હુંડી ભેઈ તે સુખ્ય શ્રીમંત વણિક તિથવાસી-
ઓને કહેવા લાગ્યો. ‘અરે યાત્રાળુઓ આ દારિ-
કામાં તો પ્રાણણ, ક્ષત્રી, વૈશ્ય કે શુદ્ર વણુ’ પેઢી
કેંઈ વર્ણમાં શામળશા શેઠ નથી તેમજ તે નામ-
ની કેંઈ પેઢી પણ ચાલતી નથી. અમે તો શામ-
ળશા એવું નામ કાને પણ સાંભળ્યું નથી. તમને
ખનાવટી હુંડી લખી આપી આટલા બધા રખડા-
વ્યા તેથી એમ લાગે છે કે તે હુંડી લખી આપ-
નાર ઠગ હશે. જાઓ જાઇ જાઓ પાછા બુનાગઢ
જાઓ અને રૂપીયા તમારા લેઈ આવો નહિ તો
મેઢે ને માથે આઢર ઓઢીને રહશો. લોભીયાને ધુ-
તારા મળ્યા વગર રહે નહી તે જાનું નામ. ‘અર્થ’
ગાંઠે ને વિદ્યા યાઠે’ એ ઘરઠાઓની કહેવતને તમે
બાબુ પર સુઢી તેથી જાવા પરતાયા. જાઓ જાઇ
જાઓ પાછા બુનાગઢ રૂપીયા લેવા હોય તો નહિ

તો આ હુંડીને ઘોઘ થીઓ, દારિકામાં શીકારા
તેની નથી. આ સાંભળી ચારે તિર્થવાસીઓ મોટા
નિઃશ્વાસ થઈ દારિકાની યાત્રા યાત્રાને ફેરવે રહી
અને બુનાગઢના પંથે પાછા ફર્યા. આ પ્રમાણે બધાં
નિરાશ થઈ પેલા ચારે તિર્થવાસીઓ બુનાગઢ ત-
રફ પાછા ફર્યા એટલે કૃષ્ણ પરમાત્મા પોતાના મંદી-
રમાં વિચાર કરવા લાગ્યા કે “ નિશ્ચય ભક્તની હવે
લાજ જવાની. માટે શામળશાનો વેશ ધારણ કરી
ભક્તની હુંડી અવશ્ય શીકારી લેવી જોઈયે, અને
ભક્તની પત રાખવી જોઈયે. હું તે મારા નરસીંહ
ભક્ત જોડે પ્રથમથીજ વચને બંધાયલો છું કે બહ-
વાર અને પરમાર્થના તારા દરેક પ્રસંગને હું ની-
વધને પાર પાડીશ. આતો માત્ર સાતસેંજ રૂપીયાની
ખાખત છે. પણ એક વખતે કદી સાત ખંડ નવ
દીપને ઢાટી નાંખે તેટલા દ્રવ્યની તેને જરૂર હોય
તોપણ તૈયાર છે. માટે લાવ સમય સાધી તેની
લાજ રાખું.” કૃષ્ણ પરમાત્માએ આવો નીશ્ચય કરી
એકદમ અકુરળને હાક મારી” બોલાવતા વેંત અ-
કુરળ આવી બે હાથ બેડી ઉભા રહ્યા એટલે ભજ-
વાને કહ્યું. “ અકુરળ તમે બોધવ ગરૂડ વીજેરે
શુભાસ્તા બની સાતસો રૂપીયાની ઢાંચળી અને
ચોપડો લેઈ તૈયાર થઈ જાઓ અને હું શામળશા
બનીશ. કારણકે નરસીંહભક્તના મુનીમ તરીકે તી-
ર્થવાસીઓને ભક્ત નરસીંહે લખી આપેલી હુંડી
શીકારવા અર્થે આપણે હમણાંને હમણાં જવાનું છે.”

લક્ષ્મીજી, નારદ વીગેરે આ સાંભળી દીગ બની મથા
 અને અકુરજીએ નમ્રતાથી કહ્યું “ ભગવાન જેવી
 આરા આ દાસ તૈયાર છે.” લક્ષ્મીજીએ ભગવાન-
 ની તે કૃતી જોવાને સાથે આવવા હઠા લીધી પણ
 ભગવાને નરસીંહ ભક્તની પુત્રીના માથેરામાં તમ-
 ને લઇ જવામાં આવશે એમ કહી આશ્વાસન આ-
 પ્યું અને પોતે શામળશા મુનીમ તરીકે બની તથા
 ઓષધ, અર્બુન, ગરૂડ, વીદુર અને અકુરજી સહ
 રૂપીયા સાતસેની થેલી લઇ દ્વારીકામાં આવેલા
 ગોમતીના ઘાટ ઉપરથી જ્યાં પેલા તીર્થવાસીઓ
 સ્નાન કરી પશ્ચાતાપ જુનામઠ જવાને ઇરાદે જતા
 હતા ત્યાં આવી પોહોચ્યા. શામળશા રૂપે ભગ-
 વાને પણ બરાબર માતબર વણીકનો વેશ ધારણ
 કરી દીધો હતો. અવળા આંટાની પાઘડી બાંધી
 આમળ મોતીનો શીરપેચ લગાવી દીધો હતો. જ-
 મણા કાનમાં લેખણ પણ છટાદાર ખોસી દીધી હતી.
 હાથે વેઠ વીંટીઓ અને કદોરો કડાં પણ પહેરી
 દીધાં હતાં. જરીનો બમે અને ઝીકની ભરેલી મો-
 જડીઓ વીગેરે પણ વાણીયાની પેઠે ધારણ કર્યા
 હતાં. આ પ્રમાણે ભગવાન શામળશા બની પોતાના
 ગુમાસ્તાઓને લેઈ પેલા ઘાટ ઉપર ૧૬ શ્રાંતી લેવા
 અર્થે બેઠા એટલે પેલા ચારે તિર્થવાસીઓ ગોમ-
 તીમાં સ્નાન કરી બહાર આવી ધોએલાં વસ્ત્રો પહે-
 રવા લાગ્યા. ધોતીયું પહેરતાં પહેરતાં તે ચાર
 શ્રીઓ દુહ અને આજેવાન તીર્થવાસી કે જેની

પાસે ચારેતુ' દ્રવ્ય અનામત રહેતું અને ખરચ ખુ-
ટણ વીગેરેનો વહીવટ પણ જે કરતો હતો તે આ-
ગેવાન તીર્થવાસી પેલા ઘાટ ઉપર બેઠેલા શામ-
ળશાનો વેશ ધારણ કરેલો છે એવા ભગવાનને બેઠું
કહેવા લાગ્યો “ લેયા ચેલી કોઇ શેઠ દીખાત હય
હનસેલી પુછકે તપાસ કર લેવે ” પેલા ત્રણે પ્રતિ-
ઉત્તર વાળ્યો “ હાં હો લેયા પુછલેનેમેં કયા હરકત
હય ? ” એ ઉપરથી પેલો આગેવાન તીર્થવાસી ભ-
વાન બેઠા હતા ત્યાં આવી નમસ્કાર કરી કહેવા
લાગ્યો “ શેઠજી આપકા એક કામ હય ચે એક
હુંડી હય દેખે તો સચ્ચી હય ચા બનાવટી. ” એમ
કહી પેલી હુંડીનો કાગળ ભગવાનના ખોળામાં
સુક્યો. ભગવાને તે કાગળ વાંચી તેમને કહ્યું ”
અરે ભાઇયો હુંજ શામળશા છું અને હુંજ એ
નરસિંહ મેહેતાનો મુનીમ છું હું તમને કેટલા
દીવસ શોધતો હતો. તે આજે તમારો પત્તો મળ્યો.
લાવો હુંડી અને રૂપીઆ તમને ગણી આપું, ”
આ શબ્દો સાંભળતાંવેંત પેલા તીર્થવાસીઓના
જીવમાં જીવ આવ્યો ને કહેવા લાગ્યા. “ અચ્છ
તખ તો ભગત લીજીયે ચે હુંડી આર પેસે દેલીજીયે.”
શામળશાએ કહ્યું “લાવો” એમ કહી હુંડી લેઇ રૂપી-
આ સાતસે પેલા તીર્થવાસીને તેમણે ગણી આપ્યા.
પ્રત્યેક ભગવાને કહ્યું “ અરે તિર્થવાસિયોએ નર-
સિંહ ભક્ત ઉપર તમને કોઇ પ્રકારે વેહેમ આવ્યો
હોય તો કાઢી નાંખજો. લ્યો આ તમે બીજાં વાટ

ખરચનાં નાણાં અને તે ઉપર સાતસે બાખ્યા તે
 સુદલ સમજી આ બ્યાજ સમજજો. પણ એ નર-
 સિંહરામને હોષ દેશે નહિ. જામને જોળવાની વાર
 લાગી. બાકી તેમાં તેમનો કયોજ વાંક નથી જે
 વાંક છે તે જમારો સમજજો. નરસિંહરામની હુંડી
 સાચી છે અને તે તમે એમને મળ્યાથી સ્વીકારી
 આપી છે. ” આ વચનો સાંભળી તિથવાસિજો
 ચણા ખુશ થયા અને રૂપીયા લેઈ તેમણે દારિકા-
 ની યાત્રા કરી પશ્ચાત પોતાના સ્વદેશની વાટ લે-
 લેવાને ધરિદે દારિકાપુરીમાં ચાલતા થયા. પ્રિય
 વાંચક વૃંદ, જેને પરમાત્મા સ્હાય છે તેને આ
 જગતમાં કોઈ પણ વસ્તુ અલભ્ય નથી. તેને પો-
 તાનું અને પારકું સમાન છે કારણ કે પરમાત્મા
 સમ સર્વત્ર બીરાજી તેની સર્વદા રક્ષા કરે છે. નર-
 સિંહ મેહેતાને રૂપીયા લેતાં એમ ખાત્રી હતી કે
 આ હું તિથવાસીઓની રકમ લઉં છું. પણ કુખ્ય
 પરમાત્મા તેના બ્યાજ સુદાં તેમને ગણી આપવાને
 સમર્થ છે. પછી મારે શું કામ જરા પણ ભય
 શાખવો જોઈએ. પરિણામે આપણા ભક્ત શિરોમણિ
 નરસિંહ મેહેતા અદ્ભુત નિશ્ચયાનુસાર તેજ પ્રમાણે
 બ્યાજ બ્યાજ સહીત હુંડી શીકારી આપી જે
 સર્વને જ્ઞાત છે. જે ભક્તને ભગવાનની ખાત્રી ન
 હોય તો તેવાં કામ ભક્ત કરવાને સાહસ કરેજ
 નહિ પણ તેવી તેનામાં ભગવાનજી બુદ્ધિ પ્રેરે છે
 કે આમ કરતો તેથી તને ગેરલાભ નથી અને તારી

હુંજી પાર પડશે. આ પ્રમાણે સાચા ભક્તોનાર
 હૃદયમાં પરમાત્મા નિરંતર સત્ય વસ્તુનું સ્મરણ
 કરતા હોવાથી ભક્તોની કૃતિમાં કેાઈ પણ દોષ
 જોવા એ એક મહદ્ દોષ છે એમ નિઃશંક સમ-
 જવું. આ હુંડીની શીકરામણનો પત્ર પેલા દારિ-
 કાના તિથંવાસીઓએ પાછો નરસીંહરામને પહોચા-
 ઢ્યો હતો. અને તે ઉપરથી નરસિંહ મેહેતા અતી
 આનંદ પામી પોતાની ભક્તિમાં નિરંતર સદૃશ રહે
 વા લાગ્યા. નાગરિન્યાતને પણ ખાતરી થઇ ગઇ
 હતી કે મેહેતાજીને ભગવાન વશ વર્તે છે અને
 તેથી ગમે તેવું તે ઉંધું કરી બેસશે તો પણ સીધું
 થઇ જશે અને તેમનો ત્રિલોકમાં વાંકો વાળ થવા
 સંભવ નથી. માટે હવેથી તેમની મશકરી કે ઠકો
 કરવાં નહીં આવા વીચારથી નાગરી ન્યાત પણ
 શાંત પડી અને મેહેતાજી પણ અહોરાત્રિ પોતાના
 કૃષ્ણ કીર્તનમાંજ ગાળવા માંડ્યા.

— ❦ —

પ્રકરણ ૮ મું.

ભક્તમુતાનું સિમંત.

મારા પ્રીય વાંચકવૃંદ, આપણી વાતોના નાયક
 ભક્તશિરોમણી નરસીંહરામનો શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માની
 મહદ્દથી ગૃહસ્થાશ્રમ સધાયો તો ખરો અર્થાત હુંડી
 શીકરાવાથી સીની ઉત્તરકીયાને થઇ. પુત્રને
 વડનગર પરણાવેલો તે પુત્રવધુ પણ આવડી થઇ

અને થોડા માસ વિત્યા એટલે શામળશા પણ
 દેવેચ્છાથી ગત થઈ ગયો એટલે સંતતીમાં માત્ર
 પુત્રી કુંવરબાઈ તથા પુત્રની વીધવા એ બે જ મેહે-
 તાળના ઘરમાં હયાત રહ્યાં તેમાંએ કુંવરબાઈ તો
 તેને સાસરે વળાવી હતી એટલે લક્ષ્મના ઘરમાં માત્ર
 ગૌરામાં પુત્રવધુજ રહી હતી. તેને મેહેતાળએ બ-
 કતીરસનેા પુરો રંગ લખાડયો હતો જેથી મેહેતાળ
 એક વખત જમતા હોવાથી એક વખત રસોઈ કરી
 ઠાકોરજીને ધાળ ધરાવી મેહેતાળને જમાડતી હતી
 બાકી બીજે સઘળો વખત ઠાકોરજીની સેવામાં
 ગાળતી હતી. પુત્રી કુંવરબાઈને જો કે સાસરે વ-
 ણાવી હતી પણ તેને સાસરામાં જરા પણ સુખ
 ન હતું તેણીના શ્વસુર શ્રીરંગમેહેતા તથા સાસુ
 અને અન્ય સાસરીયાં તેને એક ગુલામડી કરતાં
 પણ હલકી ગણી કાઢતા હતા તેમાં પતી તરફનું
 તો તેને લેશ પણ સુખ ન હતું કારણ કે તે લંપટ
 અને અતી કોપી સ્વભાવનો હોવાથી હલકે અને
 પંલકે ખીચારી ગરીબ ગાય જેવી કુંવરબાઈને અ-
 તીશય મારતો અને દેરાણી જેઠાણીના ત્રાસનો તો
 બીલકુલ પારજ રહ્યો ન હતો. આમ છતાં પણ
 કુંવરબાઈ સર્વ દુઃખ સહન કરી જેમ અને તેમ
 પોતાના પતીનું, પોતાની દેરાણી જેઠાણીઓનું તથા
 અન્ય સાસરીયાનું મન સંપાદન કરવા તરફ લક્ષ
 આપતી. આમ કરતાં કરતાં એકાદ વર્ષ થયું એટલે
 ખરમાત્માને કરવું અને કુંવરબાઈને ગર્ભ રહ્યો એટલે

નામરી ન્યાતના રીવાજ પ્રમાણે સાતમે કે આઠમે
 મહીને મામેરૂ પોતાના પીતા કરશે કે નહીં તેની
 તે ચીંતા કરવા લાગી. છ માસ વીતવા આવ્યા
 છતાં પોતાના સાસરીયાએ મેહેતાળને એ વાતની
 ખબરજ કરી નહતી. કારણ કે નરસીંહ મેહેતા
 વીશે તેમણે એવો અભીપ્રાય બાંધ્યો હતો કે
 એ વેક્ષર સાધુ પેડે લીખ માગી પોતાનું પેટ
 ભરે છે તો વળી દીકરીનું મામેરૂ તે કયાંથી
 કરવાનો હતો. માટે લખવાથી કૃણ શું. આમ સમજી
 તેમણે મેહેતાળને છેક સાતમે મહીનો બેઠો
 ત્યાંસુધી શ્રીમંતની વાત જણાવજ ન હતી. છે-
 વટે થાકી કુવરબાઈએ પોતાની સાસુને કહ્યું
 “ સાસુજી મામેરૂ મારે પીયર સમાચાર કહેવ-
 રાવ્યા વગર કેણુ કરશે.” સાસુએ કહ્યું “ વહુજી
 તમે સમાચાર કહેવરાવાનું કહો છો તો અમે તો
 કંકુ છાંટી માનમાનતું મોસાળું કરવા લાગીશું પણ
 તમારા સાધુ પિતાની પાસે શંખ વાગે છે ત્યાં લે
 શું મામેરૂ પુરવાનો હતો હવે તે કયાં તમારી મા
 જીવે છે તે મહીયરની આટલી બધી આશા રાખો
 છો. જે સગથી અર્થ કાંઈ સરતો નથી તેને નો-
 તરૂં દેવું એ શા કામનું અમે તમારા સાધુ પિ-
 તાને અંત્ર બોલાવીએ તો તમારો સમરૂ
 તેની બેઠે ઉભો નહેતો એ લાજ તમને એને મ-
 જવાનું મન થાય છે અને અમે તો બોલાવીએ
 તો ઉલટાં ન્યાતમાં ફરેલ અંધએ માટે બોલાવીને

શું કરીયે ” આ પ્રકારનાં મેહેલ્યાં શ્રવણ કરી કું-
 વરખાઇને અતી ખોટું લાગ્યું. પણ શું કરે સાસ-
 રમાં પરાધીન અને નીરૂપાય હોવાથી તેણીને સ-
 હન કયાં સિવાય છુટકો ન હતો એટલે સહન
 કરી બેસી રહી પણ આખરે ન રહેવાયું એટલે
 કુંવરખાઇએ કહ્યું “ સાસુજી, દુર્ભાગ તોએ એ
 મારા પિતા છે. અહીં કદી એમને એમ આવી
 જશે તોએ બાપ દીકરી મળીશું એમાં આપનું શું
 જશે ” આવાં કુંવરખાઇનાં નમ્ર વચનો શ્રવણ કરી
 સાસુને દયા આવી જેથી તેણે જઇને શ્રીરંગમે-
 હેતાને સર્વ હકીકત કહી. શ્રીરંગ મેહેતા સ્વભાવે
 આત્મીક અને દયાવાન હતા જેથી પોતાની
 સ્ત્રીનું વચન માની તત્કાળ તેમનાં વેહેવાઇ આ-
 પણા ભક્ત શિરોમણી નરસિંહ મેહેતાને નીચે પ્ર-
 માણે પત્ર લખ્યો. તે પત્રને મળ્યુંન કવિ પ્રેમા-
 નંદની વાણીના શબ્દોથી આ સ્થળે પદમાં સુક-
 વામાં આવેથી પ્રિય વાંચકવૃદ્ધને તેની રસીકતા
 અને ભાવ સંપુર્ણ સમજાશે.

ચોપાઇ.

સ્વસ્તિ શ્રી જુનાગઢ ગામ,
 હરિજન વૈશ્નવના વિશ્રામ.
 નાગરી ન્યાત તણા શણગાર,
 સાધુ શિરોમણિ પરમ ઉદાર.
 ભક્ત નાયક વૈશ્વ ખણી,

સદા કૃપા હોને કેશવ તણી.
 સર્વોપમાં જોગ કરૂણા ધામ,
 મહેતા શ્રીપંચ નરસિંહ નામ.
 અહીં સહુકો છે કુશળ ક્ષેમ,
 પત્ર લખજો આણી પ્રેમ.
 એક વધામણીના સમાચાર,
 અમ તમ ભાગ્યતણો બહી પાર.
 કુંવર વહુને આનંદ સીમંત,
 અમ ઉપર ત્રુઠયા ભગવંત.
 માધ સુદી સપ્તમી રવીવાર,
 તે દીન સુહૃત્ લીધું નીરધાર.
 તે દહાડે નિશ્ચય આવજો,
 સગાં મીત્ર સાથે લાવજો.
 આણુશે માં તમ કાંઈ શંકાય,
 તમ આવે પામ્યા લાખ ટકાય.
 ઉજળો સગો આવે બારણે,
 સોનાનો મેરૂ કીજે વારણે.
 જો મહેતાજી ન આવો તમે,
 ખરેખાત હુલાશું અમે.

જો રીતે પત્ર લખી બીડી શ્રીરંગ મહેતાજી
 જોખલો પંડયો કરીને પોતાનો ગોર હતો તેને
 આલાવી તેના હાથમાં આપ્યો અને કહ્યું “ ગોર
 અકાશજી તમે વગર વીલંબે જુનાગઢ બાજો અને
 મહેતાજીને પત્ર આપી પાછા સમાચાર લેઈ આવો
 કારણ કે શ્રીમંતના સુહૃત્નો દીવસ છેક પાસે

આવે છે તેમ તેમને આવતાં જતાં રસ્તામાં આઠ
 દીવસ જશે તેમ જ વેહેવાઇ નરસિંહ બક્ષત એવા
 માયાળું છે કે બે દીવસ પશુ રોક્યા વગર તમને
 વીદાય નહીં કરે માટે જેમ બને તેમ સત્વર વી-
 દાય થાઓ.” જોખલા પંડયાએ કહ્યું “ બહુ
 સારૂ મેહેતાણ હું જેમ બને તેમ જલદીથી પ્ર-
 ચાણ કરી જુનાગઢ જઇ પત્ર આપું છું. પણ જરા
 કુંવરબાઇને કંઈ સમાચાર તેમના પીતાને કહેવ-
 રાવવા હોય તો તેમને મળી પછી જુનાગઢનો
 રસ્તો લેઉ.” શ્રીરંગ મેહેતાએ કહ્યું “ વારૂ ત્યારે
 કુંવરની પાસે થઇને પછી જજો પણ આજને
 આજ વીદાય થઈ જજો. નકામાં બીજે ઠેકાણે
 વાતો કરવામાં કે તમારે ઘર બેરાં છોકરાંઓને
 મળવામાં વધારે વખત ગુમાવશે નહીં. જુઓ
 વેવાઇ વળોટનું કામ છે. માટે વખતસર સમાચાર
 ના પહોંચ્યા એમ ગણી જોઈું ન લગાડે માટે
 વેગે વીદાય થજો. પેલા ગોર જોખલા પંડયા તો
 શ્રીરંગ મેહેતાએ પત્ર આપ્યો તે લઈ કુંવરબાઈ
 પાસે આવ્યા અને કેહેવા લાગ્યા “ બહેન હું ત-
 મારા સીમંતની કંઠોત્રી લઇને તમારા પીતાને
 આપવા જાઉં છું માટે કંઈ તમારે સમાચાર ક-
 હાવવા હોય તો સુખેથી કહો.” કુંવરબાઈએ કહ્યું
 “ પંડયાણ મારા પીતાશ્રીને ચોખ્ખું કહેજો કે
 આ પત્ર વાંચી મામેરૂં સારૂ લાવજો અને સંપત્તિ
 હોય તો આવજો નહીં તો આવશો નહીં કારણ

કે નાગરી ન્યાત છે. એમને એમ આવશે. તો
આવી નાંખશે અને મારે ઝેર ખાઈ મરવું પડશે.
કંઈ પૃથ્વી ઉપર આપનું નામ થાય અને મારે
સાસરીયાનું મેહેલું ભાંગે તેવું મામેરું કરવું હો-
યતો આવજો કારણ કે જો આ અવસર એમને
એમ જશે તો ભવ મુખી મેહેલું રહેશે. નણુંક
જોબ્બ દેરાણી જેઠાણી મેહેલું મારશે અને દીયર
ચાલક થઈને સાલશે. માટે કહેજો કે તમારે
માથે વૈકુંઠરાય જેવો ધણી છે તો નાગરી ન્યાત
અન્યવાદ આપે તેવું મામેરું લઈ ઝટપટ આવજો
આટલું કહી કુંવરખાઈએ તો જોખલા પાંડયાને
જુનાગઢ તરફ વીઢાય ઠર્યા. જોખલા પાંડયા પણ
જરાપણુ વીલાંબ ન કરતાં જુનાગઢ વીઢાય થઈ
ગયા અને રાતદીવસ મુસાફરી કરી આશરે સા-
તેક દીવસે જુનાગઢમાં આવ્યા. આવીને નરસિંહ
મેહેતાને આશ્રમે જઈ પેલો શ્રીરંગધર મેહેતાનો
પત્ર આપ્યો એટલે મેહેતાજીએ તે કાગળ ફાટી
વાંચ્યો અને પુત્રીના શીમંતની વધામણી આવી
જાણી પોતાના કૃષ્ણ મંદીરમાં જઈ પેલી કૃષ્ણની
પ્રતિમાં આગળ એસી તાલ લેઈ હરીનું સ્મરણ ક-
રવા લાગ્યા. તેઓ પ્રભુને કહેવા લાગ્યા કે હે ભ-
ગવન ! કુંવરખાઈનું મામેરું કરવાનો પ્રસંગ આ-
જાવ્યો અને ઘરમાં તો એક કુટી બહામ નથી.
માટે હે ત્રીકમજી આપને હવે ત્રેવડ કરવાની
છે. આવા પ્રસંગોમાં દ્રવ્યનું કામ પડે છે.

માટે તે બાબત સવડ કરવ્વે. એટલું કહી પેલા
 જોખલા પંડ્યાને બે દીવસ રાખી તેમની સં-
 તોષકારક પદોષાગત કરી ત્રીજે દીવસે પત્ર આપી
 વીઢાય કયો કે, અમે મામેરૂ લઈને તરતમાં આવી
 પહોંચીએ છીએ માટે શ્રીકર કરશે નહીં. આ પ્ર-
 માણે પત્ર આપી જ્યાં જોખલા પંડ્યાને પાછા
 શ્રીંગ મેરતા તરફ વીઢાય કયો એટલે મેહે-
 તાણએ એક બે દીવસમાં જેટલા સંતસાધુઓ
 જુનાગઢમાં આવ્યા હતા તેમને એકઠા કર્યો
 અને કહ્યું કે સંતો ! પુત્રી કુંવરબાઇનું મામેરૂ
 લઈનેઆપણે જવાનું છે માટે તૈયાર થાઓ.
 નરસીંહ મેહેતાનું વચન શ્રવણ કરી સર્વે
 સંત સાધુઓ તૈયાર થયા. મેહેતાએ કોઈની વેહેલ
 માગી લીધી. કોઈના બળદ માગી લીધા કોઈની
 પીંજણીઓ એમ કરી ભાગી તુટી વેહેલ તૈયાર
 કરી અને તેમાં તાલ ઝાંઝ મંજરા ધર્યાદીનો
 કોથળો ભરી તેમાં મુક્યો. વળી છાપાં તીલક અને
 જુલસીની માળાના પણ કોથળા ભરાવી તેમાં મુકા-
 વ્યા અને પેલી કૃષ્ણના પ્રતીમાને પણ એક દાખ-
 લીમાં ઘાલી પોતાના હાથમાં રાખી. એ રીતે મેહે-
 તાણએ સંત સાધુઓને લઈ મામેરા અર્થે પોતાની
 પુત્રીના સાસરા તરફ જુનાગઢથી પ્રયાણ કરી
 દીધું. જુનાગઢની ભાગોળે બધે સંઘ લેઈ મેહેતાણ
 આવ્યા એટલે પેલી વેહેલના બળદો ગળીયા હતા જેથી
 એસી ગયા એટલે સર્વે સાધુઓએ મળી પુછડું

બાલો કૃષ્ણ બળદેવની જય બોલાવી તેને ઉઠાડ્યા
 અને ચાલતા કર્યો. એમ રમડહગડ કરતા કરતા
 ખાર દીવસે મેહેતાજી કુંવરખાઈના સાસરાના ગામે
 આવી પોહોઆ. તેઓ તે ગામની ભાગોળે પોહો-
 આ તે વખતે બરાબર મધ્યાહ્ન થયા હતા. તેમનો
 સાધુઓનો સાથ જોઈ આખું ગામ જોવા મળ્યું
 અને નાગરિ ન્યાત પણ જોવાને ટોળે મળી. સર્વ
 કોઈ મેહેતાજીનું મામેરું જોઈ હસવા લાગ્યું અને
 કુંવરખાઈને પણ થોડીવારમાં સમાચાર પોહોઆ કે
 તમારા વેશવ પીતા છાપાં તીલક અને તુલસીની
 માળાના ગાંઠડા બાંધી ગામેરું કરવા આવી પોહો-
 આ છે આખી ન્યાતમાં છાપા તીલક ગોપીચંદન
 અને માળાઓની લહાણ કરશે અને તે ન્યાત પહે-
 રશે એટલે મામેરું થયું. આ સમાચાર માંભળી
 કુંવરખાઈને ઘણુંજ રડવું આવ્યું અને મન સાથે
 વીચારવા લાગી કે શું ત્યારે મારાજાઈ શામળશાના
 લગ્ન વખતે વેકુંઠપતીએ મને વચન આપ્યું હતું કે
 આ લગ્ન કરતાં એ તારું મામેરું સવાવીસ કરીશ.
 ત્યારે શું તે વચન જો હું માત્ર મને સાફ લગાડ-
 વાજ કહ્યું હતું નાના તે ભક્તવત્સલ ભગવાન પો-
 તાના ભક્તની લાજ ખુએ અને પોતાનું બોલેલું
 વચન ફેક કરે એ વાત કદી પ્રભવેજ નહીં. વાફ
 જો તેમ હોય તો પ્રભુ ક્યારનાએ મારા પીતા જોડે
 મામેરાની બધી વસ્તુઓ લઈને આવ્યા ન હોય.
 પણ એ ત્રીલોકીનાથ છે. જો આવવા માગે તે

એમને ઝી વાર એક ક્ષણમાં બધું સાહીત્ય લઈને
 આવી પોહોચે. પણ તેમ કરવાની તેમની વૃત્તિ
 નહીં હોય તો પછી ક્યાંથી આવે. જેર જેમ તેમને
 કરવું હશે તે કરશે. પણ મારા પીતા આવા સાધુ
 વૈરાગીને સાથે લઈ તીલક છાપા અને ઝાંઝ મંલ-
 રાના કેથળા ભરી ના આવ્યા હોત તો સાફ કે
 મારા આ નામરી ન્યાતમાં ફળેતી તો ના થાત.
 હજી પણ જો મને મળશે તો કહીશ કે પાછા
 જાઓ. જ્યારે આમ ફળેતી કરાવવી હતી તો શું
 કામ આવ્યા ? ” આ પ્રમાણે કુંવરબાઈ જેદયુક્ત
 વીચારો કરી રહી છે તેટલામાં મહેતાજી શ્રીરંગ
 મહેતાને ઘેર આવ્યા જે જોઈ શ્રીરંગમહેતા તેમની
 સામા આવ્યા એટલે બન્ને વેડેવાઈ ભેટી પડ્યા. ઘરમાં
 લાવી મહેતાજીને બેસાડ્યા અને ફરી રાતે આગતા
 સ્વાગતા કરી. જમાઈરાજે તથા નાગર મંડળે પણ
 મહેતાજીના મુલાકાત લીધી. શ્રીરંગમહેતાની પત્ની
 તો મહેતાજીના સાથને જોઈ હીંગ થઈ ગઈ અને સાથે
 વીચાર લાગી કરવા કે આ ફળદર આવ્યું. શ્રીરંગ
 મહેતાજી મહેતામાં એક જીવું પડી ગયેલું મકાન
 હતું તે મહેતાજી અને તેમના સંઘના ઉતારા માટે
 કાઢી આવ્યું એટલે મહેતાજીએ પોતાના સર્વ
 સાધુમંડળ સહીત આપેલે ઉતારે મુકામ કર્યો અને
 પેલી દાખડીમાંથી કૃષ્ણ ચાત કાઢી એક પવિત્ર
 સ્થળ શોધી લીધું. ત્યાં સુતિને પધરાવી
 અને પોતાના નીત્ય નીયમ પ્રમાણે કૃષ્ણ કીર્તન

કરવામાં પ્રવૃત્ત થયા બધા સાધુઓનો સાથ પણ
 તેમની જોડે બજનમાં ગુંથાયો જોડે શ્રીરંગમેહેતાએ
 આપેલા ઉતારામાં જુવા માકણ મચ્છરનો પાર ન
 હતો તો પણ સાધુવૃત્તિવાળા સાથે તે બાબત ગ-
 ભુકારિ નહીં પણ ઉલટા પ્રસન્નચિત્તે પરમાત્માના
 મશેંગાન કરી ધન્યવાદ આપવા લાગ્યા થોડીવાર
 થઈ એટલે એક પછી એક નાગરિ ન્યાત મેહેતા-
 જીના ઉતારામાં તેમને જોવા આવી કેાંઈ કહે બાધયો
 એમને કૃષ્ણ બગવાન વશ છે પછી શી જોટ છે
 કેાંઈ કહે કુંવરબાઈના મામેરાની છાબમાં શું આ
 તીલક તુલસી ને શંખ મુકવાના છે કે શું ? કેાંઈ
 કહે આ સાધુ વેરાળીઓ એક એક ગોપીચંદનની
 ગોટી આપશે એટલે મામેરૂ પતી જશે આ પ્રમાણે
 નાગરિ ન્યાત આવી આવીને મેહેતાજી અને તેમના
 સાથની ઠંડી મશ્કરી કરવા લાગ્યા આ પ્રમાણે બ્યાં
 મશ્કરીઓ થવા લાગી એટલે કુંવરબાઈને ખબર
 પડી જેથી પોતાના પિતાને ઉતારે આવી કહેવા
 લાગી કે હે પિતાજી આવું મામેરૂ તથા આવો
 સાધુ વેરાળીઓનો સાથ લઈને ના આબ્યા હોત તો
 ચાલત પણ આથી તો ઉલટી મારી અને તમારી
 બનેની મશ્કરી થવા જેવું થયું. હવે તમારી સાથે
 મારી પણ પુરેપુરી હાંસી થવાની. નાગરી ન્યાત
 મેણાના બાણો મારી મારી વિધી નાંખશે અને
 મરવા જેવું થશે. હે હરિ, હવે શું થશે ! ” આવો
 કૃષ્ણાજનક નિશ્વાસ નાંખી કુંવરબાઈ અશ્રુધારે

રડવા લાગી તે બોધ મેહેતાજી તેણીને ઘેર્ય આપી
કહેવા લાગ્યા “ બાઈ નાહક જીવાત્મા શું કામ
હુભાવે છે, શું કામ ખેદ કરે છે, બેટા હજી પણ
સમજણ ન પડી કે આપણું તો એ ત્રિવેદી નાથ
શામળીઓ પુરું કરે છે ને કરશે. તે લાજ અત્યાર
સુધી રાખતો આવ્યો છે ને રાખશે. એ દીનાનાથ,
પોલે માસાળું કરશે. ખેદ ન બધીએ તેને ફિકર છે.
આપણે શા માટે ખેદ કે ચિંતા કરવી બોધ્યો. ”
આ સાંભળી કુવરબાઈ કહેવા લાગી કે દીનાનાથ
તે શું કરશે પિતાજી તમે આ તે મામેરું કરવા
આવ્યા છો કે મારા સાસરીયાને અને ખત્રેની
નાગરી ન્યાતને તેમ જ આખા ગામના લોકોને
હસાવાને આવ્યા છો. હશે, આ કિણુભાગી દુખાંજ
પિતાની પુત્રીને સ્વપ્ને પણ સુખ સરજ્યું ન હોય
તે ક્યાંથી મળે. મામેરામાં શંખ તાળ ગોપીચંદન
અને આ તુળસીની માળા સિવાય બીજું મામેરું
પુરવાની વસ્તુ એક પણ દેખાતી નથી. વળી હું
હુબાંજિનીની મા મરી મઘં જોટલે મહીયર પણ
પડી જાગ્યું અને સાસરીયામાં કેમ પેટમાં પગ
લાલીને રહી છું તે મારો આત્મા બોલે છે. માટે
હવે આ દેહનો અંત આવે તો સાફ કે દેખવુંએ
નહીં અને દાઝવુંએ નહીં. ” આ પ્રકારના પુત્રીના
વચન શ્રવણ કરી નરસિંહ મેહેતા કહેવા લાગ્યા—
“ બેટા બોલો તમારી સાસુ પાસે અને જેને વસ્તુ
મામેરામાં પુરવાની જોઈતી હોય તે તે લખાવી

જાવે. ” આ પ્રકારનું વચન શ્રવણ કરતાંની સાથે કુંવરબાઈને લગવાને આપેલું વચન યાદ આંચું. એટલે તરત હૃદયથી સધીરી બની પોતાની સાસુ પાસે જઈ કહેવા લાગી. સાસુજી જે જે વસ્તુ જોઈતી હોય તેની એક યાદી લખાવો એટલે તે મંજાવવાની જોઈવળુ કરવ પાં આવે “આ સાંભળી સાસુએ કહ્યું ” વહુજી તમારા પિતા મામેરામાં પુરવા માટે શંખ તાળ નિલક અને તુળસીની માળ સિવાય બીજું શું લાવ્યા છે તે યાદી કરાવો છે. અમે જોઈએ છીએ શું તે લખાવીએ તમારા પિતા જેરાળી અને સાધુડાઓને જોઈતી વસ્તુ લઈ આવ્યા છે તે અમે કંઈ સાધુડા નથી કે તે મામેરામાં સ્વીકારીએ. આ પ્રમાણે સાસુએ કરડાગી બરેલું વચન કહ્યું તે સાંભળી કુંવરબાઈ રડી પડી એટલે વળી ઉપરથી સાસુ બોલવા લાગી “ જો હા હા સાસુ કહીએ છીએ તેનાં વહુજી રડીને જોશીયાળા કું કરોછો ? ” કુંવરબાઈ કહેવા લાગી “ સાસુજી એવો દુર્બળ દુર્બળ તો એ મારો બાપ છે મારો જન્મહાતા છે તે કંઈ મિથ્યા થવાનો હતો. એના પેટમાં હું બગીશ તેવી તમારા પેટમાં બળનારી નથી. ” આ પ્રમાણેની સાસુ વહુ બન્ને વચ્ચેની રકબક થતી સાંભળી કુંવરબાઈના વડ સાસુ અતિ પવિત્ર વૈજ્યવ અને સંત સાધુઓમાં પુત્ર્યભાવ રાખનારી હોવાથી કુંવરબાઈની સાસુને ઠપકો દેઈ કહેવા લાગી “ એ વહુને જરાપણ વડથો નહીં. ”

એના ભક્ત પિતાની લગની પ્રભુ સાથે એવી છે કે
 આશ્વાત વૈકુંઠપતિ શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા પોતે આવી
 મામેરે પુરશે અને આપણે સહુ જોઈશું. માટે મારી
 બહુને કે તેના ભક્ત પિતાને જરાપણ કહેશે નહીં
 બહુ બેટા આમ આવે હું તમને યાદી કરાવું તે
 લઈ તમારા પિતાને આપો. એ ન લખાવે તે
 "આસડે મારી." આ પ્રકારના વડ સામુના ઉપરાણે
 જરેલા પ્રીતીપાત્ર વચનોથી કુંવરબાઈ સામુપાસેથી
 છઠી વડ સામુ પાસે યાદી લખાવા માટે જઈ બેઠી
 એટલે સામુ પણ જખ મારી ચુપ થઈ બેઠી અને
 વડ સામુ જાણના નાગરી ન્યાતના ઉંચા કુળને
 જાજતી મામેરાની પેહેરામણીની સામગ્રીની યાદી
 નીચે પ્રમાણે લખાવી જે મારા પ્રિય વાંચક વૃન્દને
 કવિ પ્રેમાનંદની સરળ અને રસિક શૈલિમાં આપું
 છું. તે કવિએ મામેરાની સામગ્રીની કુંવરબાઈની
 વડ સામુએ લખાવેલી યાદી માફ-રાગમાં લખી છે
 તે અમે પ્રકટ કરી રસિક વાંચક વૃન્દના રસને
 જાગ ન થાય તેવા ઉદ્દેશને સેવ્યો છે. કુંવરબાઈને
 જાગજી આપી વડ સામુ બોલી:—

રાગ—માફ.

લખો પાંચ શેર કંકુ જોઈયે
 શ્રીફળ લખો શતસાત વહુલ,
 વીસ મણ વાંકડીયા ફાફળ
 મળશે મોટી ન્યાત વહુલ.
 પાંચ વચના પચ્ચીશ વાઘા

ચાર ચોકડી તાસ વહુલ,
 લખો પછેડી પંદર કોડી
 પટોળાં પચાશ વહુલ,
 સાઠેક મુઝટાંને સોએક શણીયાં
 ચીર લખો ચાલીશ વહુલ,
 બ્રાહ્મણને ઘોડીઆં ભેધએ
 લખો તે કોડી ત્રીશ વહુલ.
 એ કોડી જર કચ્છીની સાડી
 રેશમી કોડી બાર વહુલ,
 સાઠી સાડી લખો ત્રણસેંઠ
 સાલ લખો શત ચાર વહુલ,
 ઘર સાડી લખો દશ ને વીશ
 કોડી લખો બાંટ વહુલ,
 છીંટ માળવી રેખા સો ને નવ
 કોડી લખો નાટ વહુલ,
 મશરૂ ગળઆણી દરીયાઈ
 લખો થાન પચાશ વહુલ,
 હજાર બારસેંઠ લખો કાપડાં
 હોકને જેની આશ વહુલ,
 સોળસેંઠ લખો શેલાં સાળુ
 વળ પાન ને આંક વહુલ,
 આશરા પડતું અમે લખાવ્યું
 બાપ તમારો રાંક વહુલ.

આ પ્રમાણે વડસાસુએ ચાલી કરાવી પશ્ચાત્ત
 કહેવા લાગી કે બેટા તમારે એથી રંગેચંગે વધારે

ઠકીલાવર કરવો હોય તો એકદબર સુવર્ણ મોહોરો
 રોકી જમાધને સોનાની સાંકળી એટલું વધારે
 બાકી તમને સોને મઢાવે તો એ તમારો બાપ છે
 એમાં અમારે શું આ પ્રમાણેની યાદી લખી કુંવર
 બાઈ પિતા પાને આવી પિતાને કહેવા લાગી—
 “ પિતાજી તમે મને મારા સાસરેથી શું શું જોઈએ
 તેની યાદી કરી લાવવા કહ્યું ત્યારે આ જુઓ મારી
 વડસાસુએ યાદ કરાવી છે કે તેમાંનું કશુંએ આપ-
 થાથી બની ના શકે. ” મહેતાજીએ પેલી યાદી
 વાંચી જોઈ એટલે તરત ચમક્યા અને વિચારવા
 લાગ્યા કે આ ડોશીએ તો કંઈ બાકી જ રાખ્યું
 નથી. મનમાં પાણી રાખી બરાબર પરમાર્થી થઈ
 લખાવ્યું છે કે જે મોટા લક્ષાધીપતીથી પણ પુરું
 પડી શકે નહીં. ધન્ય છે ધન્ય છે ! “ આ પ્રમાણે
 મહેતાજી ડોશીને માર્મિક ધન્યવાદના દુગાર આપે
 છે તેટલામાં પાછું કુંવરબાઈએ કહ્યું કે “ પિતાજી
 વળી યાદી લખાવી તે હું વાંચી ગઈ એટલે મારી
 નજરે મફકરી કરીને કહ્યું કે માજી આટલું બધું
 લખાવાને બદલે જે મોટા પ્હાણુ લખાવો કે તે
 સાધુ પીતા છાબનાં સુકીને લાવી શકે આટલું બધું
 તે તેને કીચે જન્મે મામેરામાં આપવા કાજે મળ-
 વાનો સંભવ હતો. માટે પિતાજી મારાથી તો હવે
 મહેણાં સહન ધનાર નથી માટે તમે જેવા આવ્યા
 છો તેવા પાછા જુનાગઢ સીધાવો અને મને મારા
 દેહને અંત લાવવા દો એટલે પીડા મટે. ” આ

સાંભળી મેહેતાણ કહીને કહેવા લાગ્યા, પુત્રી તમે
 જરાપણ મનરાશો નહી. જરાપણે અવસર ભુલી
 જઈએ પણ તે સાંભળીએ પુત્રી નહી. જરા ધીરજ
 ધરો અને વીશ્વાસ રાખો તમારા સાસરીયાએ
 લખાવ્યું છે તેથી બમણું થશે તેને કંઈ કાઈનું
 કરજો કહાડવા જવાનું નથી માટે શાણી પુત્રી
 આપણી લાજ તે શ્રીકૃષ્ણને જાય છે. કાલનું વહાણું
 ફરી રીતે વાયું એમ જોશે આ પ્રકારના પીતાના
 નિશ્ચયાત્મક અને શ્રદ્ધાના અને શ્રવણ કરી કુંવર
 બાઈને શ્રદ્ધા રાખી જેથી પાશાભેર પોતાના સાસરે
 ગઈ અને નિત્ય નીચમિત્ત પાનિની સેવાપુર્વક નિ-
 દ્રાવશ થઈ. બીજો દીવસે માતઃકાળ થયું એટલે
 મેહેતાણ સ્નાન ધ્યાનીથી પરવારી પોતાની પેલી
 કૃષ્ણમુર્તિનું પુજન કરવા બેઠા તે છેક મધ્યાહ્ન
 સુધી પુજન કર્યું એટલે વેહેવાઈને ત્યાંથી જમવાનું
 તેડું આવ્યું એટલે પોતાની સાથેના તમામ વેરાળી
 સંત સાધુઓ લઈ શ્રીરંગ મેહેતાને ત્યાં જમવા
 ગયા. શ્રીરંગ મેહેતાએ સન્માનપુર્વક બેસાડી જમ-
 વાને માટે નહાવાનું મેહેતાણને કહ્યું એટલે મેહે-
 તાણ વસ્ત્ર પહેરી સ્નાન કરવા સાડ ચોકમાં આવી
 બાજઠ ઉપર બેઠા, જ્યાં મેહેતાણ બેઠા એટલે
 કુંવરબાઈની નણદે આવી શ્રીકૃષ્ણ સુકીયે તો ફાટી
 જાય એવું ધકધકતું ઉજ્જોલક લાવી કુંડીમાં રેડ્યું.
 એટલે મેહેતાણએ કહ્યું “ જહેન પાણી ઘણું ગરમ
 છે માટે સમાવણ કરવા સાડ ઠંડા જળની જરૂર છે.”

આ સાંભળતાં નણ્ણદીએ મેહેતાજીને કરડાગીમાં કહ્યું
 “મેહેતાજી માગ્યા મેહ વરસે છે તો સમોવડસાડ
 ઠંડું જળ એટલું મંગાવી લ્યો ? ઘણુએ તમારા
 ભગવાન ...વી અંદરથી રેડી જશે.” આ
 પ્રમાણેનું માસિક વચન શ્રવણ કરી મેહેતાજીએ
 કુંવરબાઈ પાસે ઉમી હતી તેની પાસે પોતાની
 કરતાળ માગી એટલે કુંવરબાઈએ તે આપી જેથી
 તાળ વગડી તેઓ ભગવાનની સ્તુતિ કરવા લાગ્યા
 કે હે ભગવાન સુધન્વા ઉપર તેના પિતા કોખ્યા
 હતા અને જેમ તેથી તેને તળવાને ધીકધીકતા
 તેલના દઢ મા નાંખ્યો હતો અને આપે શીતળ
 કરીને ખચાવ્યો હતો તેમ મારી પણ લાજ રાખ-
 વાનો આપને વખત આવ્યો છે. હે પ્રભુ મને પણ
 મેઘવૃષ્ટિ કરી સમોવડ કરવા માટે શીતળ જળ
 આપો. હે દીનળંધુ આ નાગરીન્યાત મારી નહીં તો
 હાંશી કરશે અને તેથી તમારી પણ હાંસીજ થશે
 એ નિશ્ચય સમજાવે. હે ભૂધર જેમ હુંડી શીકારી
 હતી’ જેમ શ્રાદ્ધ કરાં ગયા હતા. જેમ શામળ-
 શાને પરણાવ્યો હતો તેવીજ રીતે આ મામેદ પણ
 આપને કરવાનું છે. અને આ નાગરી ન્યાતનું મેહોં
 બંધ કરવાનું પણ આપને જ છે. મેંતો એજ વિ-
 શ્વસ રાખ્યો છે અને તે વિશ્વાસના આપ ઘાતી
 નહીં બનેા એવી મને સંયુક્ત આશા છે તો હે
 વડલવર વરસાદ વરસાવજો અને આ તમારી એકની
 એક પુત્રી કુંવરબાઈને આપે શામળશાના લગ્ન વ-

ખતે જે વચન આપ્યું છે તેને સંપૂર્ણ રીતે
 પાળજો. હે નોધારાના આધાર આપની ઓથે જ
 રહ્યો છું તેમ રાખજો. જેમ અત્યાર સુધી નભાવ્યો
 છે તેમ નીભાવજો. મારે અન્ય કોઈનો આ જમ-
 તમાં આશરો નથી તે તમે સારી પેઠે સમજો છો
 તો આપ આપનું બીરહ રાખી આ દાસની વારે
 ધાજો. આપના વિના મારું કોઈ આ સ્થળે બેઠી
 નથી માટે સત્વર પધારી આ સેવકનું ધર્મ સંકટ
 ટાળજો.” આ પ્રમાણે મેહેતાજીએ સુંદર આલાપની
 સાથે મહકાર રાગમાં કૃષ્ણ પરમાત્મા પ્રત્યે પ્રાર્થના
 કરવા માંડી. અને જ્યાં અડધી ઘડી એક વિતી
 એટલે દશે દીશાઓમાંથી બારે મેઘ ચડયા અને
 સુશળધાર વૃષ્ટિ શરૂ થઇ. મેહેતાજીને શીતળ જળ
 જોઇએ તેટલું મળ્યું તે ઉપરાંત એવો તો મૂશળ-
 ધાર વરસાદ પડ્યો કે આપું ગામ રેલું છેલ્લ થઇ
 ગયું અને ઘરોમાં પણ પાણી ભરાઇ ગયું જેથી જ-
 ભરાઇને તમામ લોકોએ આવી મેહેતાજીની ક્ષમા
 માગી અને શ્રીરંજમેહેતા, કુવરબાઈની સાસુ વડ-
 સાસુ નણુંદ લોબાઈ વીગેરેએ આવી મેહેતાજીને
 નાકા લીટીઓ તાણી એટલે મેહેતાજીએ પાછી
 સ્તુતી કરી એટલે વરસાદ ઉતરી ગયો અને લો-
 કેની ગભરામણુ બેઠી. આ જોઇ કુવરબાઈ ધણું
 હર્ષ પામી અને મનમાં નિશ્ચયપૂર્વક માનવા લાગી
 કે જરૂર શ્રી હરિ પોતે આવી મારૂં મામેરું રજે
 અંગે કરશે અને તેમણે આપેલું વચન પાળશે. પ-

આત મેહેતાણ સ્નાન કરી પોતાની સાથના સાધુ
 વેરાળીને પંચતમાં લઈ વણીશ્રમના નિયમાનુસાર
 જમવા બેઠા અને સગાં વહાલાં પણ જમ્યા, જમી
 પરવારી ઉઠ્યા એટલે શીરંગમેહેતાએ પાનસોપારી
 આપ્યા કે મેહેતાણ સત્વર પોતાને ઉતારે આવી
 પાછા પોતાને ઉતારે આવી પાછા પોતાના નિત્ય
 નિયમાનુસાર કૃષ્ણ કિર્તનમાં સાધુઓ સહીત પ્રવૃત્ત
 થયા. કુંવરબાઈ પણ જમીઉઠી પરવારી પીતા પાસે
 આવી મામેરાની સામગ્રીઓ લાવી સર્વ સાહીત્ય
 તૈયાર કરવા માટે કરેલા લાગી જેથી મેહેતાણએ
 ફરી ભગવાનને વિશ્વસિ કરી જેથી ભગવાન કોઈ
 શ્રીમંતનું રૂપ લઈ અકુર અને ઓધવ સહ ત્યાં
 આબ્યા જે જોઈ મેહેતાણ જાણી ગયા અને છાજ
 લાવી આગળ સુકી કુંવરબાઈને કહ્યું બેટા જાઓ
 હવે તમારા સાસરીયાને અને ન્યાતને આમંત્રણ
 મોકલાવો કે મારા પિતા મામેરું પુરે કે
 માટે આલો ” આ સાંભળી કુંવરબાઈ દોડતી
 જઈ પોતાની સાસુને એ વાત કહી અને
 સાસુએ તે ઉપરથી ગોરને મોકલી આપી નાગરિ
 ન્યાતમાં કુંવરબાઈનાં મામેરાની છાજ જોવાનાં તેડાં
 કર્યા, થોડીવાર થઈ એટલે આખી નાગરિ ન્યાત છાજ
 જોવા ટોળે મળી મેહેતાણએ છાજમાં શંખ પદ્મ
 રાવી શ્રીહરિનું સ્મરણ કરવા બેઠા નાગરિ ન્યાત
 માંદોમાંદી વાતો કરવા લાગી એક કહે આતેએ
 વેરાળીના મામેરું પુરવાના ઢંગ છે બીજી કહે અરે

એતો શ્રીમદ્ બની જશે ઘરચોલાં અને આખી
 આતમાં પેહુચાશે ત્રીજી કહે શું કયાળ ઘરચોલાને
 બહલે છાત્ર અને તુળસીની માળા અકેક સહુજબુને
 આપશે એવું વળી શંખ બહલાઇ ઘરચોળા મધ્ય
 જતાં એવો લાવોને હું આખા ગામના શંખ
 લેગા કે જેવું થોથી કહે અરે નાના એક એક
 કાંઝનો નાધાને આપે તે કાંઝ કુટલો અને
 આ ગોળ છે તે ચોળલો. પાંચમી કહે કાંઈ
 ન મળે એ મોટા પથરા એટલે વેહેવાઈ
 તેની સુ શુ ફેડશે આ પ્રમાણે નાગરણો મેહેતા
 છની ક- એમા મશ્કરીઓ કરે છે અને મેહેતાછતે
 એકાગ્રચિત્ત પાતાના ઈષ્ટ શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માનું ધ્યાન
 ધર્યા કહે કુવરબાઇએ છાબ ખાલી બેઠને તથા
 નાગરિ- મશ્કરી બેઠ માથાથી પગ સુધી
 બળી અને છેવટે આશા છોડી નિસાસા નાંખવા
 લાગી અને થોડીવાર થઈ અને તેનાથી ના રહેવાઈ
 એટલે પાતાના પિતા પ્રત્યે કહેવા લાગી “ પિતા
 વૃથા આશા આપી મને શું કામ બાળો છો આજ
 જ્યારે મારી થેકડી કરાવવી હતી તો શું કામ આવ્યા
 આમજ જ્યારે કરવાનું હતું તો નકામો આ બધા
 મામેરાનો હોળ શું કામ કર્યો ” મેહેતાછ કહેવા
 લાગ્યા બેટા તમને એકવાર કહ્યું ચુપ થઈ શ્રીહરિમાં
 વિશ્વાસ રાખી બેસો અને જે મારો બહાલો કરે તે
 તે સાક્ષી રહી બેમાં કરો તમને તેણે શામળશાન્ત
 સમમાં જે વચન આપ્યું છે તેમાં સંપૂર્ણ તમારી

મદદા રાખો આખું જગત વચનથી ફરી જશે પણ
 એ આપણો દીનોનાથ નહીં ફરે એ નિમ્ને બાલુને ?
 માટે બાઈ ચિત્તની પ્રસન્નતા બળવી તે પારપુણું
 પુરૂષોત્તમમાં આશા રાખો અને તે જે જે કરે
 તેને જોઈ તેની ચમત્કૃતિનો અનુભવ કરો તે મારો
 શામળો કદી પણ લાજ આપણી જવા દેનાર નથી
 જેમ નિસંસય માનજો ? “આ પ્રકારના નરસિંહ
 મેહોતાના વચનો શ્રવણ કરી કુંવરબાઈના હૃદયમાં
 પાછી પ્રસન્નતા ચિત્તમાં સ્થિરતા ધૈર્ય અને શ્રદ્ધા-
 ની સ્પુરણાઓ ઉદભવા લાગી જેથી પિતા તાજ
 શંખ બજાવી પેલી પોતાની ઇષ્ટ વસ્તુ જે શ્રીકૃષ્ણ
 પરમાત્માની પ્રતિમા તે પ્રતિ મામેફ પુરવાની પ્રા-
 થના કરી રહ્યા હતા તેની જોડે શાંતિથી કુંવરબાઈ
 બાગ લેવા લાગી અને શ્રીમદ્ વિશ્નુ ભગવાનને
 અંતિમ વિશ્વસિ કરવા લાગી કે “ હે ભગવન્ આપે
 શામળશાના લગ્ન વખતે આ આપની પુત્રીનું મા-
 મેફ પુરવાને જે વચન આપ્યું છે તે વચનના
 વિશ્વાસેજ ધૈર્ય ધરી રહીશું બાકી આપઘાત કરી
 મારા દેહનો અંત લાવવાના નિશ્ચય ઉપર આવી
 મઈછું માટે હે દીનબંધુ, દારિકાધીશ કૃ-
 શ્ણાના નિધાન કેશવ સત્વર પધારી મામેફ પુરો
 અને પુત્રીની લાજ રાખો મારા પિતાની, લ-
 ક્ષિતના પ્રતાપથી આપે પ્રત્યક્ષ આવી આ પુત્રીને અ-
 જાયવચન આપી તેને આ જન્મેજ લવબંધનની
 છુટી કરીતો પછી આ મારા પિતાને માથે મામેરાનું

ફળ રહેતો એ કલંક મારા પિતાને શિરે નથી
 પણ તે આપના શિરે છે. ” આપણા ભક્ત શિરો-
 મણીએ પણ મૃદુ અને પ્રિય વાણીથી સારંગ રાગમાં
 મધુર નાદથી શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માને જે વચનો સ્તુતિ
 રૂપે કહ્યાં તે કવિવચન પ્રેમાનંદની રચના અતિ
 રસાત્મક હોવાથી આ સ્થળે આપણામાં આવે છે
 જે મારા સજ્જન પ્રિય વાંચક ભક્ત જનોને વધારે
 રસિક થઈ પડશે.

રાગ—સારંગ.

જય હામોદર બાળમુકુન્દ, નકં નિવારણ પરમાનંદ.
 વિશ્વેશ્વર વૃંદાવનચંદ, દેવકીનંદન આનંદાકંદ
 ગોપીનાથ માધવ ગોવિંદ, જયમુકુન્દ તોડો ભવબંધ,
 ગરુડધ્વજ ભુધર ગોપાળ, અનાથ બંધુ દીનદયાળ
 હું સેવકની લઈ સંભાળ, મામેરાની કરજો ચાલ.
 તમ કીરતન કંઈ ગ્રહી તાળ; ન્યાત નાગરી દેતી આળ.
 અતી દોહોલો લોકાચાર, લજ્જા રાખજો આણીવાર.
 હો મુજ શેઠ તો નંદકુમાર, શું કરશે પાપી સંસાર
 પ્રતીપાળ દયોછો આ દાસ; જેથી રહું છું તમ વીન્ધાસ.
 અમરીષનો નીવારો ત્રાસ, લોભબોલો આપે ગર્ભવાસ.
 અચ્છતણો લીધો અવતાર, શંખાસુર કીધો સંહાર.
 કમઠરૂપ ધર્મ મોહાર, ચૌદ રત્નમણી કાઢ્યા બહાર.
 હીરણ્યાક્ષને નાંખ્યો કાપી, ધરણી સ્થીર કરીને સ્થાપી
 શ્રીગોપાળ મામેરૂ કરો, ઠાલી છાળ સોનેચે ભરો.

ઉપર પ્રમાણે જ્યાં મેહેતાજીએ સ્તવન કર્યું
 કે તરતજ શ્રીમદ્ વિષ્ણુ ભગવાનને વૈકુંઠમાં ચીંતા

અર્ધ અને તેથી મોટી છુમ પાડી ગરૂડ ક્યાં ગરૂડ
ક્યાં! એવા અવાજે મહાલયના પ્રતીહારો અને
ઘોરપાળોને પુછવા લાગ્યા, વેકુંડપતીની છુમ શ્રવણ
કેરતામાં લક્ષ્મીજી વગેરે પટરાણી દોડીને ત્યાં
આવીને કહેવા લાગી “ ભગવાન શી આજ્ઞા છે? ”
ભગવાને કહ્યું “ અરે ચાલો ચાલો ભક્ત નરસિંહની
પુત્રીને વચન આપ્યા પ્રમાણે આજે મામેફ પુરવા
જવું છે. એક ક્ષણ વિલંબ થઈ શકે તેમ નથી.”
આ પ્રમાણે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની આજ્ઞા ચતાંની
ચારમાં સર્વે પટરાણી તૈયાર થઈ ઓધવજીને હાથમાં
ગજ આપી સુનમ બનાવ્યા અને બીજા માદવોને
સુમારતા બનાવ્યા. શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા પોતેજ શેઠ
બની કુંવરબાઈના સાસરાને ગામ ગરૂડ વૈમાનમાં
એસી આવી પહોંચ્યા. ગામની ભાગોળે પડાવ
જાંખરો અને મોસાળાની છાંય લક્ષ્મીજીના હાથમાં
આપી શ્રીરંગધર મહેતાના ગામની ભાગોળેથી ગાતાં
ગાતાં શ્રીરંગધરે આપેલા નરસિંહમહેતાના ઉતારા
તરફ ચાલતા થયાં. ભગવાને તથા ઓધવજીએ
આગળ જઈ નરસિંહ મહેતાને મામેફ લાવ્યાના
અમાચાર કહ્યા. આપણા ભક્ત શિરોમણી તો ભગ
વાનને જોતાવેંત ઘણા હર્ષથી ભેટી પડ્યા. અને
કહેવા લાગ્યા “ વાહ પ્રભુ આટલી બધી વાર? શું
આજે આ ભક્તની લાજ લેવી પારી હતી. વાહ
ભગવન! છેક જ આ દુર્બળ દાસને વિસારી મુક-
વાનો વિચાર કર્યો હતો કે શું? ” ભગવાને જવાબ

હીધો ભક્ત નરસિંહ અણી વખતે હું આવ્યા વગર
 કેમ રહું અને મેં કુંવરબાઈને વચન આપ્યું છે તે
 મિથ્યા કેમ જવા દેઉં. હવે તમે બેઠા બેઠા બુઝો
 હું બધુંએ કહું છું. કુંવરબાઈના મનમાનતા કેડ પુરું
 છું અને નાગરીન્યાત માગે તેનાથી તેના સીમંતમાં
 સવાયો કરીયાવર કહું છું કુંવરબાઈ આવાં ભગવા-
 નના વચન શ્રવણ કરી ભગવાનના ચરણમાં ઢળી
 પડી અને કહેવા લાગી, હે ભગવન ! આપ તો
 મારા ભવોભવના પિતાછો આપે શામળશાના લગ્નમાં
 મને વચન આપ્યું છે તે યાદ કરો અને પુત્રીની
 લાજ રાખો ! હવે આપના સીવાય કેાધનો આશરો
 નથી. ” ભગવાને કહ્યું બેટા તું હવે નિશ્ચિંત થા,
 અને સો મણની તળાઈમાં સુધ રહે. તારાં સાસરી-
 ચાંને તો શું પણ આખી ન્યાતને સંતોષ ઉપજે
 તેવો કરીયાવર કરીશ. ” કુંવરબાઈ એ સાંભળી
 પ્રસન્ન થઈ અને લક્ષ્મીજી તથા અન્ય યાદવ સ્ત્રીઓ
 એ નાંગરણો બની ટોળે મળી ગાતી હતી ત્યાં જઈ
 સર્વને પગે લાગી ચટ્ટપતિને શેઠ તરીકે યાદવોને
 શુભાસ્તા રૂપે અને યાદવ-સ્ત્રીઓને નાગરાણીઓ
 તરીકે જોઈ આખી નાગરી ન્યાત વિસ્મય પામી.
 પછી છાબ પુરી લક્ષ્મીજી તથા સીમંડળ નરસિંહ
 મેહેતાને ઉતારેથી મીસાળુ ચડાવી આખું મામ ફરી
 શીરંગધર મેહેતાને માંડવે ગયાં અને લક્ષ્મીજીએ
 છાબ ઉતારી કુંવરબાઈની સાસુ આગળ મુકી એટલે
 વેવાણુ લક્ષ્મીજીને કહેવા લાગી “ બાઈ તમારે ને

નરસિંહ મહેતાને શો સંબંધ છે તે તમો તેની વતી
 આટલું બધું કરો છો ? ” લક્ષ્મીજીએ કહ્યું “મારા
 ઘરવાળા મહેતાજીના પરમ મિત્ર થાય છે જેથી
 તેમણે પોતાની પેઢીમાં પણ નરસિંહ મહેતાનો
 જડઘો જડઘ ભાગ રાખ્યો છે. અમારી પેઢીનો
 અને અમારા ઘરનો બધો કારભાર નરસિંહ મહેતા
 કરે છે અને તેમને પુછ્યા સિવાય મારા ઘરનું
 કંઈપણ પાણી સુદાં પણ પીતું નથી. ” વેવણે
 પુછ્યું બાઈ તમારા ધણીની શેની પેઢી ચાલે છે ?
 “ લક્ષ્મીજીએ કહ્યું ” નાણાવટીની પેઢી ચાલે છે.
 વેવાણે પુછ્યું તે પેઢી ક્રિયા દેશમાં ચાલે છે ?
 લક્ષ્મીજીએ કહ્યું “ અમારી પેઢી દારિકામાં છે ”
 આ સાંભળી વેવાણ તો દિંગ બની ગઈ અને
 તેથી પોતાના ધણી શ્રીરંગધર પાસે જઈ કહેવા
 લાગી કે જુઓ જુઓ આપણે જણતા હતા કે
 કુંવરબાઈનો બાપ સાધુ બીખારી છે પણ તેમ નથી
 સેમની તો આ શેઠની લેગી સહીયારી મોટી દારી
 કામાં પેઢી ચાલે છે. ” શ્રીરંગધરે જવાબ વાળ્યો,
 “ હા તેમજ જણાય છે. દારિકા જેવા દુર દેશ-
 વરમાં જઈ કંઈ વેપાર કરે તો આપણને જાહિં
 ખબર પડવાનો જોઈએ સંભવ રહેછે એવો સ્વાભા-
 વિક છે. જોહો હો મહેતાજીની આવડી મોટી પેઢી
 ચાલે છે પણ જરા પણ તેમને મોટાઈ તો છે જ
 નહિં. ખરી વાત છે. પુરો ભરેલો ઘડો કદી પણ
 જલકાતો નથી. હવે ચાલો હવે મામેરું પુરવાનું

કામ શરૂ કરે. બોખલા પંખાએ ભગવાનને જઈ
 કહ્યું કે “ વેવાઈએ કહેવરાવ્યું છે કે હવે મામેરું
 પુરવાનો વખત થયો છે. ” આ સાંભળી ભગવાન
 ઓધવના હાથમાં ગજ કાતર આપી તથા બીજા
 શુભાસ્તાઓને કાંઈ દ્રવ્ય વચ્ચના પોટલા લેવરાવી
 શ્રીરંગધર મહેતાને ઘર આવ્યા અને કુંવરબાઈને
 બાલાવી પોતાની પાસે બેસાડી યાદવ શુભાસ્તાઓને
 વચ્ચના માંસડા છોડવા કહ્યું, યાદવોએ ભગવાનની
 આજ્ઞા થતાંની સાથે માંસડા પોટલા બધાએ છોડી
 નાંખ્યા. એટલે પામરીઓમાંથી એક ભારે કસળી
 પામરી લઈ કુંવરબાઈને તે આપી ભગવાન કહેવા
 લાગ્યા “ લ્યો બેટા આ પામરી તમારા સસરાજીને
 આપો અને પગે લાગો ! કુંવરબાઈ પામરી લઈ
 સસરાને આપી પગે લાગી પાછી જ્યાં બેઠી હતી ત્યાં
 વિવેકપુર્વક આવીને બેઠી પછી ભગવાને સોળે શ્રુંગારના
 દાગીના જેમાં ભર્યાહતા તે રતનજડીત ડાબડોલેઈ કુંવર
 બાઈની સાસુને આપવા કહ્યું એટલે કુંવરબાઈએ
 તે લેઈ “ સાસુજી લ્યો આ મારા રંક પિતાની પ-
 હેરામણી ” એમ કહી પોતાની સાસુને આપ્યો.
 સાસુ તો હાબડો જ બેઈ ઢિંગમૂઠ બની અંધ અને
 જ્યાં તે ઉઘાડી એમાં નજર કરી તો અમુલ્ય હીરા
 માણેક અને સુવર્ણના સોળે શબ્દગાર બેઈ ત્યાંને
 ત્યાં કરી જ ગઈ અને કુંવરબાઈ ઉપર ઘણી પ્રસન્ન
 થઈ કહેવા લાગી “ વહુજી તમે તો અમારું છોકરું
 કહેવાય તમને ના કહીએ તો કેને કહીયે ” ત-

મારો પીતા રાંક છે કે સાધુ છે કીંવા બીખારી છે
 જોમ જગત બધે કહે પણ અમારાથી કહેવાશે નહીં.
 અમારા તો અમે તેવા તોએ વેહેવાઈ એટલે અ-
 મારા મનને તો સોના કરતાં પણ અધિક અને
 તેમાં આજ તો અમારી સર્વની અને આખી ના-
 ગરી ન્યાતની ખાતરી થઈ ચુકી કે નમારા પીતાના
 સમાન આખી જુનાગઢની અને વડનગરની નાગરી
 ન્યાતમાં કોઈ થઈ શકે તેમ નથી તેમજ જે જે
 કરીયાવર અને ન્યાતના રીત રીવાજ કરી ન્યાતને
 અતોષ આપ્યો છે તેવો કોઈએ આપ્યો નથી. વ-
 હુણ, હાડ, હાજે બળ્યા અમે તેવ કહિ પણ અમે
 તો જે અનુભવ કરીએ છી તે અત્ય અને હાપ્ત
 કહી દઈશું ” આ પ્રમાણે સુતુ કુવરખાઈને કહી
 રહી એટલે ભગવાને જુનટ માનનાર કુવરખાઈના
 હીયરને બે તોલા સુવર્ણની અંદર અમૂલ્ય હીરો
 જડેલી એક વીંટી આપી અને તેની નખદને રા-
 અડી બંધામણના કથ તોલા સુવર્ણનો એક ચંદન-
 હાર પહેરાવ્યો. ગોર ગોરાણીને ઉત્તમ વસ્ત્ર અને
 સુવર્ણ મોહોરોનું દાન કર્યું. જેઠ જેઠાણી વીગેરે
 સગાં સંબંધીઓને ઘટતાં વસ્ત્ર તથા દાગીના આ-
 પ્યાં પછી કુવરખાઈ પાસેથી પેલો વડ સાસુએ
 કુવરખાઈ પાસે પહેરામણીનો મેહેતાળ ઉપર લ-
 આવેલો. પત્ર મંગાવી વાંચ્યો અને તે પ્રમાણે ત-
 આમ સગાં સહોદર અને આખી નાગરિ ન્યાતને
 પહેરામણી મળવાથી ઘણો સંતોષ થયો. તેથી ત-

મામ નાગરો ઘણા ખુશી થયા અને મેહેતાજીને
 ધન્યવાદ આપવા લાગ્યા. નાગરજો પણ અમુત્ય વચ્ચે
 મળવાથી ઘણી રાજી થઈ અને કેટલીક તો તે
 વસ્ત્ર સજી પગની પાની તરફ જોતી વરણાળીમાં
 વાંછી વાંછી ચાલતી મામેરાની ધામધુમનો કારભાર
 કરવા લાગી. કેટલીક તો ખની ઠણી ગીતો ગાવા
 લાગી, કેટલીક મેહેતાજીના વેલવને વખાણવા લાગી
 અને કેટલીક તો દાન ઉપર દક્ષીણા જો કહેવત પ્ર-
 માણે દ્રવ્યની પણ લાલસા રાખી ભગવાનના પટ-
 રાણીઓ જે નાગરજોના વેશે જોઈ હતી તેમની મે-
 હેતાજીની પુત્રવધુની અને કુંવરખાઈની શુશ્રતા કરી
 વખાણ કરવા લાગી. આ પ્રમાણે શ્રીકૃષ્ણ પરમા-
 ત્મારો કુંવરખાઈનું વડસાસુના લખાવેલા કાગળમાં
 લખાવ્યા કરતાં દશગણ મામેર પુર્યું અને ખંધું
 લખ્યા પ્રમાણે સહુ સહુને અપાયું કે નહી તેની
 ફરીથી ચોક્કસાઈ કરવાના ઇરાદે ભગવાને ફરીથી કું-
 વરખાઈ પાસે તે પત્ર વંચાવ્યો. વાંચતાં વાંચતાં
 છેવટમાં જે મોટા પાહાણા લખેલા તે પણ વાંચ્યા
 એટલે ભગવાને તે શબ્દો શ્રવણ કરી કુંવરખાઈને
 કહ્યું “ જોટા સખુર” સખુર, હજી તે જે મોટા પ-
 હાણા આપવાના રહી ગયા “ જોમ કહી છાજમાં
 હાથ ધાલી જે મોટી સોનાની ઇંટો લઈ વડસાસુના
 પગ આગળ ભગવાને કુંવરખાઈ પાસે મુકાવી અનેહુંક.
 “માજી આ છેલ્લા જે મોટ પહાણા લખાવ્યા હતા તે
 પણ કઈ દયો ? હવે કાંઈ વસ્તુ રહી હોય તેમ

જણાતું નથી પછી જે કંઈ રહી જતું હોય તે મને
 શક કરી કહો એટલે સત્વર આપને તે વસ્તુ આપી
 દેવામાં આવે. ” વઠસામુ યોદ્ધા “ અમને સર્વેશ્વ
 ભેદએ તે કરતાં બમણું પોહોતી ચુક્યું છે. ” પશ્ચાત
 મગવાન આપણું ભક્ત શિરોમણિ નરસિંહ મહેતાને
 કહેવા લાગ્યા કે “ ભક્ત નરસિંહ કહો મામેરું
 મેઝેરે સર્વ કાર્ય પતી મયું હવે અન્ય કંઈ આપની
 ઈચ્છા છે. જે ઇચ્છા હોય તે સત્વર નીવેદન કરો,
 એટલે તરત તે તમારી ઇચ્છા હું પરીપુર્ણ કરું.
 મહેતાજીએ કહ્યું ” પ્રભુ મારે માટે કે મારા કુટું-
 મને માટે તો મારે હવે કાંઈપણ માગવાની ઇચ્છા
 રહી પણ અમારી નાગરની કેમ માટે એક વચન
 માગવાની ઇચ્છા છે તે જો આપો તો કહું “ભગ-
 વાન યોદ્ધા” ભક્તરાજ ખુશીથી માગો જે વચન
 માગશો તે હું આપવા તૈયાર છું માટે જરા પણ
 પ્રકોચ ન કરતાં યોદ્ધાશક જે માગવું હોય તે
 માગી લ્યો ? ” નરસિંહ મહેતાજીએ કહ્યું ” ત્યારે
 મગવન એટલું વરદાન આપો કે કોઇ નાગર નાગો
 મૂખ્યો ના રહે અને રાજકીય કામોમાં યોદ્ધાશક
 મીલે ? ” ભગવાને કહ્યું “ જા તથાસ્તુ ” આટલું
 તહી ભગવાને યાદવો અને પટરાણીઓ સહિત
 વેદાયગીરી લીધી. મામેરું સંપુર્ણ થયું એટલે કુંવ-
 આઇનેપણ પ્રસૂતિ અર્થે કુંભ શ્રીફળ ઇત્યાદિ આપી
 શક મુહૂર્ત જોઇ તેના પિતા જોડે તેને પીયેર વળાવી
 ન્યાં કુંવરબાઇ મહેતાજીને ઉતારે આવી કે તરત

મહેતાજીએ તથા તેમના સાધુઓના સાથે પેલી સખળ ડખળ થઈ મએલી વેહેલ તૈયાર કરી કુંવરખાઇને તેમાં બેસાડી. અને જ્યાં જુનાગઢ તરફ પ્રયાણ કરવાની તૈયારી કરી કે એકદમ કુંવરખાઇની નણુંદ મહેતાજી પાસે દોડતી દોડતી આવી પહોંચી અને મહેતાજીને કહેવા લાગી કે “ જાઓ જાઓ મહેતાજી આખી નાગરિન્યાતને વસાબૂધણની પેહેરામણી કરી અને મારી આ નાની સરખી પાંચ વરસની દીકરી જરાપણ ન સાંભરી હ્યો આ મને આખી તે સાડી પાછી મારે નથી જોઈતી. એટલી મારી છોકરી ના સાંભરી તો મારે તમારી સાડી લઇને શું કરવું. પેહેલી મારે તો છોકરી અને પછી હું આ પ્રમાણે નણુંદના શબ્દો શ્રવણ કરી પાછી કુંવરખાઇ વેહેલમાં બેઠી બેઠી પિતાને કહેવા લાગી પિતાજી, મારી નણુંદની છોકરીને કંઈએ ન અપાય તો તો કુડું પડશે અને આખી ન્યાતમાં વગોવશે. આપણી પાસે પણ એક કાપડાનો કડકો સરખોએ રહ્યો નથી કે તેને આપીયે હે પિતાજી હવે શું કરીશું. ” મહેતાજી કહેવા લાગ્યા “ પુત્રી ધીરજ રાખ આપણી પાસે એક કાપડાનો કડકો રહ્યો નથી પણ તે આપણા તકમીવરના ઇરખારમાં કેઈ વસ્તુની ખોટ નથી, વળી મહેતાજી કુંવરખાઇની નણુંદી તરફ ફરીને તેણીને કહેવા લાગ્યા “ જાઈ તમારી છોકરીને પણ મળશે સાંતી રાખો ? ” એમ કહી મહેતાજીએ તાજ કાચમાં લઈ પાછી શ્રોકૃષ્ણપરમાત્માની સ્તુતી

કરવા માંડી. એટલે પરમાત્માને દારીકામાં ચીંતા થઈ જેથી લક્ષ્મીજીને બોલાવી કહેવા લાગ્યા “ જુઓ આપણે ભક્ત સુતાનું મામેરું પુરીને આવ્યાં પણ કુંવરબાઈની નણુંદની છોકરી રહી ગઈ જેથી કુંડું પાડી મેહેતાજીને જુનાગઢ જતાં જતાં અટકાવી ઉભી રહી છે માટે અવશ્ય તેને કંઈ આપો ? ” લક્ષ્મીજીએ કહ્યું “ જેવી ભગવાનની આજ્ઞા “ એટલું કહી લક્ષ્મીજીએ એક ઝરકશીની ભરેલી કીમતી ચોળી અંતરીક્ષ રહી અધરથી નાંખી જે મેહેતાજીના પગમાં આવીને પડી એટલે તરત મેહેતાજીએ લઈ પેલી નણુંદની છોકરીને આપી નણુંદ લઈ રાજ થતી થતી ઘર તરફ વળી અને મેહેતાજીએ જુનાગઢનો રસ્તો લીધો. આ મામેરું ભગવાને પુર્યાંની વાત આખા જુનાગઢમાં પ્રસરી ગઈ હતી જેથી જે જે નાગરો મેહેતાજીની નિંદા કરતા હતા તે તે માત્ર તેમના બાઈ સારંગધર મેહેતા સીવાયના સર્વ નાગરો મેહેતાજીને વખાણવા લાગ્યા અને તેમને પરમાત્માના પરમ ભક્ત ગણી પુજ્ય માની સ્તુતી કરવા લાગ્યા. કુંવરબાઈને લેઈ સાધુઓ સંઘ સહીત મેહેતાજી જુનાગઢ આવ્યા અને મેહેતાજી નિત્ય નીચમ પ્રમાણે નીરંતર કૃષ્ણ કિર્તનમાં વખત ગુજારવા લાગ્યા. એમ કરતા નવ માસ પુરા થયા એટલે કુંવરબાઈને પુત્ર પ્રસવ્યો અને ત્યાર પછી થોડા માસે કુંવરબાઈનો પતી શુદ્ધરી ગયો જેથી વીધવા થઈ.

કુંવરબાઈનો પુત્ર પણ ગત થઈ ગયો. આથી કું-
વરબાઈ તથા તેની બાણી જુડીબાઈ અને મેહે-
તાઈ ત્રણે હરી ભક્તીમાં દીવસ ગુજારવા લાગ્યા.
છેલ્લી કસોટી અને વિજય.

વાંચનાર હવે આપણા નરસિંહ મહેતાનું સંસારી
કામ પુર્ણ થયું અને હવે એની કસોટીનો વખત
આવ્યો છે તે કસોટીમાંથી નરસિંહદાસને કૃષ્ણચંદ
કેવી રીતે મદદ કરી રાજા માંડલીકનો ગર્વ ઉતારે
છે તે નીચેની હકીકત પરથી માલમ પડશે.

બીજે દીવસે માંડલિક રાજા દરબાર ભ-
રીને બેઠો એટલે તરત તેણે અનંતરાયની ફરિ-
યાદ ઉપરથી નરસિંહ મહેતાને પકડી રજુ કર-
વાનો હજુરીઓને હુકમ કર્યો. હજુરીઓ મહેતા-
જીને બોલાવવા ગયા તે દરમ્યાન સારંગધર અને
અનંતરાય જેટલું મહેતાજીની વિરુદ્ધ બોલવું
હતું તેટલું બોલ્યા. અનંતરાયે કહ્યું “ મહારાજ
એ નરસિંહો ઘણો અનાચાર કરે છે. બાળ વીધ-
વાઓને અને સધવાઓને લોળવીને ભજનના જ્ઞાને
તેમની સાથે વ્યભીચાર કરે છે. મારા ઘરમાં પણ
એ લુણ્ણ હરામી જાદુ કર્યું છે કે હંમેશ મારી સ્ત્રી
તેને મંદીરે ભજનમાં બેઠો હોય ત્યાં જઈ તેને પાણી
પાઈ આવે છે. વળી તે વાતની મેં આત્રી પણ
કરી જોઈ એમ કહેવાય છે કે તે તેની મામીના
સિવાય બીજા કોઈના હાથનું પાણી કદી પીતો જ
નથી, તે મારો જાણેજ થાય છે. એકવાર તે

મારી સ્ત્રીને તેમ કરતાં જાટકાવવા મેં તેને ઝોરડા-
માં પુરી તાણું માર્યું અને કુંચી મારા ધુબમાં ઘાલી
પછી એ ભગતડાને ત્યાં ગયો અને જોયું તો વખ-
તસર મારી સ્ત્રીએ જાવીને તેને પાણી પાચું કહ્યું.
મહારાજ આમ ઉઘાડે છેગે કેળીતો હડહડતો
અનાચાર થાય તે અમારી નજરે કેમ જોવાય તેનો
અનનદાતા ખ્યાલ કરવો જોઈએ ” રાજા મંડળિક
અનંતરાયનું કહેવું સાંભળી કંવા લાગ્યા “ અન-
તરાયજી તમે નજરે જોયાનો કોઈ સખળ પુરાવો
તમારી પાસે છે ? ” અનંતરાયે પ્રત્યુત્તર વાળ્યો,
“ અનનદાતા મારી સાથે સારંગધર મહેતા હતા
અને તેમણે અને મેં પ્રત્યક્ષ તે જોયું હતું ”
મંડળિકે સારંગધરને પુછી ખાત્રી કરી ત્યારે પેલા
ચઠાવી રાખેલા સન્ધ્યાસીએ સહિત સારંગધરમહેતા
એક તન્દ્ર ઉભા હતા તેમણે વધારે જોર દઈ
અનંતરાયની હકીકતને ટેકો આપ્યો અને કહ્યું
“ રાજન એ નરસૈયો મારો નાનો ભાઈ છે તો
તેથી શું સત્ય કહેવામાં શામાટે પ્રમાણિક માણસે
પક્ષપાત કે ચરમ રાખવી જોઈએ મારે સ્પષ્ટ કહેવું
પડશે કે એ ભજનનું નામ દઈ જાતિ અનાચાર
ભરેલા કબાઈ કરે છે વ્યભીચાર કરે છે અને
હોઠોને બહુ કરી અનેકના માલ પધારે છે. ભંડા-
રાઓ કરી સંત સાધુઓ જમાડે છે અને પોતે
પોતાની મામી, પોતાની પુત્રવધુ વગેરેથી બાર રમે
છે માટે અનનદાતા ? જરૂર શિક્ષાને પાત્ર છે ” આ

હકીકત મવણુ કરી રાજા માંડળિકે સન્યાસીઓ તરફ દષ્ટિ કરી સારંગધરને કહ્યું કે “ આ સન્યાસીઓને અત્રે સારંગધરજી શા માટે લાવવામાં આવ્યા છે ? ” આ સાંભળી સારંગધરે જવાબ દીધો : “ અજઠાતા આ સન્યાસીઓ લાવવાનું ખાસ કારણ એટલું જ છે કે એ નરસૈયો કાળા અક્ષરને કુટી મારે તેવો છે છતાં મોટા જ્ઞાનીની પુછડી થઈને બેઠો છે અને એવો તો ખોટો ડોળ ધાલે છે કે મારા જેવો તત્ત્વજ્ઞાની પુછડી કેઈ નથી તે આવે કે આ મહાત્માઓ તેની સાથે થોડી વાર શાસ્ત્રાર્થ કરશે એટલે આપને સત્વર તેના ઈંભનું પોગણ જણાઈ જશે અને તેથી આપણને ખાતરી થશે કે તે કેવળ જુઠો ભેખધારી, વ્યભિચારી અને ઈંભીછે. માત્ર લોકોના ધનમાલ હરણ કરવા માટે તેણે આવેા પાખંડ ચલાવ્યો છે. ” રાજા માંડળિક આ સાંભળી સારંગધરની હકીકત માની સમ્મતિ આપી કહેવા લાગ્યો : “ ઠીક છે ત્યારે એ લગાડને આવવા દો પછી પરિક્ષા કરાવીએ ” આટલું કહેતામાં મહેતાજી તો કૃષ્ણકિર્તન કરતા; હાથમાં તાળ અને ખીજા હાથમાં કૃષ્ણપ્રતિમા સહિત રાજા માંડળિકે જરા કોષ કરીને મહેતાજીને કહ્યું “ નરસિંહરામ તમારા મામાની મરજી નહિં છતાં તમે તમારી મામીને દરરોજ પાણીપાવા બોલાવો છો તે માટે તમારે શું કહેવું છે ? ” મહેતાજી બોલ્યા “ વિવેકી રાજન એ કંઈ મારા આગ્રહથી આવતાં નથી અને તેમ છતાંએ મારા

આમાએ તેમને થોડા દિવસ અચાઉં એરડામાં પુરી
 મેઘ્યાં ત્યારે મારા વહાલા કુણુચંદ્રે તેમનું સ્વરૂપ
 લઈ મને પાણી પાતું હતું બાકી બહુ બાક હતો
 બાપલિયા કંઈએ બાણુતો નથી એક મારા પ્રાણ-
 ધાર પ્રિતમ નટવરલાલનું, અને તે સચરાચર રષિ-
 કેશનું નટણુ કરી બાણુ છું” આ સાંભળી રાજા
 માંડળિક કહેવા લાગ્યા ” નરસિંહરામ એ તમારા
 બધા ઢોંગ, તમારું બધું પોગળ, તમારો બધો ભ-
 ક્તિને નામે છુપો અનાચાર એ સર્વ મારા બાણ-
 વામાં આવ્યા છે નરસિંહ મેહેતાએ પ્રત્યુત્તર વાળ્યો
 “હે કાનના કાચા નૃપતિ, આ બધી વાતો તમને
 કોઈએ તકંટી બનાવી કહી હોય તેમ લાગે છે; હે
 ભલા રાજા મારે તો હંભે નથી, અનાચારે નથી;
 માત્ર જયરાધા, અને રાધેકૃષ્ણના નામ સિવાય અ-
 ન્ય કશુંજ હું કરતો નથી રાત્રિ અને દિવસ માત્ર
 તેના રટણમાંજ ગુબારું છું પછી મારી સાથે મમે
 તે કોઈ આવી બજનમાં ભાગ લેતો તેને મારે રોક-
 વો અને તેથી તેના આત્માને દુભાવવો એ કરવાની
 મને મારા વહાલાની મનાઈ છે” સારંગધર આટ-
 લું કહેતામાં બોલી ઉઠ્યા અને કહેવા લાગ્યા “હવે
 એ વહાલો અને વહાલી કદે નહિં ચાલે મોટી પં-
 ધીતાઈની વાતો કરી જ્ઞાનીનું પુછડું થઈને બેઠો છે
 તો હવે આ મહાત્માઓની બેઠે શાસ્ત્રાર્થ કર ?
 એટલે સોરઠેશ્વરની ખાત્રી થાય કે તે મિથ્યા તારો
 બોલો હંભ છે” સારંગધર એટલું કહી રથા કે

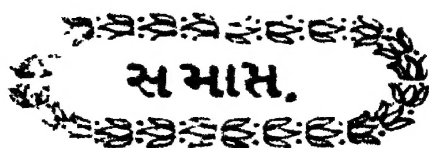
તરત પેલા વિતંડાવાદી સન્યાસીઓ પેઢીમાંથી એકે
જામળ આવીને કહ્યું “ હાં હાં એસા મડા જ્ઞાનીકા
બેટા જન ગયા હે ઐર રામકીયોંકો નચવાતા હે
પરંતુ પટશાસ્ત્રી ઐર ચતુર્વેદ સંપન્ન હુયે બિના
તેરે નમ્યને કૂદનેસે હરિ મિલેગા નહિ. તેરેસે તો
યે પોપટભી અચ્છા કે રામનામ કે ઉચ્ચાર કેા ચે
ભવસાગરસે પાર ઉતર જતા હે. મિથ્યા ભક્તિ ઐર
જ્ઞાનકા દંભીહોકે દુનિયાકે ઠગતા હે. જનતા નહિ
કે કદાચિત સમર્થ વિદ્વાનસે શાસ્ત્રાર્થ કરનેકા યોગ
આ ગયા તો ફિર સમ દંભ પ્રકટ હો જાયગા.
ઈશ્વર વસ્તુ કયા હે ઈસકા અર્થ કયા હે ઐર ઈસ
કા તાત્પર્ય કયા હે વો તુમ બડા ભગત જનકે
બેઠા હે તો કહદે ? જનતા હે ? ” નરસિંહ મહે-
તાએ એ સર્વ વિતંડાવાદી સન્યાસીઓને જોતામાં
એનો સાર શો હશે તે હું જાણતો નથી આપ
જાણતા હોય તો કહો ? ” આ સાંભળી મહારાજ
બોલ્યા “ હમારેજેસા પ્રથમ સન્યાસી હો જા ફિર
આવ હમારે પાસ તેરેકો સર્વ સાર પઢાકે જતાયજે
શાસ્ત્ર પુરાન ચારોં જેદ શ્રુતિ સ્મૃતિ ઇત્યાદિ સબ
તેરેકો પઢાયજે ” આ સાંભળી મહેતાજી બોલ્યા,
“ મહારાજ હું તો મારા શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુના નામ
સિવાય કશામાં સાર જોતો નથી. કારણ કે જ્યાં
સુધી આત્માતત્વ ચિન્થ્યો નહીં ત્યાં સુધી સાધના
સર્વ જુઠી. અર્થાત જ્યાં સુધી તે મારા આત્મ
શ્રીકૃષ્ણચંદ્રનું જયોતિમય ચૈતન્યસ્વરૂપ ઓળ-

ખું નથી ત્યાં સુખી મહારાજ એ તમારા
 વેદના પોતાં અને કમ ઉપાસના ધ્યાન ધારણ
 અને સમાધિ બધું નકામું જ સમજાવે.
 એ એમ માથું મુંડાવે ભગવાન મળતા હોય તો
 શેઠાં ઘણાંએ મુંડાવે છે તેમને ક્યારનાએ મળ્યા હોય
 એ એમ કયાળ ઉપર અને આખા શરીરે રાખે.
 કંટેવાળો કરવાથી ભગવાન મળતા હોતો કુંભારના
 ઘરનું મધેડું દીવસમાં ત્રણ ચાર વાર રક્ષાસ્નાન કરે
 છે તો તેનેજ ક્યારનાએ મળ્યા હોય પણ મહારાજ
 એમ હંડધારી. કે મઠધારી. કે હંડધારી થવાથી
 એકદમ આતમારામ ઓળખાતો નથી પણ રાત
 દિવસ તેની લગનીમાં રહેનારનેજ ઓળખાય છે.
 એમ કહી પોતાં થોડાં ઉધામી વિદ્યાને દુર ઉપ-
 યોગ કરવાથી ઇશ્વરનો સાર જણાતો નથી પણ
 વિદ્યાભણીને તેનો સદુપયોગ કરવાથીજ વાસ્તવિક
 જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું કહેવાય છે. પણ તમે રેલો અને
 પારકી વાતો કરવાથી કે. જુદાને સાચો અને સાચાને
 જુદો કરવાથી કંઈ પ્રભુ મળતા નથી એ તો કેવલ
 શુદ્ધ પવિત્ર અને સાચા ભક્તોનેજ મળે છે “ આ
 પ્રમાણેના નરસિંહ મેહેતાના વચન શ્રવણ કરી રાજ
 માંડલિક અને તેનો આખો હરખાર સ્તબ્ધ થઈ ઝબે
 અને પેલા સંન્યાસિઓતો બોલતા ચુપ થઈ ગયા.
 રાજ આ બધું જોઈ પોતાના મન સાથે વિચારવા
 લાગ્યો કે એકદમ નરસિંહરામની ખરી પરિક્ષા થતાં
 સુખી કેઈ પણ રીતે તેને હેરાન કરવાની જરૂર

નથી વખતે દેવભાવથી. “ જાતે જાતને ખાય, એ
 કહેવત પ્રમાણે અનંતરાય અને સારંગધરે મસલત
 કરી તેને ખરાબ કરવાને ઇરાદો આ બધી ખટપટ
 કરી હોય તો પણ કેને ખબર ? માટે નરસિંહરા-
 મની ખરાબર કસોટી કરી સંપૂર્ણ પરિક્ષા ન કરવામાં
 આવે ત્યાં સુધી તેને માનપૂર્વક દરબારમાં સ્થાન
 આપવું. “ પ્રિય વાંચકવૃંદ ભક્તના બેઠી ભગવાન
 છે એ વાત લેશ પણ ખોટી નથી રાજા માંડલિકના
 હૃદયમાં ઉપર પ્રમાણે સ્પુરણ થતાં તેણે મેહેતાજીને
 કહ્યું “ ભક્ત નરસિંહરામ, આવો તમારી પરીક્ષા
 ખરાબર થાય ત્યાં સુધી મારી સમક્ષ આ આસન
 ઉપર બિરાજો માત્ર આપની ખાત્રી મને થાય ત્યાં
 સુધી આપને બહીથી જવા દેવામાં નહીં આવે ”
 નરસિંહ મેતાજીે કહ્યું “ હે ન્યાયશીલ રાજા
 પરમાત્મા તમને જે ન્યાય પુર્વક બુદ્ધિ સુઝાટે તે
 તે પ્રમાણે મારી ખાત્રી કરી પછી મને જવા દો
 જો કે મારે મન તો પૃથ્વીના સર્વ સ્થળ તેજ
 મારા અંતર્યામી સચરાચર ભગવાનની છે એટલે
 ભર કે દરબાર મારે તો જ્યાં હશે ત્યાં આનંદથી
 ભજન થશે. મને એથી કંઈ હર્ષ શોક નથી.”
 આ વચન કહી મેહેતાજીને રાજા માંડળીકે જ્યાં
 આસન બતાવ્યું ત્યાં જઇને બેઠા એટલે પેલા
 અનંતરાય, સારંગધર સન્યાસીઓ તથા બીજા દર-
 બારી નોકર વગેરે ઉભા રહેલા તેમની આંખોમાં
 શનીશ્વર આવ્યો કે “ આ નરસિંહ તો હોમતદાર

છતાં રાજની સમક્ષ નાંખેલા આસન ઉપર બેઠા છે અને આપણે ઉભા રહ્યા છીએ ખરેખર એ જાદુગર છે એટલે રાજને પણ લોળવાઇ જતાં વાર લાગતી નથી પરંતુ રાજ માંડળીકે દરબાર સમક્ષ નરસીંહ મેહેતાને કહ્યું “ નરસીંહ ભક્ત એક કુલનો હાર બનાવી અહીં મંગાવું છું અને તે હાર આ તમારા હાથમાં જે કૃષ્ણ દામોદરની પ્રતીમા છે તેને બધાની સમક્ષ પેહેરાવું છું બાદ તેને મારા રાજ્ય-મેહેલમાં આવેલા કૃષ્ણમંદીરને ચારે તરફ તાળાં દઇ બંધ કરી આવું છું પછી તે તમારી કૃષ્ણદામોદરની મુર્તિ તે મંદીરના ચોકમાં અમારા બધાની સમક્ષ પ્રત્યક્ષ આવી પોતાના ગળામાંથી તે હાર કાઢી તમને પેહેરાવી જશે તો હું અને મારી રમ્યત તમે સાચા શ્રી હરીના ભક્ત છો એવું ખાત્રી પુર્વક સ્વકારીશું માટે કેમ કહો એ મારી વાત માન્ય છે ? ” મેહેતાજી આ પ્રકારના રાજ માંડળીકના વચન શ્રવણ કરી પ્રસન્ન ચીત્તે કહેવા લાગ્યા, “ નીતીસ રાજન ઘણી ખુશીની સાથે મારો પ્રાણાધાર પાતળીયો દારીકાધીશ મારી પત રાખશે અને આપને મારા તરફની સંપુર્ણ ખાત્રી કરી આપશે માટે ખુશીથી દ્યો આ મારા વહાલા કૃષ્ણ દામોદરની મૂર્તિ અને જ્યાં આપની ઇચ્છા હોય ત્યાં મૂકી દો ત્યારબાદ આપને મારા હૃદયમાં રહેલા અને રાત્રી દીવસ જેનું નામ લીધાં કરે છું એવા શ્રીહરિનો અને પુરુષ બૈસો છે આટલું બોલી નરસીંહાસ

શાંત થઇ બેસી રહ્યા. રાજા માંડલીક મુરતી લઇ મંદીરમાં મૂકી અને નરસીંહને તે મુરતીની પાસે ઉભા રહેવાનું કહી પોતે બારણાં બંધ કરી દરબારમાં ચાલ્યા ગયા ત્યાર પછી નરસીંહરામને હારના માટે ચિંતા થવા લાગી અને હરિનું ધ્યાન ધરવા લાગ્યા તે જ વખતે અડધી રાત્રે કૃષ્ણચંદ્ર એકદમ ઉઠી નરસીંહની ભક્તિથી પ્રસન્ન થઇ પોતે નરસીંહનું રૂપ લઇ જે કેદારો ગીરો મુક્યો હતો તે છોડાવી લઇ અને તેની પહોંચ નરસીંહને અંતરીક્ષ આપી પોતે વીઢાય થયા ત્યાર પછી નરસીંહ પહોંચે જોઇ ખુશી થયા અને કેદારો છોડાવી લાવ્યા એવું બાણી પોતે છોડાવેલો રાગ ગાવાનો શરૂ કર્યો કે મુરત હાર મુરતી ઉપર આવી ગયો અને પ્રભાતમાં રાજા, દરબાર, રેવત તમામ મહાજન એકી નજરે જોયાં કરે અને છેવટે રાજાએ નરસીંહને પગે પડી પોતાની અપરાધની માફી માગી ચાલ્યો ગયો. આવી રીતે નરસીંહરામ ભક્તિમાં દીવસો ગુજારતાં બાણાં વખત વીતી ગયાં અને છેવટે આ સંસારનો ત્યાગ કરી પોને વૈકુંઠમાં વાસ કીધો.

સતી મંડળ.

(સૌ પુરુષના ધર્મ સાથે બા ૧ લે.)

લક્ષ્મી સુધારા વધારા સાથે આપ્તિ ૮ માં.

આ લોકપ્રિય પ્રસિદ્ધ ગ્રંથ દુનિયાના દરેક ધર્મના સ્ત્રી, પુત્રી પુત્રાને-સર્વ પ્રકારનું શિક્ષણ લેવાને ઉપયોગી થઈ પડે એવા ધર્મનીનિથી ભરપૂર કર્યા છે આના ગ્રંથ આજ સુધી એકપણ બહાર પડ્યો નથી.

આ ગ્રંથ મુંબઈ છલાકાના મરકારી કેળવણી ખાતાએ ઇનામ તથા લાયકેરી માટે મંજૂર કરેલ છે. તેમજ વિદ્વાન સાક્ષર મંડળે ઉત્તમ સૌ પુસ્તકોમાં તેની ગણના કરી છે. વગેરેથી તેની ઉત્તમતાની ખાત્રી થશે.

આ લોકપ્રિય ગ્રંથમાં પ્રાચીન અર્વાચીન જગત પ્રસિદ્ધ પવિત્ર સતીઓના શીક્ષણ યોગ્ય અદ્ભુત રસીક ચિત્રો ને ગૃહ સંસારોપયોગી વીષયા છે. જે વાંચનારી તથા શ્રવણ કરનારી સ્ત્રીઓને નહિત્ત કરી તેઓમાંથી પૂર્વનું મયેલું સતીત્વ પુનઃ પ્રાપ્ત કરી દે તેવા સદ્બોધ સમાયેલો છે.

જીવનચરિત્રો એ જીવન સુધારવાનું સાધન છે. કેમકે ઉત્તમ દૃષ્ટાંત એ મનુષ્યને ઉત્તમ થવાને જન્યુત કરે છે. આવા હેતુથી આમાં જગત પ્રસિદ્ધ પવિત્ર-સતી મીનાજી, લક્ષ્મીજી, પાર્વતીજી સાવિત્રીજી (ય. સ્ત્રી.) સરસ્વતી શારદા સંજ્ઞા-સ્નાહિત્રી સ્વાહા, ઈદ્રાણી, અલ્પયાજી અનસુયાજી અરુન્ધતી, મૈત્રેયી, સાવિત્રી, (સ. સ્ત્રી.) રેણુકા, રેવતી, રક્ષમણીજી, સત્યભામા કૌશલ્યા, કુંતાજી, દ્રૌપદી દમયંતી મદેદરી સુલોચના તારા મદેદરી અત્યંત પાવનુર્ગિ મદાલસા લોપામુદ્રા, સુકન્યા, નર્મદા, સુલદ્રા, ગાંધારી, ગાર્ગી, નૃ-લસી-વૃંદા, તારામતી-વૃંદ્યા, પદમણી, શકુન્તલા દેવયાની, મીરાંબાઈ, ભોગવતી, માલતી, પદમા, દક્ષા, લીલાવતી પવિત્ર સતીઓનાં અદ્ભુત રસીક ચરિત્રો છે. કી. રૂ. ૩૫. પોસ્ટેજ દસ આના. પ્રસિદ્ધ કરનાર,

જીકસેક્સર મંમળદાસ બેઠતારામ રીચીરોડ-અમદાવાદ-

જાહેર ખબર.

— ❀ ❀ ❀ —

બુકસેલર. મંગળદાસ જોધતારામતા પુસ્તક-
કાલયમાં વેચાતાં પુસ્તકોનું સુચીપત્ર.

ચતુર સુંદર (બારબ ગ) કિંમત.	૦-૨૨-૦
જસમા ઓડણ મોટી.	૦-૫-૦
હોથલ પદમણીની વાર્તા.	૦-૨૨-૦
છેલ જરારની વાર્તા.	૦-૧૨-૦
કાના કુંભારની વાર્તા.	૦-૬-૦
અંદ્રસેન વેણીપદમણી	૦-૮-૦
સદેવંત સાવળીંગા	૦-૮-૦
નરસીંહ મેહેતા નોવેત્ર.	૦-૧૨-૦
મુડા બોતેરી મોટી.	૩-૦-૦
બલધર આખ્યાન.	૧-૦-૦

એ શીવાય તમામ જાતનાં પુસ્તકો
છપાવી ક્રીડાયત ભાવે વેચનાર બુકસેલર:-

મંગળદાસ જોધતારામ.

રીચીરોડ-અમદાવાદ.

